

JOUTSAN KESKUSTAAJAMAN NIMISTÖMAISEMA

Tytti Rajahonka
Pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Kielten laitos
Suomen kieli
Toukokuu 2012

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen	Laitos – Department Kielten laitos
Tekijä – Author Tytti Rajahonka	
Työn nimi – Title Joutsan keskustajaajan nimistömaisema	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2012	Sivumäärä – Number of pages 95 s. + liitteet
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkimuspaikka Joutsa on noin 5 000 asukkaan kunta Keski-Suomen maakunnan eteläosassa. Tutkielmassa tarkastellaan Joutsan keskustajaajan nimistömaisemaa, jolla tarkoitetaan katukuvassa esimerkiksi tienviitoissa ja liikkeiden kylteissä näkyvää nimistöä. Aineistoon kuuluu katujen kaavanimiä, yritysten nimiä sekä pieni määrä asunto-osakeyhtiöiden ja julkisten tilojen nimiä. Aineisto on kerätty pääosin valokuvaamalla. Tutkimuksen tavoitteena on luoda kokonaiskuva siitä, millaista alueen näkyvä nimistö on. Keskeinen tarkastelun kohde on se, millaisia nimet ovat rakenteeltaan ja mitä nimenosia ne sisältävät.</p> <p>Joutsassa kadunnimien suunnittelu kuuluu teknisen toimialan tehtäviin. Kadunnimistä lähes kolmannes sisältää vanhan paikannimen (esim. luonnonpaikan nimeen perustuva <i>Lujukalliontie</i> ja asutusnimeen perustuva <i>Huttulantie</i>). Suuren ryhmän muodostavat myös maastoappellatiivin sisältävät nimet (<i>Kangaskuja</i>, <i>Rinnekuja</i>). Myös elinkeinoihin liittyvät nimet (<i>Valimontie</i>, <i>Yrittäjätie</i>) ovat yleisiä. Katuja ei ole nimetty irrallisesti valittujen, alueeseen liittymättömien aihepiirien mukaan.</p> <p>Yritysnimet yksilöivät tarkoitteensa usein yrittäjän tai toimipaikan erisnimellä, joka liitetään yrityksen liikeideaan ilmaisevaan nimenosaan (<i>Seppälän lounasravintola</i>, <i>Joutsan autopesu</i>). Nimet voivat sisältää myös vain paikan lajin ilmaisevan appellatiivin (<i>Kirppis</i>). Yritysnimen funktiolla tarkoitetaan sitä, mitä nimi viestii. Joutsan yritysnimistä monet ovat informatiivisia, sillä ne antavat tietoa esimerkiksi yrityksen omistajasta, toimipaikasta tai toimialasta. Nimet houkuttelevat asiakkaita esimerkiksi humoristisuudella (<i>Jurtti pub</i>) ja kansanomaisuudella (<i>Joutsan grilli</i>).</p> <p>Suuri osa asunto-osakeyhtiöiden nimistä liittyy sen kadun nimeen, jonka varrella yhtiön hallinnoima rakennus sijaitsee (<i>Veertintiellä</i> sijaitseva <i>Veertinkartano</i>). Julkisten tilojen nimet ovat usein appellatiivisia (<i>Pienvenesatama</i>) tai sisältävät paikan lajin ilmaisevan appellatiivin lisäksi vain paikkakunnan nimen (<i>Joutsan liikekeskus</i>).</p> <p>Lisäksi tutkielmassa tarkastellaan, mikä nimistömaisemassa on paikallista ja mikä yleissuomalaista tai kansainvälistä. Paikallista henkeä luovat esimerkiksi kaava- ja yritysnimissä esiintyvät vanhat joutsalaiset paikannimet (<i>Hulikkalantie</i>, <i>Lujukalliontie</i>), paikallisten historiallisten henkilöiden nimet (<i>Ruusantie</i>, <i>Aatto & Elli</i>) ja tavalla tai toisella paikalliseen kulttuuriin liittyvät tai kansanomaiset appellatiivit (<i>Jousitie</i>, <i>Kotosähkö</i>). Yleissuomalaisia ja kansainvälisiä piirteitä ovat esimerkiksi yleissuomalaiset ketjuyritysten nimet (<i>Tokmanni</i>) ja vieraskieliset tai sekakieliset yritysnimet (<i>GrafiTeam</i>, <i>Parturi-kampaamo Cityhius</i>).</p>	
Asiasanat – Keywords nimistöntutkimus, Joutsa, erisnimet, paikannimet, kadut, toiminimet, paikallisuus	
Säilytyspaikka – Depository Kielten laitos, suomen kieli	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
1.1	Tutkimuksen tausta ja aiheen valinta	5
1.2	Tutkimustehtävä.....	3
1.3	Tutkimusalue	5
1.4	Aineisto	8
1.4.1	Nimistömaiseman näkökulma.....	8
1.4.2	Aineistonkeruu ja apukeinot.....	9
2	TUTKIMUKSEN TEORIATAUSTA JA KÄSITTEET.....	14
2.1	Nimistöntutkimus ja sen lähestymistavat.....	14
2.2	Kaupunkinimistö tutkimuskohteena	16
2.2.1	Mitä on kaupunkinimistö?	16
2.2.2	Kaupunkinimistön tutkimus.....	18
2.3	Yritysnimistö tutkimuskohteena.....	19
2.3.1	Yritysnimistö ja sen tutkimus	19
2.3.2	Yritysten kylteissä näkyvien nimien suhde rekisteröityihin yritysnimiin	22
2.4	Asunto-osakeyhtiöiden nimet tutkimuskohteena.....	24
3	KAAVANIMISTÖN SUUNNITTELU JA SITÄ KOSKEVAT OHJEET.....	26
3.1	Katujen nimeämiseen liittyviä ohjeita ja suosituksia.....	26
3.2	Kadunnimien suunnittelu Joutsassa	30
4	KADUNNIMET	33
4.1	Kadunnimien perusosat.....	33
4.2	Kadunnimien määriteosat.....	35
4.2.1	Määriteosana paikannimi.....	36
4.2.1.1	Luonnonpaikan nimi.....	36
4.2.1.2	Asutusnimi	38
4.2.2	Määriteosana henkilönnimi	40
4.2.3	Määriteosana henkilönnimitys.....	41
4.2.4	Määriteosana maastoa kuvaava appellatiivi	42
4.2.5	Määriteosana rakennukseen viittaava appellatiivi	43
4.2.6	Määriteosana tuotetta, työvälinettä tai elinkeinoa ilmaiseva appellatiivi.....	45
4.2.7	Määriteosana suhteellista sijaintia ilmaiseva appellatiivi.....	46
4.2.8	Määriteosana muu appellatiivi.....	46
4.3	Aihepiirinimeäminen	48
4.4	Määriteosien jakauma	49
5	YRITYSNIMET.....	51
5.1	Yritysnimien rakenne.....	51
5.1.1	Yritysnimien nimenosat.....	51

5.1.2	Liikeideaa ilmaiseva osa.....	53
5.1.3	Yksilöivä osa.....	55
5.1.3.1	Yksilöivänä osana henkilönnimi	55
5.1.3.2	Yksilöivänä osana paikannimi	57
5.1.3.3	Yksilöivänä osana muu ilmaus.....	59
5.2	Yritysnimien kielellinen alkuperä.....	62
5.3	Yritysnimien funktiot.....	65
6	NIMISTÖMAISEMAN MUUT NIMET.....	69
6.1	Asunto-osakeyhtiöiden nimet	69
6.2	Julkisten rakennusten ja muiden tilojen nimet	72
7	NIMISTÖMAISEMAN ALUEELLISET ULOTTUVUUDET	74
7.1	Nimistön paikallisuus.....	74
7.2	Nimistön valtakunnallisuus	80
7.3	Nimistön kansainvälisyys.....	82
8	PÄÄTÄNTÖ.....	84
	LÄHTEET	89
	LIITE 1. Joutsan kadunnimet.....	96
	LIITE 2. Joutsan osoitekartta (Joutsan kunta 2008a).....	97

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta ja aiheen valinta

Nimet ovat näkyvä osa nykyistä kaupunki- ja taajamamaisemaa, jokapäiväistä ympäristöämme. Erisnimiä vilisee tienviitoissa, liiketilojen ikkunoissa ja valokylteissä. Kaupunkiympäristön nimillä on monenlaisia tehtäviä: ne yksilöivät paikkoja erottaen ne muista paikoista ja auttavat suunnistamaan paikasta toiseen. Ne myös luovat tarkoituksella tai tarkoituksettomasti erilaisia mielikuvia ja saattavat olla houkuttelevia tai luotaantyöntäviä. Toisaalta nimillä on myös tärkeä kulttuurinen merkitys, sillä ne vahvistavat juurien, paikallisuuden ja kotiseutuun kuulumisen tunnetta ja ovat osa identiteettiä. Ne saattavat myös säilyttää muistoja ajasta, joka muutoin on jäänyt jo taakse.

Tämän tutkielman aiheena on Joutsan keskustaajaman nimistömaisema eli se nimistö, joka näkyy paikkakunnan keskustan katukuvassa. Joutsa on noin 5 000 asukkaan kunta eteläisessä Keski-Suomessa. Olen kotoisin Joutsasta ja asuin siellä ylioppilaaksi pääsyyn asti. Maisema on tullut vuosien varrella tutuksi – samoin nimet, joihin keskustassa törmää. Samalla nimet ovat herättäneet myös monia kysymyksiä: Mikä on se kummallinen ja usein ulkopaikkakuntalaisiakin ihmetyttävä *Pohvi*, joka sisältyy entisen kotikatuni *Pohvintien* ja käymäni *Pohvinrinteen koulun* nimiin? Keitä ovat tai olivat ne *Aatto* ja *Elli*, joiden mukaan joutsalainen hotelli on nimetty? Miksi vanhoille kotikulmilleni kohonneen uuden rivitaloyhtiön nimeksi annettiin *Launonrinne*? Miksi joutsalaiset halusivat muuttaa kotikatunsa nimen *Harju-tiestä Puuttenkujaksi*?

Joutsan keskustaajaman nimistö oli tarkastelun kohteena jo kandidaatintutkielmassani, jossa käsitelin alueen kadunnimiä¹ erityisesti nimeämisperusteiden ja nimistönhuollon näkökulmasta. Hyödynsin tausta-aineistona kunnasta 1950-luvun alussa kerättyä paikannimikoelmaa, jonka kautta sain aivan uutta ja mielenkiintoista tietoa kotipaikkakuntani paikoista. Kaavanimien ja vanhan paikannimistön yhteyksien selvittelyn myötä kiinnostuin kadunnimistössä monin tavoin ilmenevästä paikallisuudesta, joutsalaisuudesta. Kun paneuduin kadunnimien taustoihin, huomasin niiden kertovan tarinoita paikallishistoriasta ja menneistä elinkeinoista. Valitsinkin paikallisuuden yhdeksi pro gradu -työni teemoista. Kadunnimien lisäksi

¹ Vaikka joutsalaisten kulkuväylien perusosana ei esiinny lainkaan sanaa *katu*, käytän tässä tutkimuksessa kulkuväylistä aina käsitettä **kadunnimi**, jolla tarkoitetaan yleisesti taajama-alueen kulkuväylän nimeä (Kiviniemi ym. 1974 s. v. *kadunnimi*). Aiemmassa tutkimuksessa käsitettä **tiennimi** on käytetty haja-asutusalueen kulkuväylistä (esim. Mattila 2001).

kiinnostuin myös siitä, millaista on se muu nimistö, joka Joutsan katukuvassa näkyy. Siinä tuntuivat jo ensituntumalta sekoittuvan mielenkiintoisella tavalla omaleimaisuus, kaikille suomalaisille tutut ketjunimet ja hieman suuren maailman vaikutteekin. Päätin pro gradu -työssäni laajentaa näkökulmaa kadunnimistä myös yritysten kylttinimiin ja muuhun taajaman ympäristössä näkyvään nimistöön, nimistömaisemaan.

Tutkimusaiheen valintaan minua kannusti tieto paikannimistön tutkimuksen merkityksellisyydestä alueen asukkaille. Tunne kotiseudusta on sidoksissa tuttuun paikannimistöön, ja nimet toimivat kiintopisteinä hahmottaessamme maailmaa (Paikkala 1999a: 14–15). Paikannimet ovat myös yksi tapa säilyttää ympäristössä muistoja. Museologi Janne Vilkun mukaan (2007: 16) ympäristön muistot toimivat eräänlaisena yksilön turvajärjestelmänä. Kotiseutu, jossa voi nähdä jälkiä ajan jatkumosta, luo turvallisuutta ja uskoa myös tulevaisuuteen. Nimistöntutkimuksen avulla voidaan löytää tarkempaa tietoa näistä ajan jäljistä, joten tutkimuksellani on paikallinen merkitys. Huomasin tutkielmaprosessin aikana, että aiheeni herätti paikkakunnan asukkaissa myönteistä kiinnostusta. Joutsan keskustan taajanimistöistä ei ole tehty muita opinnäytetöitä kadunnimiä käsitelleen kandidaatintutkielmani (Rajahonka 2008) ja tämän tutkimuksen lisäksi. Koko kunnan alueelta on tehty yksi opinnäytetyö: kahden joutsalaisen kylän viljelysnimistöä on tarkastellut Tiina Manni-Lindqvist (1992) pro gradu -työssään *Joutsan Mieskonmäen ja Joutsan kylien viljelysnimistö*.

Tutkielmani aihe on perusteltu myös siksi, että kaupunkinimistön tutkimuksen yleistyksen jälkeenkin kuntien ja pienten kaupunkien taajama-alueiden nimistö on ollut tarkastelun kohteena verraten harvoissa tutkimuksissa. Pienet taajamat ovat nimistöntutkimuksen kannalta mielenkiintoisia, sillä niissä maaseutu- ja kaupunkikulttuuri kohtaavat ja taajamoitumisen aiheuttamat, maisemassa ja sen myötä myös nimistössä tapahtuneet muutokset saattavat olla tuoreita. Koska pienten kuntien taajamissa nimetään hyvin samankaltaisia paikkoja kuin isommissakin kaupungeissa, on niissä esiintyvää nimistöä relevanttia tutkia kaupunkinimistön tutkimuksen lähtökohdista. Aikaisemmissa kuntien ja pienten kaupunkien taajama-alueiden nimistöä käsittelevissä tutkimuksissa aineistona ovat olleet yleensä esimerkiksi nuorten käyttämä epävirallinen paikannimistö (esim. Luova 2007) tai kaavanimet (esim. Monthan 2000). Pienten taajamien kaupallista nimistöä on tarkasteltu muutamissa tutkimuksissa, joissa aineisto on usein kerätty maantieteellisesti laajemmalla alueella ja rajattu esimerkiksi tietyn toimialan yrityksiin. Aiempaa tutkimusta käsitellään tarkemmin luvussa 2.

Aiheen valintaan rohkaisi myös se, että nimistön visuaalinen rooli kaupunki- tai taajamamaisemassa ei ole tullut aiemmassa nimistöntutkimuksessa kovinkaan paljon esiin. Hyö-

dyntämäni aineistonkeruutapa onkin suomalaisessa nimistötutkimuksessa uusi. Tarkastelun kohteena ovat rekistereistä ja kartoista poimittujen nimien sijaan ne nimet, jotka näkyvät paikkakunnan katukuvassa. Utta on kaupallisten nimien tarkastelu yritysrekisteriin merkittyjen virallisten nimien sijaan siinä asussa, jossa ne esiintyvät liiketilojen kylteissä. Tällä tavoin päästään käsiksi siihen nimistöön, jonka keskellä joutsalaiset elävät ja jonka myös turistit ja kesäasukkaat näkevät katukuvassa Joutsassa liikkueensa. Aineistonkeruutapa mahdollistaa nimistömaiseman tarkastelun kokonaisuutena, johon kuuluvat suunniteltu kaavanimistö, kaupallinen nimistö sekä julkisten rakennusten ja muiden julkisten tilojen nimet samalla tavoin yhteisössä kuin ne todellisessa maisemassakin esiintyvät.

1.2 Tutkimustehtävä

Tutkielmassani tarkastelun kohteena on Joutsan keskustaaajaman nimistömaisema, jolla tarkoitetaan niitä nimiä, jotka näkyvät alueen katukuvassa esimerkiksi tienviitoissa, yritysten kylteissä ja ikkunatarroissa sekä asunto-osakeyhtiöiden hallinnoimien talojen ja julkisten rakennusten nimikylteissä (ks. *nimistömaisema*-käsitteestä tarkemmin luvusta 1.4.1). Keskeinen tavoitteeni on pyrkiä luomaan kokonaiskuva siitä, millaista on se nimistö, johon keskustaaajamassa kulkiessaan törmää. Pyrin selvittämään, millaisia nimet ovat rakenteeltaan ja millaisista aineksista ne muodostuvat. Yritysnimien osalta kiinnitän rakenteen ja nimenosien lisäksi huomiota myös nimien kielelliseen alkuperään. Lähestymistapa on kvalitatiivinen, mutta esitän tarpeen tullen havainnollistamiseksi myös nimityyppien frekvenssejä tai prosentiosuuksia. Tarkastelen aineistoa ensisijaisesti kieliyhteisön näkökulmasta. Tuon kuitenkin esiin myös nimeämisperusteita eli nimien taustalla olevia tarinoita ja nimenantajan motiiveja, jos niihin on mahdollista päästä käsiksi.

Toinen tutkimustehtäväni on valottaa sitä, millaisia tehtäviä nimillä on osana sosiaalista ja kulttuurista kontekstia. Miten nimet toimivat taajamaympäristössä? Tarkastelen yritysnimien ja asunto-osakeyhtiöiden nimien funktioita eli sitä, mitä nimillä viestitään. Katukuvassa näkemäämme nimistöön eivät vaikuta ainoastaan nimenantajien tekemät valinnat. Yritysnimien ja asunto-osakeyhtiöiden nimien valintaa ohjaa lainsäädäntö, ja kadunnimien antamiseen vaikuttavat nimistöhuollon ohjeet ja nimistön rooli osana osoitejärjestelmää. Kaavanimistöä tarkastelenkin nimistöhuollon ja nimien käytännöllisen, toiminnallis-teknisen

tehtävän näkökulmasta. Selvitän, miten kadunnimiä Joutsan kunnassa suunnitellaan. Kiinnitän huomiota siihen, miten nimistöhuollon suositukset ja ohjeet toteutuvat kadunnimistössä.

Kolmas tarkastelun kohde on nimistömaiseman paikallisuus eli se, miten nimistö on sidoksissa paikkaan. Joutsan nimistömaisemassa paikallisuuden saattaa huomata jo aivan ensi näkemältä paikkakunnan keskustassa liikkeessaan: kadunnimissä esiintyy monia vanhoilta paikannimiltä kuulostavia määriteosia, ja yritysnimissä on jollain tapaa paikallisesti leimautunutta, usein maalaismaista tai ehkä humoristista sanastoa. Mistä tämä paikallisuuden tunne syntyy, ja mitä nimet kertovat Joutsasta ja joutsalaisuudesta? Mitä ne kertovat paikkakunnan nykyisyydestä ja menneisyydestä? Tarkastelen nimistömaiseman luonnetta perinteen ja paikallishistorian välittäjänä. Selvitän, millä tavalla vanha, jo ennen kaavanimistön syntyä olemassa ollut paikannimistö näkyy nykynimistössä ja millaisia yhteyksiä nimillä on kunnan historiaan. Onko esimerkiksi taajamoitumisen myötä kirkonkylän alueelta kadonnut maatalouskulttuuri yhä näkyvissä kadunnimistössä? Paikallisuuden vastakohtana tarkastelen myös, mikä nimistömaisemassa on yleissuomalaista tai jopa kansainvälistä. Tarkastelun kohteena on näin ollen se, mikä siinä on omaa ja mikä lainattua tai jaettua.

Tutkimuskysymykseni voidaan tiivistää kolmeen kysymykseen, jotka ovat seuraavat:

- 1) Millaisista aineksista muodostuu se nimistö, jonka keskellä paikkakunnalla eletään?
- 2) Miten nimet toimivat kontekstissaan, osana taajamamaisemaa?
 - a. Miten kaavanimiä suunnitellaan ja millaisia tehtäviä niiden tulee täyttää?
 - b. Mitä yritysnimillä ja asunto-osakeyhtiöiden nimillä viestitään?
- 3) Millaiset piirteet nimistömaisemassa ilmentävät paikallisuutta tai sen vastailmiöitä valtakunnallisuutta ja kansainvälisyyttä?

1.3 Tutkimusalue

Joutsan kunta sijaitsee Keski-Suomen maakunnassa Länsi-Suomen läänissä. Aukkaita kunnassa on 4 963 (Väestörekisterikeskus 2012a). Tässä tutkimuksessa tarkasteltavana alueena on Joutsan keskustaajama, joka sijaitsee kunnan eteläosassa, Angesselän ja Joutsansalmen rannalla, Valtatie 4:n varrella noin 70 kilometriä Jyväskylästä etelään. Joutsan naapurikuntia ovat Hartola, Hirvensalmi, Kangasniemi, Korpilahti, Luhanka, Pertunmaa ja Toivakka. Vuoden 2008 alussa Joutsan pohjoispuolella sijainnut entinen naapurikunta Leivonmäki liitettiin Joutsaan, jolloin myös Leivonmäen pieni keskustaajama tuli osaksi Joutsaa. Se ei kuitenkaan kuulu tutkimusalueeseen, vaan viitataan tässä tutkimuksessa sanalla *keskustaajama* aina Joutsan keskusta-alueeseen. Kuntaliitoksen myötä kunnan alueella on nykyään kaksi taajamaa sekä useita pienempiä kyläkeskuksia.

Kulttuurisesti Joutsan sijaitsee itäisen ja läntisen kulttuurin rajalla, hämäläisten ja savolaisten vanhan heimorajan tuntumassa (Ahonen 1974: 70; Hossola 1976: 19–20). Joutsan sijaintinsa vuoksi kuulunut eri aikoina useisiin hallinnollisiin alueisiin. Vuodesta 1831 se kuului Mikkelin lääniin, josta se siirtyi vuonna 1961 Keski-Suomen lääniin. (Ahonen 1974: 69.) Vuoden 1997 lääninuudistuksen jälkeen Joutsan on kuulunut Länsi-Suomen lääniin. Maakunta-ajan mukaan Joutsan on osa Keski-Suomen maakuntaa, ja sitä ympäröivät itäpuolelta Etelä-Savon ja eteläpuolelta Päijät-Hämeen maakunnat. Myös murteensa puolesta Joutsan sijaitsee rajakohdassa: Joutsan murre kuuluu itä- ja länsimurteiden rajalla sijaitsevaan Päijät-Hämeen murreryhmään. Päijät-Hämeen ja Etelä-Savon välinen murreraja kulkee Joutsan itäpuolitse, joten naapurikunnista Kangasniemi, Hirvensalmi ja osittain Pertunmaa jäävät Etelä-Savon murrealueen puolelle. (Mielikäinen 1976: 743.)

Pysyvä asutus Joutsaan on syntynyt todennäköisesti jo 1500-luvun alussa. Aikaisemminkin seudulla on luultavasti liikkunut eränkävijöitä. Itsenäisenä pitäjänä Joutsan on varsin nuori, sillä alue kuului pitkään osaksi Suur-Sysmää. Vuonna 1784 muodostettiin Joutsan ja Leivonmäen kappeli, jonka seurakunnalliset rakennukset sijoittuivat Joutsan kylään. Joutsasta tuli itsenäinen seurakunta vasta vuonna 1860. (Ahonen 1974: 75; Rapo 1976: 47–48, 53.) 1800-luvulla Joutsan kirkonkylän keskus eli tutkimani keskustaajaman alue alkoi muodostua Tokeron, Huttulan ja Hulikan kantatalojen maille. Joutsan kirkko valmistui vuonna 1813 ja määräsi lopullisesti kirkonkylän sijainnin. Kirkon tuntumaan alettiin rakentaa myös muita julkisia rakennuksia. Alueelle keskittyi myös taloudellinen toiminta ja liike-elämä. Joutsan kirkonkylän syntyä ja kehitystä edistivät sen sijainti tärkeiden teiden risteyksessä, vesistöjen lä-

heisyydessä ja maastossa, joka sopi hyvin rakentamiseen. (R. Räsänen 1976: 772–773, 784–785.)

Joutsan kunta on yksi Suomen vesistöisimmistä: pinta-alasta noin 27 % on vesistöjen peitossa (Hossola 1976: 19). Myös keskustaajamaa leimaa vesistöjen läheisyys. Joutsansalmi jakaa alueen kahteen osaan. Vaikka taajama-alue on melko pieni, varsinaisen liikekeskustan ympärillä on myös useita erillisiksi kokonaisuusikseen hahmottuvia asuinalueita, esimerkiksi Karimäki, Rautamäki, Koiravuori, Peltola, Pannuvuori, Pohvinrinne ja Valkharju. Keskustaajaman maisema on pientalovoittoinen. Suuri osa alueella asuvista joutsalaisista asuu omakotitai rivitalossa. Matalia, korkeintaan kolmikerroksisia kerrostaloja on kymmenkunta, ja niistä suuri osa sijaitsee Peltolan alueella Valtatien tuntumassa.

Joutsan keskustaajamaa halkoo vanha kylänraitti Jousitie, jonka varrella sijaitsee useita kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia. Jousitien ympäristö määritelläänkin valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi (Museovirasto 2009). Jousitien varren maisema edustaa hyvin 1930-luvulla alkanutta kirkonkylien urbanisoitumisvaihetta. Jo 1800-luvun aikana muotoutunut kylänraitti muuttui sotien jälkeen, kun osa puisesta rakennuskannasta korvattiin kivirakenteisilla kaksikerroksisilla liike- ja asuintaloilla. Jousitien varressa on säilynyt hyvin sodan jälkeisen ajan rakennuskantaa ja varhaisempia rakennuksia, sillä uudempi liikekeskusta on muodostunut 1960-luvun kaavoitusratkaisujen ansiosta erilleen vanhan kylänraitin länsipuolelle. Kun liike-elämän rakennuspaineet kohdistuivat uuden liikekeskustan puolelle, Jousitien ympäristö säilyi melko eheänä. Sen varteen on rakennettu 1950-luvun jälkeen vain harvoja rakennuksia. Jousitien kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia ovat esimerkiksi 1890-luvulta säilynyt entinen kunnantupa Kuntala sekä 1940-luvun alussa valmistunut suojeluskuntatalo Jukola. Keskusraitin uusin rakennus on vuonna 2009 valmistunut matalaenergiatalo, jonka julkisivu on suunniteltu tarkasti miljööseen sopivaksi. (Keski-Suomen museo 1988; 2009.) Jousitien varrella, mäen päällä, sijaitsee myös Joutsan kirkko.

Joutsan liikekeskustan 1970–1990-luvuilla muodostunut uusi osa sijaitsee Jousitien länsipuolella samansuuntaisesti kulkevan Länsitien varrella. Se edustaa modernia liikerakentamista. (Keski-Suomen museo 1988; 2009.) Keskustaajaman elinkeinoelämä on keskittynyt sekä Jousitien varrelle että uudemman liikekeskustan alueelle. Maisema onkin vaihteleva, sillä liikerakennuksina toimivat niin Jousitien varren vanhat 1900-luvun alun ja funkkiskauden rakennukset, 1970-luvun matalat liikerakennukset kuin muutama aivan viime vuosina rakennettu myymälärakennuskin. Tutkielman kirjoitushetkellä keväällä 2012 liikekeskustan lähei-

synteen rakennetaan jälleen uutta tavaratalorakennusta. Vuosien varrella keskustan palvelut ovat osin vähentyneet ja useita liikehuoneistoja on jäänyt tyhjiksi, mikä lienee yhteinen piirre monille suomalaisille kirkonkylille. Erillään liikekeskustasta Pertunmaantien pohjoispuolella sijaitsee Joutsan teollisuusalue, jossa harjoitetaan monenlaista pienteollisuutta. Taajama-alueen yritystoiminnassa vahvoja elinkeinoja ovat mm. rakentaminen ja metsätalous.

Joutsaa voidaan pitää eräänlaisena alueensa palvelukeskuksena, sillä se on suurempi kuin muutamat naapurikunnistaan. Joutsaan tullaankin asioimaan ja käymään koulua myös naapurikunnista Hartolasta ja Luhangasta, mikä on varmasti edistänyt keskustan säilymistä elinvoimaisena. Joutsaan on keskittynyt monipuolisesti erilaisia palveluita, liiketoimintaa ja kouluja. Joutsassa sijaitsee myös lähiseudun ainoa lukio, joka on samalla seudun ainoa toisen asteen oppilaitos. Lähimpänä sijaitsevat kaupungit ovat Jyväskylä ja Heinola. Etenkin Jyväskylään matkustetaan, kun tarvitaan jotakin sellaista, mitä Joutsasta ei ole hankittavissa. Monet joutsalaiset nuoret päätyvät sinne hankkimaan koulutusta toisen asteen oppilaitoksiin ja korkeakouluihin. Jyväskylässä sijaitsee myös lähin yliopisto.

Lukuisten vesistöjensä ja keskeisen sijaintinsa vuoksi Joutsaa on hyvin suosittu lomailukunta, jossa sijaitsee paljon kesäasuntoja. Kesämökkejä Joutsassa on yli 2 400, mikä on lähes yhtä paljon kuin kunnan vakituisten asuntokuntien määrä (Tilastokeskus 2011). Vapaa-ajanasukkailta ja turisteilta on paljon merkitystä myös joutsalaisille yrityksille ja kunnan elinkeinoelämälle. Alueella toimii lukuisia majoitusyrityksiä, jotka tarjoavat vuokramökkejä tai maatilamajoitusta. Kesäisin Joutsassa järjestetään *Joutsan Joutopäivät* -niminen tapahtuma, joka on pidetty heinäkuun toisena viikonloppuna vuodesta 1972 asti. Alkuun perinnetapahtumaksi perustettujen Joutopäivien laajuus on vaihdellut eri aikoina, ja välillä tapahtumassa on korostunut enimmäkseen viihteellinen puoli rockkonsertteineen ja tivoleineen. Aivan viime vuosina kesätapahtuma on järjestetty melko pienimuotoisesti ja jälleen enemmän vanhoja perinteitä kunnioittaen.²

² Vuoden 2011 Joutopäivien jälkeen kunta päätti luopua kesätapahtuman järjestämisestä ja antaa vastuun paikallisille järjestöille, yhdistyksille ja yksityisille kuntalaisille (Jokinen 2011). Keväällä 2012 tapahtuman jatko on avoin (Parkkonen 2012).

1.4 Aineisto

1.4.1 Nimistömaiseman näkökulma

Määrittelen *nimistömaiseman* katukuvassa näkyväksi nimistöksi. Nimistömaisemaan kuuluvat näin ollen ne nimet, jotka näkyvät ympäristössä esimerkiksi katujen tienviitoissa sekä kauppajen, ravintoloiden ja julkisten rakennusten kylteissä. Aikaisemmassa tutkimuksessa *nimistömaiseman* käsitettä ei ole määritelty, joten sen käyttäminen uudessa, näkyvän nimistön merkityksessä on luontevaa. Käsite *nimimaisema* on puolestaan määritelty aiemmassa tutkimuksessa osin toisella tavalla: esimerkiksi Helsingin kalliolaisten käyttönimistöä tutkinut Riikka Eskelinen (2006: 4) on viitannut *nimimaisemalla* nimistöön, jonka hänen haastattelemansa henkilöt tuntevat ja jota he käyttävät.

Näkökulman valintaan innosti se, että keskustaajaman ympäristön näkyvä nimistö vaikutti kiinnostavalta ja tuoreelta tarkastelun kohteelta. Näkyvät nimet ovat osa arkista ympäristöä, mutta oikeastaan niitä ei ole kokonaisuutena tutkittu aikaisemmin. Nimistömaisemaan kuuluvat ne nimet, joiden keskellä paikkakuntalaiset elävät ja liikkuvat. Samat nimet näkyvät myös Joutsassa pistäytyvälle turistille tai vuosittain paikkakunnalla mökkeilevälle kesäasukkaalle. Nimet ovat osa paikkakuntalaisten identiteettiä (esim. Viljamaa-Laakso 1995: 29). Vierailijalle ne puolestaan luovat mielikuvia ja tulkintoja ja antavat tietoa siitä, millaisesta paikasta on kyse. Esimerkiksi kadunnimikilvissä näkyvät nimet toimivat paikkakunnan käyntikorttina ja kertovat ohikulkijallekin, mitä erityistä ja pysähtymisen arvoista annettavaa alueella on (Paikkala 1999c: 59).

Katukuvassa näkyvän nimistön hyödyntäminen tutkimusaineistona on suomalaisessa nimistöntutkimuksessa uutta. Uusi on myös ympäristön valokuvaamiseen perustuva aineistonkeruutapa, jota esittelen tarkemmin seuraavassa alaluvussa. Aiemmassa tutkimuksessa kaupunki- tai taajama-alueiden nimistöä sekä kaupallista nimistöä on yleensä kerätty erilaisista asiakirjoista, esimerkiksi kartoista ja rekistereistä (esim. Lehikoinen 1982; Sjöblom 2006a; Halmesmäki 2011). Visuaalista, nimistön roolin kaupunkiympäristön osana huomioivaa näkökulmaa on kuitenkin hyödynnetty muutamassa yhteydessä. Marja Viljamaa-Laakso on käsitellyt vuonna 1992 ilmestyneessä suurelle yleisölle suunnatussa kirjasessa Espoon Tapiolan katukuvassa näkyvää nimistöä, johon kuuluu esimerkiksi kadunnimiä, puistojen nimiä, tunnettujen rakennusten nimiä ja valokirjaimin merkittyjä yritysten nimiä. Marianne Blomqvist (1997)

puolestaan on tarkastellut nimiä, jotka näkyvät Helsingin vanhojen asuintalojen julkisivuissa. Hän on kerännyt aineiston valokuvaamalla nimiä ympäristössä liikkueensa.

Melko samankaltaista aineistonkeruumetodia on hyödynnetty kansainvälisesti viime vuosikymmenen monikielisyystutkimuksessa, jossa esimerkiksi vähemmistökielialueiden ja monikielisten suurkaupunkien kielitilannetta on tarkasteltu kielimaiseman lähestymistavasta. Tutkimusnäkökulmasta puhutaan englanniksi käsitteellä *linguistic landscape research*. Kielimaiseman tutkijat tarkastelevat niitä tekstuaalisia elementtejä, jotka esiintyvät julkisissa ympäristöissä, esimerkiksi kaupungin katukuvassa. Heidän aineistonaan ovat ympäristöstä valokuvaamalla tallennetut kauppohen kyltit, mainokset, julisteet ja liikennemerkkit – jopa julkisille ilmoitustauluille jätetyt ilmoitukset. (Esim. Gorter 2006: 1–2.) Tutkimuspaikkoja ovat olleet esimerkiksi monikieliset metropolit, esimerkiksi Tokio (Backhaus 2006). Myös vähemmistökielten asemaa on tutkittu kielimaiseman näkökulmasta. Esimerkiksi Tiina Hirsimäki on tarkastellut pro gradu -työssään (2010) meänkielen ja suomen kielen asemaa pohjoisruotsalaisessa Pajalassa. Kielimaiseman tutkimuksissa tarkastelun kohteena ovat myös ympäristössä näkyvät erisnimet, joita ei kuitenkaan lähestytä nimistöntutkimuksen metodein.

1.4.2 Aineistonkeruu ja apukeinot

Aineistoni koostuu neljästä osa-aineistosta: 1) tienviittoihin merkityistä kadunnimistä, 2) yritysten kylteissä näkyvistä nimistä, 3) asunto-osakeyhtiöiden seinäkylteissä näkyvistä nimistä ja 4) muista nimistömaisemassa esiintyvistä julkisten rakennusten ja tilojen nimistä. Aineisto on kerätty Joutsan keskustaaajaman alueelta. Vaikka kartta ei toimi oman aineistonkeruuni lähtökohdana, tutkimusalueen olen rajannut keskustaaajaman osoitekartan perusteella (Joutsan kunta 2008a; ks. liite 2). Aineistonkeruuni kattoi sen alueen, joka kartassa näkyy. Kartta oli rajausperusteena toimiva, sillä keskustaaajaman ja haja-asutusalueen välisten rajojen määrittäminen muulla tavoin olisi ollut tulkinnanvaraista.

Kadunnimiaineistoon kuuluu 111 nimeä (ks. liite 1). Aineiston kokoamisessa olen hyödyntänyt apuvälineenä osoitekarttaa (Joutsan kunta 2008a; ks. liite 2). On kuitenkin selvää, että kadunnimet ovat myös osa nimistömaisemaa, sillä ne näkyvät tienviitoissa samamuotoisina kuin osoitekartassa. Olen tehnyt kartasta keräämäni aineistoon muutoksia sen mukaan, mikä oli kadunnimistön todellinen tilanne nimikylttien perusteella syksyllä 2011. Kadunnimistössä on tapahtunut viime vuosina esimerkiksi kuntaliitoksen ja uudisrakentami-

sen vuoksi muutamia muutoksia, jotka eivät ole välttämättä vielä ehtineet karttoihin. Myös nämä uudet nimet kuuluvat aineistooni.

Kadunnimien lisäksi keräsin aineistoon myös muun nimistön, joka on näkyvissä taajama-alueen maisemassa. Aineistoon kuuluu yritysten, asunto-osakeyhtiöiden ja julkisten rakennusten ja muiden tilojen nimiä. Yritysnimien joukkoon olen ottanut myös yhdistysten nimet. Keräsin aineiston valokuvaamalla keskusta-alueen nimistöä. Olen pyrkinyt sisällyttämään aineistoon mahdollisimman kattavasti kaikki ne nimet, jotka katukuvassa tulevat esiin. Keruu tapahtui kahdessa erässä keväällä 2010 ja syksyllä 2011. Ensimmäisellä kerralla kuvausin vain liikekeskustan nimiä, toisella kerralla myös teollisuusalueen ja asuinalueiden nimistöä. Tein aineistoon muutamia täydennyksiä myös näiden ajankohtien jälkeen. Valokuvaaminen tuntui kaikkein luontevimmalta tavalta huomioida jo aineistonkeruuvaiheessa tutkimuksessani keskeinen nimistömaiseman näkökulma, sillä valokuvattuina nimet tulivat kerätyksi siinä kontekstissa, jossa ne maisemassa esiintyvät. Kuvat välittävät ja säilyttävät yritysnimiin liittyvän visuaalisuuden, koska usein kyltin typografinen ilme ja mahdolliset logot kertovat yrityksestä yhtä paljon kuin itse nimi.

Aineistoni valokuvissa esiintyy yritysnimiä noin 110, asunto-osakeyhtiöiden nimiä noin 40 ja julkisten rakennusten nimiä noin 20 kappaletta. Suuri osa yritysten nimistä on kerätty liikekeskustasta ja teollisuusalueelta, sillä näillä alueilla sijaitsee valtaosa liiketoiminnasta. Yksittäisiä nimiä on myös muilta alueilta. Asunto-osakeyhtiöiden ja julkisten tilojen nimiä on kerätty eri puolilta taajamaa. Kuvat 1–4 ovat esimerkkejä aineistosta. Niissä tulevat esiin kaikki neljä aineistosta erottuvaa nimiryhmää: kadunnimet (kuva 1), yritysnimet (kuva 2), asunto-osakeyhtiöiden nimet (kuva 3) ja julkisten tilojen nimet (kuva 4).

Kuva 1. *Puutteenkuja* (kuva: Tytti Rajahonka).

Kuva 2. *Aatto & Elli* (kuva: Tytti Rajahonka).

Kuva 3. *As Oy Joutsan Kotipirtti* (kuva: Tytti Rajahonka).

Kuva 4. *Pohvinrinteen koulu* (kuva: Tytti Rajahonka).

Kun esittelen valokuvattua nimiaineistoa osana tutkimustekstiä, joudun poimimaan nimet kuvista kirjoitettuun muotoon. Huomasin, että nimien oikeinkirjoitus vaatii yhtenäisiä periaatteita. Kylteissä esiintyvien nimien ortografia saattaa joskus jäädä tulkinnanvaraiseksi. Käytetty kirjainlaji ei välttämättä erota toisistaan isoa ja pientä alkukirjainta. Usein myöskään nimeen sisältyvien sanojen yhteen ja erikseen kirjoittaminen ei selviä kyltin perusteella. Yritysnimissä yleiskielen normeja rikkovat ortografiset piirteet ovat yleisiä ja usein myös tietoisesti valittuja, sillä niillä herätetään huomiota. Esimerkiksi isoja ja pieniä alkukirjaimia voidaan käyttää niissä norminvastaisesti (esim. *itella*) tai kirjoittaa yhdyssanojen osia erilleen. (Sjöblom 2006a: 108.) Nimien ortografiset poikkeamat on syytä tiedostaa, mutta ne eivät ole tutkimuskysymyksiäni kannalta kaikkein olennaisimpia yritysnimien piirteitä. Päädyinkin nimiä kuvaaineistosta poimiessani kirjoittamaan nimen alkukirjainten ja välilyöntien osalta sillä tavoin kuin se oikeinkirjoitussääntöjen mukaisesti kirjoitettaisiin, jos nimen poikkeava kirjoitustapa ei erotu kyltistä selvästi³. Päätin myös merkitä selvyuden vuoksi erisnimen alkukirjaimen aina isolla (esim. *Itella*), vaikka kyltissä olisi pieni alkukirjain.

Aineistonkeruussa päädyin tekemään muutamia rajauksia. Olen rajannut aineiston ulkopuolelle tuotemerkkien nimet ja logot, jotka näkyvät liikkeiden kylteissä ja ikkunoissa. Ne saattavat usein olla luonteeltaan hyvin väliaikaisia ja satunnaisia. Huomionarvoista on kuitenkin myös niiden vaikutus siihen, millaisena nimiympäristönä keskustaajama hahmottuu. Ne sisältävät usein ylikansallisten yritysten nimiä ja tuotemerkkejä (esim. Schwartzkopfin logo joutsalaisen parturi-kampaamoliikkeen ikkunatarrassa). Aineiston ulkopuolelle olen jättä-

³ Suomen kielen lautakunnan mukaan (2001) kieliyhteisöllä on julkisessa viestinnässä oikeus kirjoittaa yritysnimi yleiskielisiä ohjeita noudattaen, vaikka se poikkeaisi yrityksen omasta kannasta.

nyt myös kylteissä näkyvät yritysten verkko-osoitteet ja esimerkiksi tuotteista tai palveluista kertovat iskulauseet.

Nimistömaisema on kerroksellinen. Se muuttuu jatkuvasti, joten jollakin hetkellä kerätty aineisto on aina kuva senhetkisestä maisemasta. Yritykset aloittavat ja lopettavat toimintansa tai vaihtavat liikehuoneistoa. Samaan aikaan nähtävissä olevat nimet voivatkin olla keskenään hyvin eri-ikäisiä, sillä toisaalta myös jotkin vuosikymmeniä sitten perustetut yritykset jatkavat yhä toimintaansa. Kaavanimistö on luonteeltaan pysyvämpää. Ajoittain pienelläkin paikkakunnalla tarvitaan uusia kadunnimiä, kun rakennetaan uusia kulkuväyliä ja asuinalueita. Joutsan kadunnimistössä on tapahtunut pieniä muutoksia myös esimerkiksi vuoden 2008 alussa tapahtuneen kuntaliitoksen vuoksi (ks. tarkemmin luvusta 3.2). Koska olen halunnut ottaa tarkastelun kohteeksi nimistömaiseman tiettyä ajankohtana, olen valinnut mukaan myös toimintansa lopettaneiden yritysten nimet, jos ne ovat olleet aineistonkeruuhetkellä vielä näkyvissä katukuvassa. Syksyllä 2011 Joutsan keskustaaajamassa oli muutamia tyhjiä liikehuoneistoja, joita koristivat yhä niiden liikkeiden kyltit, jotka niissä ovat aiemmin toimineet. Huomioin tutkimuksessani myös ne nimet, jotka olivat näkyvissä ensimmäisellä aineistonkeruuhetkellä keväällä 2010 mutta hävisivät katukuvasta syksyyn 2011 mennessä. Näiden nimien kohdalla mainitsen, että kyse on kadonneesta mutta vielä viime vuosina esiintyneestä nimestä.

Apukeinona esimerkiksi vanhoja paikannimiä sisältävien nimien selvittelyssä olen käyttänyt Nimiarkiston paikannimikokoelmaan kuuluvia arkistoaineistoja. Olen hyödyntänyt etenkin joutsalaisen opettajan Jaakko Ahosen vuonna 1953 Joutsan kirkonkylän ja Vähä-Joutsan alueelta keräämää paikannimikokoelmaa (NA Jaakko Ahonen 1953). Se on Joutsasta kerätyistä nimikokoelmista varhaisin. Yksittäisten nimien selvittämisessä apuna ovat olleet myös muut Joutsasta kerätyt paikannimikokoelmat, jotka sisältävät keskustaaajaman alueelle sijoittuvia nimiä. Yritysnimien tarkastelemisen helpottamiseksi ja lisätietojen hankkimiseksi olen välillä selvittänyt myös yrityksen virallisen, rekisteriin merkityn nimen. Rekisteröityjä nimiä olen hakenut Patentti- ja rekisterihallituksen ja verohallinnon yhteisestä verkossa toimivasta yritystietojärjestelmästä YTJ:stä. Rekisteristä löytyvät kaikki suomalaiset yritykset ja yhteisöt, joilla on Y-tunnus (YTJ 2012).

Vaikka käyttönimistö tai epävirallinen nimistö eivät varsinaisesti ole tutkimukseni kohteena, tuon välillä esiin myös nimen käyttöön liittyviä tietoja, jos ne kertovat jotakin uutta tai antavat lisäarvoa nimen tarkasteluun. Nämä maininnat perustuvat havaintoihini nimien käytöstä perhe- ja tuttavapiirissäni sekä omassa kielenkäytössäni. Olen itse osa nimenkäyttä-

jäyhteisöä, sillä olen asunut Joutsassa koko lapsuuteni ja kouluikäni ja vierailen siellä yhä säännöllisesti. Olen myös päivittäin yhteydessä paikkakunnalla asuvien perheenjäsenten ja ystävien kanssa, mikä on mahdollistanut uusimpienkin käyttönimien ja nimenkäyttötapojen havainnoinnin. Tutkijan omien havaintojen hyödyntämistä puoltaa se, että todelliseen käyttönimistöön käsiksi pääseminen muilla tavoin – esimerkiksi yleisesti käytettyjen kysymyslomakkeiden avulla – on ongelmallista. Lomakekyselyillä ei välttämättä saada tietoa siitä, mitkä nimistä ovat yleisesti käytettyjä ja mitkä vain tilapäismuodosteita. Aineistoon saattaa sisältyä esimerkiksi mieleen juolahtaneita leikillisiä heittoja, joita tutkijan on vaikea tunnistaa. (Mieliäinen 2005: 31.) Tutkija, joka on itse kielenkäyttäjäyhteisön jäsen, on pystynyt hankkimaan pitkältä ajalta nimien käyttöön liittyvää hiljaista tietoa, josta voi olla hyötyä. Tuon kuitenkin esiin, jos kyse omasta havainnostani. Joutsassa asuessani ja myöhemmin säännöllisesti vieraillessani olen tehnyt myös nimistömaiseman muuttumiseen liittyviä havaintoja. Hyödynnän näitäkin tutkimuksessani, jos ne tuovat tarpeellista lisätietoa.

2 TUTKIMUKSEN TEORIATAUSTA JA KÄSITTEET

2.1 Nimistöntutkimus ja sen lähestymistavat

Tämä tutkielma kuuluu nimistöntutkimuksen eli onomastiikan alaan. Nimistöntutkimuksessa tarkastelun kohteena ovat erisnimet. Yleisnimien eli **appellatiivien** ja erisnimien eli **proprien** funktiot poikkeavat toisistaan, sillä appellatiivit ovat luokittelevia ja propriit yksilöiviä ilmauksia. Propriit yksilöivät tarkoitteensa erottamalla sen muista tarkoitteista. (Ainiala 1997: 15–16.) Tässä luvussa esittelen lyhyesti nimistöntutkimuksen näkökulmien ja painopisteiden muutoksia sekä niitä lähtökohtia, joista omaa aineistoani tarkastelen.

Suomalaisessa nimistöntutkimuksessa – ja suurelta osin myös kansainvälisesti – tutkijoiden suurin huomio on kohdistunut paikannimiin. Seuraavaksi eniten on tutkittu henkilönimiä. Propriit onkin perinteisesti jaettu antroponyymeihin eli henkilönnimiin ja toponyymeihin eli paikannimiin. Muun nimistön tutkimus on ollut varsin vähäistä mutta yleistynyt 2000-luvun puolella. Viime vuosina nimistöntutkijat ovat tarkastelleet esimerkiksi kaupallista nimistöä (esim. Sjöblom 2006a), eläinten nimiä (esim. Kalske 2005) ja kirjallisuuden kuvitteellisten henkilöhahmojen ja paikkojen nimiä (esim. Bertills 2003). Kun tutkimuksen kohteeksi on tullut uusia aihealueita, perinteinen jako paikan- ja henkilönnimiin ei ole enää riittävä. (Sjöblom 2006a: 27, 32.)

Koska paikannimistö on ollut yleisin tutkimuskohde, myös monet onomastiikan teoreettisista kysymyksistä on käsitelty paikannimistön kautta (Sjöblom 2006a: 27). Paikannimistön tutkimuksen lähestymistavat ovatkin puhuttaneet nimistöntutkijoita jo useiden vuosikymmenten ajan. Varhaisen suomalaisen paikannimitutkimuksen näkökulmana oli nimien etymologisen alkuperän selvittäminen. 1970-luvulta lähtien jalansijaa sai nimien jakaminen nimenosiin ja nimenosien leksikaalinen ja semanttinen luokittelu (Ainiala–Pitkänen 2002: 231, 234). **Nimenosan** käsitteellä tarkoitetaan sellaista nimen osaa, joka joko luonnehtii tai yksilöi sitä paikkaa, johon nimellä viitataan. Paikannimen perustyyppi on kahdesta nimenosasta koostuva yhdysnimi, esimerkiksi *Kirkkokatu*. Nimessä *Kirkkokatu* **perusosa** *katu* ilmaisee paikan lajin ja **määriteosa** *kirkko* rajaa nimen merkityksen ilmaisemalla erityispiirteen, joka yksilöi tarkoiteen muista samanlaisista paikoista. (Kiviniemi ym. 1974 s. v. *nimenosa*; Kiviniemi 1990: 90–93, 120.) **Lause-** eli **syntaktissemanttisesta** lähestymistavasta käsin nimiä tarkastellaan ja luokitellaan sen mukaan, mitä ne ovat nimenantajan näkökulmasta tarkoitteestaan ilmaisseet. Lausesemanttisella luokittelulla tarkoitetaan näin ollen paikannimi-

en luokittelua niiden nimeämisperusteiden ja syntytaustan mukaan. **Sanasemanttinen** eli **leksikaalinen** luokittelu puolestaan tarkoittaa nimien luokittelua niiden leksikaalisen ilmiön perusteella eikä ota huomioon nimenantajan näkökulmaa. Esimerkiksi *Kirkkokadun* määriteosa *kirkko* kuuluu sanasemanttisen luokittelun perusteella rakennusten luokkaan. Lausesemanttisesta näkökulmasta se taas voidaan luokitella esimerkiksi suuntaa ilmaisevaksi nimenosaksi, jos *Kirkkokatu* johtaa kirkon luo. (Kiviniemi ym. 1974 s. v. *lausesemanttinen*, s. v. *sanasemanttinen*; Kiviniemi 1990: 15; Carpelan–Schulman 1996: 21–22.)

Syntaktissemanttisen luokittelun hyödyntäminen on ollut viime vuosikymmeninä hyvin suosittua esimerkiksi nimistöntutkimukseen liittyvissä opinnäytteissä. Nimeämisperusteisiin keskittyvässä lähestymistavassa on kuitenkin huomattu myös ongelmia. Turkulaisia ja helsinkiläisiä yritysnimiä väitöskirjassaan tutkinut Paula Sjöblom (2000a: 382–383; 2006a: 60–61) pitää yksinomaista nimenantajan näkökulman tarkastelua ongelmallisena, sillä tutkimuksesta tulee spekulatiivista, jos nimenannon motiiveja ei ole mahdollista tarkistaa nimenantajalta itseltään. Esimerkiksi yritysnimien taustalla saattaa olla erikoisia ja yllättäviä miellelyhtymiä, joihin tutkijan ei ole välttämättä mahdollista päästä käsiksi. Joskus yritysnimen valintaan vaikuttaneet tilanteet ja miellelyhtymät saattavat olla epäselviä myös nimenantajalle itselleen tai ehkä unohtuneet kokonaan. Nimeämisperusteiden sijaan Sjöblomin mukaan (mp.) lähtökohdaksi sopiikin hyvin myös nimistön tarkastelu kieliyhteisön näkökulmasta systeeminä, jonka antaman mallin mukaisesti muodostetaan myös uusia nimiä. Nimenantajat ovat aina myös nimenkäyttäjiä, jotka tulkitsevat aikaisempaa nimistöä omasta näkökulmastaan ja luovat uusia nimiä siihen pohjautuen.

Tässä tutkimuksessa nimiä tarkastellaankin lähtökohtaisesti **kieliyhteisön näkökulmasta**. Koska tutkija on itsekkin osa kieliyhteisöä, hän voi hyödyntää omia intuitioitaan ja assosiaatioitaan nimien tulkitsemisessa (Sjöblom 2000a: 382; Sjöblom 2006a: 61). Analyysissä ei siis pyritä ensisijaisesti pääsemään käsiksi nimenantajan – esimerkiksi kaavanimien suunnittelijan tai yrityksen omistajan – ajatuksiin ja motiiveihin. Kieliyhteisön näkökulma vaikuttaa myös aineiston luokittelutavan valintaan: käyttämäni luokittelutavat perustuvat siihen, millaisista osista nimet leksikaalisesti muodostuvat. Toisaalta pyrin selvittämään myös nimenannon motiiveja, jos niistä voidaan tehdä löydettyjen taustatietojen, esimerkiksi Nimiarkiston kokoelmien, paikallishistorioiden tai tutkijan oman paikallistuntemuksen, perusteella tulkintoja. Nimien taustatiedot tulevat esiin erityisesti kaavanimien käsittelyssä. Yritysnimien nimeämisperusteet ovat heterogeenisempia, sillä nimien taustalla voi olla hyvinkin monenlaisia, joskus vain yrityksen omistajan henkilökohtaisesti tuntemia tarinoita.

2.2 Kaupunkinimistö tutkimuskohteena

2.2.1 Mitä on kaupunkinimistö?

Kaupunkinimistön käsitettä ei voida määritellä yksiselitteisesti hallinnollisin tai maantieteellisin perustein, sillä kaupunkinimistöä on kaupunkien lisäksi myös muissa kaupunkimaisissa ympäristöissä. Pienilläkin paikkakunnilla on taajama-alueita, jotka muistuttavat enemmän kaupungeja kuin maaseutua. Toisaalta myös kaupunkien rajojen sisäpuolella on maaseutumaisia alueita, joiden nimistö ei hahmotu kaupunkinimistöksi. Olennaista kaupunkinimistön määrittelyssä onkin alueen *kaupunkimaisuus*. Kaupunki kokoaa yhteen erilaisia asioita, ihmisiä ja merkityksiä. (Ainiala 2005: 12; Ainiala 2003: 208–209.)

Tämän määritelmän mukaisesti myös pienten kuntien, kuten tutkimuspaikkani Joutsan, taajama-alueita voidaan pitää kaupunkimaisina ympäristöinä, joiden nimistöä on syytä tarkastella kaupunkinimistön tutkimuksen lähtökohdista käsin. Voidaan puhua myös *taajamanimistöstä*. Pienenkin kunnan keskusta-alueen nimistö on melko kaukana perinteisestä maaseudun paikannimistöstä. Kaupunkimaisen esimerkiksi Joutsan keskustasta tekee sen tiheä asutus ja liikekeskusta, jossa on monenlaisia palveluita. Alueella on nimetty hyvin samantyyppisiä paikkoja kuin suuremmissakin kaupungeissa: kulkuväyliä, kauppoja, ravintoloita, virastoja ja muita rakennuksia.

Kaupunkinimistön tutkimuksen myötä on syntynyt paikannimien jako virallisiin ja epävirallisiin nimiin. Kaupunkinimistöön kuuluu sekä virallista että epävirallista nimistöä, jotka yhdessä muodostavat kaupunkinimistön kokonaisuuden. **Virallisista nimistä** suurimman joukon muodostavat **kaavanimet**. Kaavanimistöllä tarkoitetaan nimistöä, joka on suunniteltu kaavoitetun alueen tarpeisiin (Kiviniemi ym. 1974 s. v. *kaavanimistö*). Siihen kuuluvat esimerkiksi katujen, asuinalueiden ja puistojen nimet. Kaavanimet ovat harkinnaisnimiä, sillä ne on kehitetty tietoisesti virallista ja julkista käyttöä varten (Kiviniemi ym. 1974 s. v. *harkinnaisnimi*). Tästä poikkeavat ainoastaan aikoinaan kansan parissa yksilöinnin tarpeeseen syntyneet kyläteiden nimet, jotka ovat voineet harvoissa tapauksissa siirtyä suoraan kaavanimistöön (Lehikoinen 1999: 61). Kaikille virallisille nimille on yhteistä se, että ne ovat nimenkäyttäjän näkökulmasta ylhäältäpäin annettuja. Virallista kaupunkinimistöä ovat siten kaavanimien lisäksi myös esimerkiksi kauppojen, ravintoloiden ja muiden paikkojen kylteissä ja ikkunatarroissa näkyvät nimet, sillä nekin ovat suunniteltuja ja nimenkäyttäjän näkökulmasta ylhäältäpäin annettuja. Toisaalta virallisia ovat myös kaupunkialueilla esiintyvät karttoihin merkityt

luonnonpaikkojen nimet, vaikka ne ovatkin voineet syntyä spontaanisti kansan parissa. (Ainiala 2006: 100; Ainiala 2005: 12–13; Ainiala 2003: 209.) Tämän määritelmän mukaisesti kaikki omaan aineistooni kuuluvat nimet ovat virallista kaupunkinimistöä.

Epävirallisia nimiä ovat puhekieliset nimet, jotka ovat syntyneet ihmisten vapaassa kielenkäytössä (esim. *Sokkari* 'Sokos', *Jyväskylä* 'Jyväskylä'). Niillä ei ole virallisen nimen statusta, joten ne eivät ole nimenkäyttäjän näkökulmasta ylhäältäpäin annettuja. Kaupunkinimistön tutkimuksessa hyödyllinen on myös **käyttönimistön** käsite. Käyttönimistöllä tarkoitetaan niitä nimiä, joita kaupunkilaiset käyttävät paikoista puhuessaan. Siihen sisältyy luonnollisesti sekä virallista että epävirallista nimistöä, eivätkä nimenkäyttäjät itse tee eroa niiden välille. Samoista nimistä voidaan käyttää eri konteksteissa erilaisia nimivariantteja, joiden valinnalla nimenkäyttäjä voi osoittaa identiteettiään, yhteisöön kuulumista sekä paikkaan liittämääns mielikuvia ja merkityksiä. (Ainiala 2003: 208–209; Ainiala 2005: 12–13, 19.)

Kaupunkinimistö koostuu eri aikoina muodostuneista kerrostumista. Kaupungistumisen myötä maisemat ovat muuttuneet, mikä vaikuttaa myös nimistöön. Joutsan kaltaisessa pienehkössä kunnassa taajamoitumisen aiheuttamista muutoksista ei ole vielä kovin montaa vuosikymmentä aikaa. Kun ympäristö on muuttunut, ovat muuttuneet myös ne paikat, joista on tarve puhua ja joita on tarve nimetä. Kulttuurin ja maiseman muuttuessa vanhat paikannimet eivät ole aina kokonaan hävinneet, vaikka niiden alkuperäiset tarkoitteet olisivat kadonneet, sillä ne ovat saattaneet jäädä elämään muunlajisten paikkojen nimissä. Nimistöön onkin kerrostunut muistoja, jotka kertovat entisistä ajoista. Tällaisia muistoja säilyttävät esimerkiksi kaavanimet, joissa on hyödynnetty alueen vanhaa nimistöä. (Pitkänen 1999b: 8–9, 11.) Kaupunkinimistöön vaikuttavat kulloinkin vallitseva arvomaailma ja ihanteet, ja nimistöön syntyy niiden pohjalta koko ajan myös uutta kerrostumaa. Globalisaatio ja yhteiskunnan jälkiteollinen kehitys ovat synnyttäneet kaupunkinimistöön uusia kerroksia. Nimistöön vaikuttavia jälkiteollisen kaupunkikehityksen piirteitä ovat mm. pyrkimys houkuttelevan imagon rakentamiseen ja globaalitalouden valtakielen englannin hyödyntäminen. (Ainiala–Vuolteenaho 2005: 381–382.)

2.2.2 Kaupunkinimistön tutkimus

Sekä suomalaisessa että kansainvälisessäkin nimistötutkimuksessa painotettiin pitkään maaseudun nimistöä. Nimistötutkimus sai Suomessa alkunsa 1800-luvulla, jolloin maaseutu oli vielä hyvin monen suomalaisen elinympäristö. Vaikka Suomi etenkin 1900-luvun jälkipuoliskolla kaupungistui, nimistötutkimuksen mielenkiinto pysyi yhä 1990-luvulle asti maaseudun nimistössä. Tutkijat ovat suunnanneet kiinnostuksensa kaupunkien nimistöön oikeastaan vasta 2000-luvun puolella. Myös muissa maissa kaupunkinimistön tutkimus on ollut viime vuosikymmenen puolella vähäistä ja 2000-luvun puolellakin painottunut viralliseen kaupunkinimistöön. Suomi on siten ollut kaupunkinimistön tutkimuksessa edelläkävijä. (Ainiala 2005: 11; Ainiala 2003: 207–208.)

Kaupungeissa nimiä ovat saaneet erilaiset paikat kuin maaseudulla, mikä on tehnyt kaupunkinimistöstä tuoreen ja mielenkiintoisen tutkimuskohteen. Kaupungeissa kielenkäyttäjät voivat pitää tärkeinä ja nimeämisen arvoisina paikkoina esimerkiksi kaupunginosia, teitä ja katuja, rakennuksia ja liikkeitä sekä tapaamispaikkoja. (Ainiala 2005: 11.) Kaupunkinimistöä on perusteltua tutkia myös siksi, että nykyään suurin osa suomalaisista elää kaupungeissa ja taajamissa. Kaupunkinimistö kuuluu siten hyvin monen suomalaisen arkiseen ympäristöön. (Pitkänen 1999b: 6.)

Virallisen kaupunkinimistön puolelta kaavanimistöä – erityisesti kadunnimiä – on tutkittu jonkin verran jo 1900-luvun puolella. Lähestymistapoina ovat olleet esimerkiksi kadunnimien määriteosien leksikaalinen analyysi ja nimeämisperusteiden syntaktissemanttinen luokittelu mutta myös nimistönhuolto sekä nimenkäyttäjien suhtautuminen alueensa kaavanimiin. Eri paikkakuntien kadunnimiä on tutkittu monissa opinnäytetöissä. Julkaistuja tutkimuksia kadunnimistä ovat laatineet esimerkiksi Laila Lehikoinen (1982), jonka tutkimuskohteena ovat olleet Lappeenrannan kadunnimet, sekä Maija Louhivaara (1999), joka on tarkastellut Tampereen kadunnimiä. Myös keskisuomalaisia kadunnimiä on tutkittu aiemmin muutamissa opinnäytteissä: Elina Panttila on tarkastellut pro gradu -työssään Jyväskylän kadunnimiä (2008), Susanna Monthan sittemmin Äänekosken kaupunkiin liitetyn Suolahden kaupungin kadunnimiä (2000) ja Eija Julkunen entisessä Jyväskylän maalaiskunnassa sijainneen Palokan asukkaiden suhtautumista alueensa tiennimistöön (1998).

Myös yritysnimien ja asunto-osaakeyhtiöiden nimien tutkimus on antanut osaltaan tietoa kaupunkiympäristön nimistöstä. Esimerkiksi Virva Karvonen (1992) on tarkastellut pro gradussaan tamperelaisten anniskeluravintoloiden nimiä ja Anne-Maria Nupponen (2003)

joensuulaisia asunto-osakeyhtiöiden nimiä. Muita esimerkkejä tutkimuksista mainitaan luvuissa 2.3.1 ja 2.4. Yritysnimien rooli kaupunkiympäristön paikanniminä on tullut esiin Riikka Eskelisen opinnäytetöissä (2006; 2008). Hän on tarkastellut pro gradu - ja lisensiaatintyösäään Helsingin Kallion kaupunginosan asukkaiden virallisten ja epävirallisten käyttönimien funktioita. Kalliolaisten käyttönimistöön kuuluvat yhtenä osana myös kaupunkiympäristön kiintopisteinä toimivat tavaratalojen, ravintoloiden ja baarien nimet.

Viime vuosikymmenen aikana kaupunkinimistön tutkimusta ovat aktivoineet tutkimushankkeet, joissa on ollut toimijoina Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ja eri yliopistoja. Kaupunkinimistön tutkimuksen kannalta merkittävä on ollut vuonna 2001 alkanut ja vuonna 2003 päättynyt Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen ja yliopistojen yhteinen kaupunkinimistön tutkimushanke. Hankkeeseen osallistui joukko opinnäytteiden tekijöitä eri yliopistoista. Pääpaino oli kaupunkien epävirallisessa nimistössä, mutta hankkeessa tutkittiin myös viralliseen kaupunkinimistöön liittyviä aiheita, esimerkiksi kaavanimiin liittyviä asenteita. Hankkeessa valmistuneita opinnäytetöitä olivat esimerkiksi Katja Korkalaisen (2002) tutkimus Kuopion epävirallisista nimistä ja Anne-Maria Nupposen (2003) tutkimus joensuulaisista asunto-osakeyhtiöiden nimistä. Tutkimushankkeen pohjalta on julkaistu lukuisten opinnäytetöiden lisäksi Terhi Ainialan toimittama kokoomateos *Kaupungin nimet: kymmenen kirjoitusta kaupunkinimistöstä* (2005). (Ks. Ainiala 2003: 207; Ainiala 2005: 10–11.)

2.3 Yritysnimistö tutkimuskohteena

2.3.1 Yritysnimistö ja sen tutkimus

Moderni kaupunkikulttuuri on luonut tarpeita uudennlaiselle nimistölle. Yrittäminen ja sen myötä myös yritysten nimet liittyvät kaupungistumiseen, sillä kaupungit synnyttävät yritystoimintaa ja yritystoiminnan ympärille on puolestaan syntynyt kaupunkeja. (Sjöblom 2006a: 41.) Yritysnimien nimikategoria syntyi Suomessa 1800-luvun aikana teollistumisen, palkkatyöhön siirtymisen ja kasvaneen kulutuksen seurauksena. Elinkeinotoiminta, joka aiemmin oli yhdistetty elinkeinoa harjoittavaan henkilöön, alettiin ymmärtää itsenäiseksi abstraktiksi tarkoitteeksi, jonka yksilöimiseen tarvittiin uudennlaisia nimiä. Varhaisin yritysnimityyppi oli pelkän henkilönnimen sisältävä nimi (esim. *Viktor Liljeroth*). 1800-luvun kuluessa otettiin käyttöön myös informatiivisia, vanhojen suomalaisten paikannimien mallin mukaisesti muo-

dostettuja yhdysnimiä, esimerkiksi *Tampereen pellavatehdas*. 1800-luvun lopulta lähtien syntyi myös sellaisia yritysnimiä, jotka viittaavat tarkoitteeseensa epäsuorasti ja pyrkivät luomaan positiivisia mielikuvia. Tällaisille nimille tietä raivasivat erityisesti vakuutusyhtiöiden nimet, joille annettiin kansallisuusaatetta symboloivia nimiä (esim. *Tapaturmavakuutus-Osakeyhtiö Kullervo*). Nykyisissä yritysnimissä kaikki nämä nimityypit ovat yhä näkyvissä. (Sjöblom 2003: 142; Sjöblom 2004: 88; Sjöblom 2006a: 96–99; Sjöblom 2006b: 3.)

Sjöblom (2006a: 24) on kutsunut *yritysnimeksi* ilmausta, joka viittaa tiettyyn yritykseen ja yksilöi sen muista. Yritysnimen synonyymi on *toiminimi*, jota käytetään melko yksinomaisesti esimerkiksi lakitekstissä⁴. Sanalla *toiminimi* viitataan kuitenkin myös tiettyyn yritysmuotoon: sillä tarkoitetaan yhden yksityisen elinkeinonharjoittajan yritystä, joiden nimisäkin yritysmuotoa ilmaistaan tunnuksella *t:mi*. Tämän vuoksi *toiminimen* merkitys ei ole aivan yksiselitteinen. Tässä tutkimuksessa käytänkin Sjöblomin tavoin käsitettä *yritysnimi*. Oma aineistoni kuitenkin poikkeaa esimerkiksi Sjöblomin tarkastelemasta, rekisteröidyistä yritysnimistä koostuvasta aineistosta. Tätä seikkaa käsittelen tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

Yritysnimellä yksilöidään yritys ja erotetaan se muiden yritysten joukosta. Nimen ensisijainen tarkoite on abstrakti: sillä viitataan yrityksen liiketoimintaan ja käsitykseen yrityksen tuotteista ja palveluista eli liikeideaan. (Sjöblom 2006a: 24–25.) Nimillä halutaan kuitenkin tehdä myös muita asioita kuin yksilöidä (Ainiala 2003: 216). Yritysnimellä onkin monenlaisia tehtäviä. Se voi antaa tietoa yrityksestä, houkutella asiakkaita, synnyttää erilaisia mielikuvia ja henkiä haluttuja arvoja. Nimi voi yllättää ja hätkähdyttää. Toisaalta sen on sovitava myös käytännön tarpeisiin. (Sjöblom 2006a: 70–71; Sjöblom 2010.) Yritysnimien merkityksestä esimerkiksi kilpailuvalttina kertoo se, että niiden ideoimisesta on laadittu opaskirjoja (esim. Parantainen 2007).

Vaikka yritysnimet mielletään osaksi kaupunkiympäristön nimistöä, ne eivät ole ensisijaisesti paikannimiä. Yritysnimellä voidaan kuitenkin viitata myös konkreettiseen liikehuoneistoon, -rakennukseen tai -alueeseen, sillä nimen merkitysalue voi metonyymisesti laajentua viittaamaan myös siihen paikkaan, jossa yritystoimintaa harjoitetaan. Talon omistavat tai niitä näkyvästi hallinnoivat yritykset ovat luonnollisia nimeämisperusteita kaupunkiympäristön maamerkkeinä hahmottuville rakennuksille. Esimerkiksi nimi *Stockmann* voi viitata rakennukseen, jossa tavaratalo sijaitsee, ja toimia kaupunkiympäristön kiintopisteenä (*tavataan Stockmannin edessä*). Toisaalta yksi yritysnimi voi identifioida useissakin paikoissa olevia lii-

⁴ Toiminimilain mukaan *toiminimi* tarkoittaa elinkeinonharjoittajan toiminnassaan käyttämää nimeä (Toiminimilaki 1 §).

ketiloja ja konttoreita, joten se ei ole samalla tavoin sidoksissa paikkaan kuin paikannimi. (Sjöblom 2006a: 25, 42–43; Sjöblom 2000b: 146–147.)

Yritysnimet ovat lakisääteisiä. Ennen kuin yritys aloittaa toimintansa, se on ilmoitettava Patentti- ja rekisterihallituksen ylläpitämään kaupparekisteriin, johon merkitään mm. yrityksen toiminimi eli yritysnimi (Kaupparekisterilaki). Yritysnimen valintaa säätelee toiminimiä koskeva lainsäädäntö (Toiminimilaki). Lain mukaan yritysnimen on yksilöitävä yritys. Nimi ei voi sen vuoksi sisältää esimerkiksi ainoastaan yleistä paikan- tai henkilönimeä tai pelkkää toiminnan laatua tai tarjottavaa palvelua kuvaavaa nimitystä. Nimeä, joka ei sisällä yksilöivää osaa, voidaan pitää yksilöivänä vain silloin, jos nimi on vakiintunut käyttöön. (Toiminimilaki 8 §.) Kaupparekisteriin merkittävässä yritysnimissä on myös oltava yritysmuodon ilmaiseva tunnus (esim. *oy*), ellei kyseessä ole yksityinen elinkeinonharjoittaja (Toiminimilaki 7 §). Yritysnimi ei saa olla harhaanjohtava esimerkiksi siten, että nimen perusteella saa aivan väärän kuvan yrityksen toiminnasta. Nimen toivotaan olevan yleisen hyvän tavan mukainen. (Toiminimilaki 9 §.) Yritysnimen pitäisi myös noudattaa suomen kielen oikeinkirjoitussääntöjä (Patentti- ja rekisterihallitus 2012). Myös Kotimaisten kielten tutkimuskeskus on ottanut kantaa yritysnimien oikeinkirjoitukseen (esim. HS 14.12.2000; Suomen kielen lautakunta 2001).

Yritysnimistön tutkimus on ollut suomalaisen nimistöntutkimuksen kentässä vähäistä mutta yleistynyt viime vuosikymmenellä. Eniten yritysnimistön lingvistisen tutkimuksen suosioon ja suuntaan on epäilemättä vaikuttanut Paula Sjöblomin väitöskirja *Toiminimen toimenkuva. Suomalaisen yritysnimistön rakenne ja funktiot* (2006a). Sjöblom on tutkimuksessaan tuonut esiin uusia lähestymistapoja yritysnimistöön. Hän on tarkastellut yritysnimien rakennetta: niiden ortografisia piirteitä, kielellistä alkuperää, eri nimenosia sekä nimenosien keskinäistä järjestystä. Hän on tutkinut myös yritysnimien semantiikkaa ja funktioita eli sitä, mitä yritysnimet viestivät sosiaalisessa ja kulttuurisessa kontekstissa. Osa Sjöblomin lähestymistavoista tulee tarkemmin esiin luvussa 5, jossa sovellan niitä oman aineistoni tarkastelussa.

Yritysnimiä on tutkittu myös fennistiikan opinnäytteissä eri yliopistoissa erityisesti viime vuosina. Opinnäytteissä aiheita ja aineistoja on rajattu yleensä joko alueellisesti esimerkiksi tietyn maakunnan tai kaupungin yritysnimiin tai yritysten toimialan mukaan. Pro gradu -töitä yritysnimistä ovat tehneet esimerkiksi Kauhavan yritysnimiä tutkinut Iлона Halmesmäki (2011), leipomoiden ja konditorioiden nimiä tutkinut Hanna-Kaisa Korppinen (2005) sekä pirkanmaalaisten parturi-kampaamoiden nimiä tutkinut Riikka Perälä (2002). Keski-suomalaista yritysnimistöä on tutkittu Leila Vahvaselän Jyväskylän yritysnimiä käsittelevässä työssä

(1991). Viime vuosien töissä on hyödynnetty Sjöblomin väitöskirjan näkökulmia (esim. Halmesmäki 2011). Varhaisemmissa tutkielmissa yritysnimiin on sovellettu paikannimitutkimuksen syntaktissemanttisia ja leksikaalisia malleja (esim. Perälä 2002). Tarkastelun kohteena ovat olleet myös yritysnimien herättämät assosiaatiot (Karvonen 1992). Asunto-osakeyhtiöiden nimiin liittyvää tutkimusta käsitellään erikseen luvussa 2.4.

2.3.2 Yritysten kylteissä näkyvien nimien suhde rekisteröityihin yritysnimiin

Kuten edellä on todettu, tässä tutkimuksessa tarkastellaan niitä joutsalaisia yritysnimiä, jotka ovat osa keskustaajaman nimistömaisemaa. Tarkastelun kohteena ovat esimerkiksi kauppojen ja ravintoloiden kylteissä ja ikkunatarroissa näkyvät yritysnimet. Aikaisemmissa yritysnimistön tutkimuksissa aineistoon on yleensä kerätty virallisia nimiä erilaisista yritysrekistereistä. Sjöblom (2006a: 19) on kerännyt aineistonsa Patenti- ja rekisterihallituksen ylläpitämästä kaupparekisteristä. Samoin ovat toimineet monet yritysnimiä tarkastelleet opinnäytteiden tekijät (esim. Halmesmäki 2011). Leipomoiden ja konditorioiden nimiä tutkinut Hanna-Kaisa Korppinen (2005: 4) on puolestaan valinnut aineistonsa lähteeksi Yritystele 2002 -luettelon. Hän on pitänyt sitä tutkimuksensa kannalta tarkoituksenmukaisena siksi, että siinä esiintyy todennäköisemmin yrityksen todellinen käyttönimi kuin kaupparekisterissä. Yritysten kylteissä näkyviä nimiä ei ole aikaisemmin suomalaisessa nimistöntutkimuksessa juurikaan tarkasteltu. Ainoastaan Viljamaa-Laakso (1992: 40) on huomionnut yritysten ”valokirjainnimet” käsitellessään Espoon Tapiolan kaupunkikuvassa näkyvää nimistöä.

Yritysten kylteissä näkyvien nimien suhdetta muuhun kaupunkinimistöön ja toisaalta rekisteröityihin yritysnimiin on kuitenkin sivuttu muutamassa yhteydessä. Kuten luvussa 2.2.1 huomattiin, Ainiala (2005: 12) on käsittänyt yritysten kylteissä näkyvät nimet osaksi virallista kaupunkinimistöä, sillä ne ovat nimenkäyttäjän näkökulmasta ylhäältäpäin annettuja. Sjöblomin mukaan (2006a: 25) kaupunkinimistön tutkimuksen myötä määritelty jako virallisiin ja epävirallisiin nimiin kuitenkin kaipaavaa yritysnimien näkökulmasta tarkennusta. Yrityksellä voi olla rekisteröidyn nimen lisäksi kaupparekisterin tietoihin merkitty aputoiminimi, jolla viitataan johonkin osaan yrityksen harjoittamasta toiminnasta (Toiminimilaki 1 §). Esimerkiksi joutsalaisen *Tero Seppälä Oy:n* käyttämiä aputoiminimiä ovat *Jurtti Pub*, *Seppälän lounasravintola ja pitopalvelu* ja *VB Konsultointi* (YTJ 2012). Toisaalta yritykset saattavat käyttää esimerkiksi mainoksissaan ja liiketilojensa kylteissä sellaisiakin nimiä, joita ei ole merkitty

lainkaan kaupparekisteriin. Nämä nimet ovat *toissijaisia tunnuksia* (Toiminimilaki 1 §). Ne voivat olla esimerkiksi lyhenteitä, jotka eivät ole rekisteröityjä mutta joita käytetään toistuvasti rekisteröidyn yritysnimen sijasta. (Sjöblom 2006a: 25.) Yritysnimiä juridiikan kannalta käsitelleen Martti Castrénin mukaan (2008: 47–48) toissijainen tunnus voi muodostua esimerkiksi rekisteröidystä yritysnimestä lohkaistusta iskuosasta (esim. *Hiisi Pankkiiriliike Oy:n* toissijainen tunnus *Hiisi*). Vaikka toissijaiset tunnukset ovat viralliseen ja julkiseen käyttöön muodostettuja harkinnaisnimiä, Sjöblomin mukaan (2006a: 25) virallisia yritysnimiä ovat vain rekisteriviranomaisten hyväksymät, kaupparekisteriin merkityt nimet.

Jos kylttinimi poikkeaa yrityksen virallisesta nimestä tai aputoiminimistä, sitä voidaan siis pitää yritysnimen toissijaisena tunnuksena. Millaisia toissijaisia tunnuksia kylttinimet ovat? Koska kylteissä ja valotauluissa tilaa on yleensä rajallisesti, kylttinimet saattavat olla rekisteröityä nimeä ytimekkäämpiä. Eroavaisuuksia aiheuttaa se, että yritysnimiin liittyvät ohjeet ja lainsäädäntö eivät koske kylttinimiä. Niistä puuttuukin usein rekisteröidyissä yrityksissä lakisääteisesti esiintyviä mutta asiakkaan kannalta informaatioarvoltaan vähäisiä osia. Tällainen on esimerkiksi yritysmuodon ilmaiseva osa, joka voi olla esimerkiksi *oy* tai *t:mi* (ks. nimenosista tarkemmin luvusta 5.1.1). Sen vuoksi *Puutarhan Kukkakammari Oy* -nimisen yrityksen kyltissä lukee vain *Puutarhan Kukkakammari*. Viralliselta yritysnimeltä vaaditaan lakisääteisestikin yksilöivyyttä (ks. luku 2.3.1), jota kylttinimiltä puolestaan ei edellytetä samalla tavoin. Opastavuuden kannalta lienee yleensä riittävää, että kylttinimi yksilöi tarkoitteensa saman kunnan tai kaupunginosan sisällä, jotta asiakas löytää perille oikeaan paikkaan. Sen vuoksi esimerkiksi paikkakunnan ainoan grillikioskin kyltissä voi lukea vain appellatiivinen nimi *Grilli*, vaikka yrityksen rekisteröity nimi sisältäisi esimerkiksi elinkeinonharjoittajan nimen (*Niemisen grilli*).

Kuten edellä on huomattu, käsitteen *yritysnimi* käyttäminen on tässä tutkimuksessa hieman ongelmallista, sillä kylttinimet saattavat poiketa paljonkin rekisteriin merkitystä virallisesta nimestä, johon samalla käsitteellä on yleensä aikaisemmissa tutkimuksissa viitattu. Kaupunkinimistön tutkimuksen käsitteistön huomioiden kylttinimet eivät kuitenkaan ole luontevasti myöskään *epävirallisia yritysnimiä*, sillä kuten edellä todettiin, ne ovat nimenkäyttäjän näkökulmasta ylhäältäpäin annettuja. *Toissijaisen tunnuksen* käsite puolestaan ei eksplisiittisesti kerro, että kyse on juuri kaupallisen nimistön kategoriaan kuuluvasta nimistöstä. Käsite ei myöskään viittaa tarkasti ainoastaan kylttinimiin, sillä *toissijaisella tunnuksella* voidaan tarkoittaa myös esimerkiksi mainonnassa käytettyjä nimiä. Olen päättänyt käyttämään tässä

tutkimuksessa ytimekästä käsitettä *yritysnimi*, jolla viitataan rekisteröityjen yritysnimien sijasta yritysten kylteissä näkyviin nimiin.

2.4 Asunto-osakeyhtiöiden nimet tutkimuskohteena

Koska tutkimusaineistooni kuuluu pieni määrä myös asunto-osakeyhtiöiden nimiä, esittelen vielä lyhyesti niihin liittyvää aiempaa lingvististä tutkimusta. Kuten muunkin kaupallisen nimestön, myös asunto-osakeyhtiöiden nimien yleistyminen liittyy tiiviisti kaupungistumiseen, jonka myötä asuntojen tarve kasvoi. Kun asunto-osakeyhtiötoiminta 1900-luvun alkupuolella käynnistyi, keskenään tutut ihmiset perustivat yhtiön ja ottivat vastuun talon rakennuttamisesta. Näin he myös toimivat nimen antajina. Nykyään asunto-osakeyhtiöiden nimeäjiä ovat talojen rakennuttajat. (Blomqvist 1997: 240; Sjöblom 2000a: 375–377.)

Asunto-osakeyhtiöiden nimillä on monenlaisia rooleja: ne ovat lakisääteisiä toiminimiä, mutta toisaalta ne toimivat myös asukkaita houkuttelevina mainoksina ja kaupunkiympäristön paikanniminä (Kettunen 1999: 100). Koska ne ovat toiminimiä, niitä koskee sama lainsäädäntö kuin muita yritysnimiä. Sen vuoksi asunto-osakeyhtiöiden nimienkin täytyy yksilöidä tarkoitteensa ja sisältää lakisääteisesti määrätyt osat, joita ovat yksilöivän osan lisäksi yhtiömuodon ilmaiseva tunnus (*as oy*) sekä nykyään myös yhtiön kotipaikan ilmaiseva paikannimi (Toiminimilaki 7 §). Nimet ovat siten tyyppiä *As Oy Joutsan Honka*. Vaikka asunto-osakeyhtiöiden nimet ovat toiminimiä, niitä on useimmiten tutkittu erillään muusta yritysnimestöstä. Ne poikkeavatkin muista yritysnimistä muun muassa siksi, että asunto-osakeyhtiöt eivät tavoittele voittoa samalla tavoin kuin kaupalliset yhtiöt. Toisaalta niidenkin nimillä saatetaan luoda asukkaita houkuttelevaa imagoa. (Sjöblom 2000a: 373, 378–379.)

Asunto-osakeyhtiöiden nimien ja paikannimien suhde ei ole yksiselitteinen. Nimen tarkoitteena on tavallaan myös paikka eli se rakennus, joka on yhtiön hallinnassa (ks. Kettunen 1999: 100). Perinteisistä maaseutuyhteisön talonnimistä asunto-osakeyhtiön nimet erottuvat siinä, että ne eivät toimi osoiteverkostona. Kaupunkiympäristössä sijaintia ilmaistaan yleensä talonnimien sijaan kadunnimellä ja rakennuksen numerolla. Joskus talolla on kuitenkin inhimillistävä nimi, joka on lohkaistu asunto-osakeyhtiön nimestä ja jota käytetään esimerkiksi saman talon asukkaiden tai naapuruston kesken. Tyypiesimerkki tällaisesta on esimerkiksi *As Oy Harjulan* nimestä lohkaistu *Harjula*. (Sjöblom 2000a: 378–379.) Espoon Tapiolan nimestä tarkastellut Viljamaa-Laakso (1992: 24) on huomannut, että erityisesti asuin-

alueen alkuaikoina asunto-osakeyhtiöiden nimiä käytettiin paikkojen yksilöintiin jopa enemmän kuin katuosoitteita. Silloin mentiin kylään esimerkiksi *Otsonkallioon* tai *Kontionpesään*.

Asunto-osakeyhtiöiden nimiin liittyviä tutkimuksia on tehty varsin vähän. Muutamia opinnäytetöitä aiheesta on valmistunut viime vuosikymmeninä: Taina Kettunen (1993; 1999) on tutkinut pro gradu -työssään tamperelaisia ja Anne-Maria Nupponen (2003) joensuulaisia asunto-osakeyhtiöiden nimiä. Marianne Blomqvist (1997) puolestaan on tarkastellut Helsingin keskusta-alueen vanhojen talojen julkisivuissa näkyviä nimiä. Koska tutkimuksia aiheesta on tehty vähän, myös keskustelu asunto-osakeyhtiöiden nimien käsittelyyn sopivista metodeista on ollut tähän mennessä melko vähäistä. Turkulaisia asunto-osakeyhtiöiden nimiä tarkastellut Sjöblom (2000a: 373, 379) on tähdentänyt, että perinteisen paikannimistön tutkimuksen lähestymistavat eivät sovellu asunto-osakeyhtiöiden nimien tarkasteluun, ja ehdottanut uusia vaihtoehtoja nimien rakenteen ja merkityksen jäsentämiseen. Nämä näkökulmat tulevat tarkemmin esiin luvussa 6.1, jossa tarkastelen omaan aineistooni kuuluvia asunto-osakeyhtiöiden nimiä.

3 KAAVANIMISTÖN SUUNNITTELU JA SITÄ KOSKEVAT OHJEET

Kun tarkastellaan kaavanimiä, on tarpeen tuoda esiin niiden erityisluonne. Kaavanimillä on toiminnallis-tekninen rooli, sillä ne toimivat osana osoitejärjestelmää. Sen vuoksi niiden antamiseen liittyy monia ohjeita, jotka vaikuttavat myös siihen, millaisia ympäristössä näkemämme kadunnimet ovat. Kaavanimistöä luodaan hyvin erilaisella tavalla kuin perinteistä maaseutunimistöä. Perinteiset paikannimet syntyivät vähitellen, sillä ihmiset loivat uusia nimiä silloin, kun heillä oli tarve yksilöidä jokin paikka. Tarve määräsi sen, millaisia paikkoja nimettiin ja millaiset nimet jäivät käyttöön. Myös nykyiset kaavanimet syntyvät yksilöinnin tarpeesta, mutta ne luodaan kaavoittajan tarpeisiin jo ennen kuin katujen varsille on muuttanut asukkaita eli nimien varsinaisia käyttäjiä. (Lehikoinen 1982: 36.) Katujen nimeämiseen tarvitaankin ohjeita ja ammattilaisia, sillä nimenantajien vastuu on suuri.

3.1 Katujen nimeämiseen liittyviä ohjeita ja suosituksia

Pienten kuntien kulkuväylien nimet ovat melko uutta nimistöä: 1900-luvun viimeisten vuosikymmenten aikana annettiin hyvin paljon nimiä taajamien ja haja-asutusalueiden kaduille ja teille. Taajama-alueiden osoitenimistöä laadittiin kunnissa erityisesti 1970-luvulla. 1980-luvun loppupuoliskolla kuntien keskusjärjestöt suosittelivat tarkan osoitejärjestelmän luomista myös haja-asutusalueille. 1980-luvun puolivälistä alkoikin haja-asutusalueiden teiden nimeäminen, joka saatiin 1990-luvulla pääpiirteissään valmiiksi. (Paikkala 2000: 7, 26; Suutari 1999.) Kaavanimistön huolto oli ajankohtainen puheenaihe erityisesti 1990-luvun lopussa, jolloin punnittiin nimeämisurakan onnistumista ja annettiin ohjeita jatkoa varten. Vuonna 1998 Kuntaliitto ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskus kartoittivat kuntien nimistönsuunnittelua kyselylomakkeen avulla. Tulosten pohjalta laadittiin Sirkka Paikkalan toimittama raportti *Kaavanimien hätäkaste* (2000). Kyselyn tuloksena huomattiin, että nimistönsuunnittelu ja -huolto vaatisivat tarkempaa huomiota melkein kaikissa kunnissa. (Varpasuo 1999: 4.)

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan (55 §) kadunnimet määrätään asemakaavassa. Kadunnimistöllä on sekä toiminnallis-tekninen että kulttuurinen tehtävä (Viljamaa-Laakso 1995: 29). Sen suunnittelu on osa yhdyskuntasuunnittelua, joten suunnitteluprosessissa joudu-

taan huomioimaan monia käytännöllisyyteen ja toimivuuteen vaikuttavia seikkoja, esimerkiksi nimistön vaikutus liikenteen ohjautuvuuteen, postin kulkuun ja hälytysliikenteeseen. Kadunnimistö on suunniteltava niin, että hälytys- ja kuljetusajoneuvot löytävät hyvin perille. (Paikkala 1999a: 25, 28.) Kaavanimistöllä on myös yksilöllisiä ja yhteisöllisiä merkityksiä. Se on tärkeä osa sekä alueen että sen asukkaiden identiteettiä. Nimistö toimii myös kulttuurin välittäjänä, sillä se jättää perinnön jälkipolvien kieleen, maisemaan ja ympäristöön. (Viljamaa-Laakso 1995: 29; 1999a: 40.)

Kaupungistumisen ja sen myötä vilkastuneen rakentamisen vuoksi viime vuosikymmenten aikana on jouduttu antamaan paljon uusia nimiä kaduille, teille ja puistoille (Varpasuo 1999: 3). Paljon perinteistä, ajan myötä asukkaiden käyttöön syntyneitä nimistöä on jäänyt kaavoituksen myötä muuttuneen maiseman alle (Pitkänen 1992: 125). Tällainen alueelle ominainen vanha nimistö pohja on kaikkein luonnollisin lähtökohta kaavanimiä suunniteltaessa. Kun taajamien maisema on muuttunut, vanhat paikat ovat saattaneet hävitä. Ellei vanhaa nimistöä siirretä kaavanimiin, se katoaa ajan myötä kokonaan. Jos vanhat paikannimet jäävät elämään kaavanimistöön, tuleville sukupolville saadaan säilymään muutakin kuin pelkkiä nimiä, sillä nimet välittävät tietoa paikkakunnan historiasta. (Lehikoinen 1982: 36–37.)

Nimistöhuoltajat kehottavatkin hyödyntämään kaavanimissä vanhaa, perinteistä paikannimistöä. Yleensä vanhalla paikannimistöllä viitataan taajamoitumisen myötä kadonneeseen talonpoikaiskulttuurin nimistöön, esimerkiksi asutus- ja viljelysnimiin. Kuitenkin myös taajamoitumisen jälkeinen aika ja esimerkiksi Joutsassa kirkonkylän kehittyminen nykyiseksi liikekeskustaksi on tuottanut omaa paikannimistöään, joka jää jossain vaiheessa – todennäköisesti perinteistä paikannimistöä nopeammin – historiaan. Kaavanimistön tutkijat ovatkin kiinnittäneet huomiota myös siihen, miten lähimenneisyyden perintöä voitaisiin tuoda esiin kadunnimistöissä. Esimerkiksi Helsingin kadunnimiä tarkastelleet Anna Carpelan ja Harry Schulman (1996: 59) toivovat, että kaavanimistöä löytyisi myös esimerkiksi tuotantoon, teollistumiseen, työväenkulttuuriin ja kaupankäyntiin liittyvää sanastoa. Joutsan nykyisiin ja menneisiin elinkeinoihin ja teollisuustoimintaan liittyvät nimet (esim. *Valimontie*) tulevat esiin luvuissa 4.2.5 ja 4.2.6.

Kadunnimien valinnassa on syytä huomioida myös nimenkäyttäjyhteisön tarpeet ja toiveet. Hyvät nimet ovat mieluisia käyttäjilleen. Niihin liittyy tunnelatauksia: jotkin kadunnimet tuntuvat käyttäjistään paremmilta kuin toiset. Koska nimien elinkaari on usein pitkä, niiden tulisi kuitenkin olla ajattomia. Yleensä ne säilyvät myös seuraaville sukupolville. Kadunnimistöä suunniteltaessa olisikin huomioitava tämä ja yritettävä välttää lyhytaikaisten

muotivirtauksien suosimista. (Lehikoinen 1982: 36, 47.) Kadunnimien ajattomuuteen vedoten nimistöhuoltajat ovat antaneet ohjeita myös esimerkiksi henkilönnimiin perustuvien muistomien antamisesta. Näitä ohjeita ja suosituksia käsitellään tarkemmin luvussa 4.2.2.

Kadunnimen tärkeä ominaisuus on myös helppokäyttöisyys. Hyvä kadunnimi on helppo muistaa, ääntää ja kirjoittaa. Kadunnimiltä vaaditaan yleensä yleiskielisyyttä ja valtakunnallista käyttökelpoisuutta. Kuitenkin nimissä voidaan hyödyntää joitakin murrepiirteitä, erityisesti sanastoa. Nimiin voi sisältyä esimerkiksi seudulle ominaisia maastotermejä. On myös kiinnitettävä huomiota siihen, että käytetty sanasto sopii paikalliseen kieleen. Esimerkiksi Lappeenrannan kadunnimistössä perusosana esiintyvä *raitti* ei kuulu alueen murteeseen, joten sen tilalle sopisi paremmin *kuja* tai *kujanen*⁵. Mielekästä yleiskielestä poikkeavan sanaston hyödyntäminen kaavanimissä on erityisesti silloin, kun murre- tai slangisanat ovat selvästi sidoksissa paikkaan. (Lehikoinen 1982: 41; 43–45; Paikkala 2000: 36; Kuntaliitto 2006: 12.) Esimerkiksi Helsingin Kalasatamaan rakennettavan uuden asuinalueen kadunnimiä on ehdotettu muodostettavan Stadin slangin pohjalta, sillä alue sijaitsee slangin syntysijoilla (Jokinen 2007).

Hyvän kadunnimen avulla katu on helposti paikannettavissa. Tämän periaatteen mukaan onnistuneita ovat sellaiset nimet, jotka jo itsessään sisältävät vihjeen siitä, missä katu sijaitsee. Niissä nimeämisidea on samanlainen kuin vanhassa paikannimistössä: nimi kertoo jotakin siitä, missä katu on, millainen se on tai mitä sen varrella sijaitsee (esim. *Kirkkokatu*). (Lehikoinen 1982: 45.) Joutsan kadunnimistössä tällaisista opastavista nimistä on useita esimerkkejä: *Koulutie* kulkee koulukeskuksen läpi, *Nuokuntie* kääntyy Nuorisoseurantalon kohdalta, *Museotietä* pitkin pääsee talomuseolle ja *Uimalantie* vie uimalaan. Opastavia ovat myös nimet, jotka sisältävät sen asuinalueen nimen, jolla ne kulkevat. Esimerkiksi *Pannuvuorentie* on helppo paikantaa Pannuvuoren asuinalueelle. Opastavuodeltaan kehoja ovat esimerkiksi maastoa tai kasvillisuutta kuvaavia appellatiiveja sisältävät nimet (esim. *Mäkitie*, *Niittytie*), elleivät ne liity johonkin hyvin tunnistettavaan ja muista erottuvaan maastonkohtaan.

Toimiva kadunnimi erottuu riittävästi muista. Kaavanimistöltä vaaditaan käyttökelpoisuutta huomattavasti laajemmalla alueella vanhaan maaseutunimistöön verrattuna. Ennen ihmiset loivat nimiä yleensä varsin pienelle alueelle ja heidän tiedossaan oli usein ainoastaan oman kylän nimistö. Päällekkäisiä nimiä saattoi olla vaikka naapuritilan kanssa, mutta sekaannuksia ei kuitenkaan tullut. Kaava-alueiden nimistön käyttökelpoisuuden vuoksi on olennaista, että päällekkäisyyksiä ei tule saman kaupungin tai kunnan sisällä. Joskus nimenantaji-

⁵ Esimerkki Lehikoiselta (1982: 41).

en on huomioitava jopa naapurikuntien nimistö. Jollakin alueella sijaitsevat kadunnimet muodostavat yhdessä systeemin ja suhteutuvat myös toisiinsa. Kadunnimien samanlaisuus ei ole hyväksi, sillä liian paljon toistensa kaltaiset nimet sekoittuvat toisiinsa helposti. Sekä paikantamisen että muistamisen kannalta on tärkeää, että nimet poikkeavat toisistaan riittävän paljon. (Lehikoinen 1982: 36, 46.)

Samana määriteosan käyttö useamman lähekkäin sijaitsevan kadun nimessä on kuitenkin taloudellista nimiaimesten käyttöä (Lehikoinen 1982: 46). Samasta määriteosasta perusosaa vaihdellen muodostettujen nimien ryhmää kutsutaan nimirypääksi. Nimirypäässä kantanimen (esimerkiksi *Tokerontie*) nimiaihe moninkertaistuu, kun luodaan yksi tai useampi määriteliitynnäinen⁶ (esimerkiksi *Tokeronkuja*). (Kiviniemi 1990: 124–125; Carpelan–Schulman 1996: 21.) Joutsassa ainoastaan perusosaltaan vaihtelevia kahden nimen rypäitä on lukuisia: esimerkiksi *Huttulantiellä* on *Huttulankuja*-niminen poikkikuja ja *Pannuvuorentiellä* *Pannuvuorenkuja*-niminen poikkikuja. Kolmen nimen rypäitä Joutsassa on kaksi: *Valkharjuntieltä* haarautuvat *Valkharjunkuja* ja *Valkharjunkaari* ja koulukeskuksen läheisyydessä sijaitsevat *Koulutie*, *Koulukuja* ja *Koulupolku*. Oikein käytettyinä nimirypäät helpottavat katujen paikantamista (Lehikoinen 1982: 46). *Huttulankujaa* esimerkiksi tietää etsiä *Huttulantien* läheisyydestä. Kahden tai useamman nimen ryväs saattaa myös jäädä yksittäistä kadunnimeä paremmin mieleen ja helpottaa näin nimien muistamista. Sekaannuksia Joutsassa saattaisivat aiheuttaa *peltto*-määriteosalla muodostetut nimet, sillä *Pelttie* sijaitsee eri puolella kirkonkylää kuin *Peltoperä* ja *Peltoraitti*.

Viime aikoina nimistönsuunnittelua kohtaan on muodostunut muutospainetta. Nimillä halutaan nykyään myös rakentaa imagoa. Positiivisia mielikuvia herättäviä ja houkuttelevia nimiä valitaan esimerkiksi asuinalueiden – ja varmasti myös katujen – nimiksi. (Paikkala 1999b: 202–203; Päres-Schulman 2005: 214.) Nimillä on markkina-arvoa, minkä osoittaa esimerkiksi se, että kiinteistönvälittäjät saattavat markkinoida maineikkaan kaupunginosan nimellä myös alueen varsinaisten rajojen ulkopuolelle jääviä asuntoja (Paikkala 1999c: 57). Joutsalaisessa kaavanimistössä näiden muutospainoiden vaikutus ei ole kovinkaan paljon nähtävissä, sillä uusia asuinalueita rakennetaan verraten vähän. Näin ollen myös uusia kadunnimiä tarvitsee antaa vain harvoin ja silloinkin hyvin pieniä määriä kerrallaan. Esimerkkinä voidaan kuitenkin mainita *Valkharjun* asuinalue, johon on rakennettu pientaloja ja rivitaloja 1990-luvulta alkaen ja joka on suosittu alue etenkin lapsiperheiden asuinpaikkana. Alue sijait-

⁶ Määriteliitynnäinen on nimi, joka sisältää jonkin sen lähellä sijaitsevan paikan nimen määriteosan. Esimerkiksi lähekkäin sijaitsevat *Kirkkokatu* ja *Kirkkokuja* ovat määriteliitynnäisiä. (Kiviniemi ym. 1974 s. v. *määriteliitynnäinen*).

see teollisuusalueen kupeessa, mutta sen katujen nimeämisessä ei ole jatkettu esimerkiksi teollisuusalueen työkaluaihepiiriä. Kaavanimiksi on valittu lähellä sijaitsevien luonnonpaikkojen nimiin perustuvia nimiä: *Valklammentie*, *Valkharjuntie* ja *Valkharjunkaari*. Nimet herättävät positiivisia mielikuvia ja rajaavat alueen omaksi kokonaisuudekseen teollisuusalueesta.

3.2 Kadunnimien suunnittelu Joutsassa

Miten nimistönsuunnittelu Joutsassa tapahtuu: kuka tai ketkä suunnittelevat nimet, miten nimet dokumentoidaan ja millaisissa tilanteissa kaavanimiä on päädytty vaihtamaan? Nimistönsuunnittelun järjestelyt vaihtelevat kunnittain. Joissakin kunnissa on perustettu kaavanimien antamisesta vastaava nimitoimikunta, johon kuuluu esimerkiksi paikkakuntaa tuntevia henkilöitä. Suuremmissa kaupungeissa siihen voidaan valita esimerkiksi kielitieteen, historian ja kaavoituksen asiantuntijoita. (Pitkänen 1992: 128; Viljamaa-Laakso 1999a: 51.) Joutsassa kaava- ja haja-asutusalueiden kulkuväylien nimeäminen kuuluu teknisen toimialan tehtäviin, kuten suuressa osassa Suomen kunnista (Paikkala 2000: 15). Nimitoimikuntaa ei ole perustettu. Uusien kadunnimien tarve on pieni: kaava-alueella uusia nimiä on arvioitu annettavan keskimäärin yksi vuodessa, haja-asutusalueilla keskimäärin kaksi. (KKN 1998.)

Jotta kadunnimien taustatiedot säilyisivät, on nimien riittävä arkistointi tärkeää (Viljamaa-Laakso 1999a: 43). Joutsassa nimitiedot dokumentoidaan kunnan omaan ATK-rekisteriin, joka sisältää ainoastaan itse nimen isoin ja pienin kirjaimin. Tarkempia tietoja nimistä ei ole dokumentoitu esimerkiksi pöytäkirjoihin tai kaava-asiakirjoihin. (KKN 1998.) Kaavoitukseen liittyvät asiakirjat on kyllä arkistoitu kaavakohtaisesti, mutta niihin ei ole tallennettu kadunnimistä sen enempää tietoa kuin mitä kaavakarttoihin on merkitty (Lämsä 2008). Tilanne on samankaltainen myös monissa muissa kunnissa, sillä vuoden 1999 kyselyn mukaan nimien taustatietoja tai nimenvallinnan perusteluja on merkitty nimorekisteriin vain noin 7 %:ssa vastaajakunnista (Paikkala 2000: 32).

Nimet Joutsan kaduille on annettu rakennuskaavan ja myöhemmin asemakaavan laatimisen myötä 1950–1960-luvulta alkaen (Lämsä 2008). Kaavoitus ja uusien nimien antaminen on ollut erityisen aktiivista 1970-luvulla. Vuoden 1984 osoitekarttaan kuuluu jo valtaosa niistä nimistä, mitä alueella nykyäänkin on (Joutsan kunta 1984). Nimistönsuunnittelun suositusten mukaan nimistöä päättävillä viranomaisilla tulisi olla alueen karttojen lisäksi käytettävissään kopiot paikkakunnalta kerätyistä paikannimikokoelmista, jotka ovat hyvä lähtökohta kaa-

vanimistön suunnitteluun (Viljamaa-Laakso 1999a: 42). Joutsan kunnalla ei kuitenkaan ole kopioita nimikokoelmista (KKN 1998). Niiden puuttumisesta huolimatta vanhoja nimiä on ainakin tähän asti pystytty hyödyntämään kaavanimistössä. Ne vaikuttavat säilyneen hyvin muistitietona, sillä maatalousvaltaisen kirkonkylän muuttumisesta taajamaksi ei ole vielä kovin kauan aikaa. Tulevaisuudessa nimikokoelmien merkitys nimistönsuunnittelun apukeinona saattaa kasvaa, sillä uusien sukupolvien myötä vanha paikannimistö voi jäädä unohduksiin.

Kuntaliitokset aiheuttavat kaavanimistölle haasteita. Vuoden 2012 alkupuolella mediassa puhuttanut kuntauudistussuunnitelma olisi toteutuessaan kaavanimistön kannalta hyvin ongelmallinen. Uudistuksen myötä kuntien määrä laskisi 70:een, mikä johtaisi suureen urakkaan kadun- ja tiennimien ja niiden nimikilpien muuttamiseksi. (Paikkala 2012.) Joutsassa tapahtui kuntaliitos vuoden 2008 alussa, kun Leivonmäki liitettiin osaksi Joutsaa. Kuntaliitoksen aiheuttamien nimistön päällekkäisyyksien vuoksi alueen osoitejärjestelmään jouduttiin tekemään lukuisia muutoksia. Suuri osa muutoksista koski kuitenkin haja-asutusalueiden ja Leivonmäen nimistöä. Joutsan keskustaajaman kadunnimistä muutettiin ainoastaan nimi *Paalotie*, sillä sama nimi esiintyi myös Leivonmäellä. Uudeksi nimeksi annettiin *Salmenranta*. (Joutsan kunta 2008b; KSML 13.1.2010.) Asukkaiden mielipiteiden huomioonottamisen ja demokraattisuuden suositus toteutui osoitejärjestelmän muutoksen yhteydessä, sillä muutoksista tiedotettiin näkyvästi kunnan internetsivustolla ja paikallislehdessä. Kuntalaisilla oli myös mahdollisuus tehdä omia nimiehdotuksiaan.

Joitakin kadunnimiä on muutettu myös muista syistä. *Puutteenkuja* on vanha joutsalainen kylätien nimi, joka oli nimetty asemakaavaan *Harjutieksi*. Nimi *Harjutie* oli käytössä pitkään, kunnes toukokuussa 2000 kunnanhallitus päätti kuntalaisten tekemästä aloitteesta muuttaa nimen takaisin *Puutteenkujaksi* (Joutsan kunta 2000). Nimiperinteen ja paikallishistorian säilymisen kannalta päätös oli merkittävä. *Puutteenkuja* on ennen sotia ollut kirkonkylän laita-alueita, jossa asui vähävaraisia ja maattomia. 1950-luvulla alueelle rakennettiin tyyppitaloja. (Keski-Suomen museo 1988; 2009.) Ajan myötä *Puutteenkujaa* ympäröivä maisema on muuttunut niin, että nimen ei enää voinut ajatella viittaavan kadun varren talojen vaatimattomuuteen tai niissä asuvien ihmisten elintason. *Puutteenkujalla* on yhä 1900-luvun alkupuoliskon rakennuskantaa mutta myös uudempia omakotitaloja. Nimi on ajan saatossa menettänyt negatiivisesti leimaavan arvolatauksensa ja muuttunut kadun historiaan liittyväksi muistoksi, jota haluttiin nimen virallistamisen avulla vaalia. Vaihtaminen oli mielekästä myös siksi, että pelkästään pinnanmuotoon viittaava *Harjutie* ei yksilöinyt tarkoitettaan kovin hyvin, sillä keskustaajaman maisemassa on lukuisia harjuja. Toinen muuttunut nimi on entinen *Rieskalan*

rantatie, joka vaihdettiin vuonna 2007 *Rieskalantiekseksi*. Nimi oli aiheuttanut sekaannuksia, sillä ihmiset puhuivat tiestä vain *Rantatienä*, jolloin se sekoittui kirkonkylän *Rantatie*-nimiseen katuun. Käyttönimistössä *Rantatie* on tosin säilynyt yhä myös *Rieskalantiestä* puhuttaessa.

4 KADUNNIMET

4.1 Kadunnimien perusosat

Kuten luvussa 2.1 todettiin, paikannimen perusosalla tarkoitetaan paikan lajin ilmaisevaa nimen jälkiosaa (Kiviniemi 1990: 90). Näin ollen kadunnimen perusosa, esimerkiksi *katu* tai *tie*, ilmaisee, että kyseessä on kadunnimi. Se saattaa määritellä paikan lajin tarkemminkin esimerkiksi kuvaamalla kadun liikenteellistä luokkaa tai ulkomuotoa. (Lehikoinen 1982: 41; Viljamaa-Laakso 1999a: 47.) Esimerkiksi perusosa *polku* 'ihmisten t. eläinten polkema kapea kulku-ura' (KS s. v. *polku*) viittaa kaavanimistössä yleensä kulkuväylään, joka on kapea, lyhyehkö ja ehkä vain kevyen liikenteen käyttöön tarkoitettu.

Kaikki Joutsan kadunnimet ovat rakenteeltaan kaksiosaisia yhdysnimiä, jotka muodostuvat nominatiivi- tai genetiivimuotoisesta yksilöivästä määriteosasta ja paikan lajin ilmaisevasta perusosasta. Tällaista nimityyppiä edustavat esimerkiksi nimet *Museotie* ja *Hulikkalantie*. Tulkitseen perusosiksi myös epäsuoremmin kulkuväylään viittaavat jälkiosat *perä* (*Jousiperä*), *kaari* (*Valkharjunkaari*) ja *ranta* (*Salmenranta*). Joutsassa ei siis ole perusosattomia kadunnimiä, jotka ovat muutamissa suuremmissa kaupungeissa saaneet jalansijaa. Jyväskylän kadunnimiä pro gradussaan tutkineen Elina Panttilan (2008: 43) aineiston nimistä perusosattomia oli jopa 13 %, esimerkiksi *Purilas*, *Kangasvuokko* ja *Mattilanniemi*.

Huomionarvoista on myös se, että suuremmissa taajamissa yleistä perusosaa *katu* 'kaupungin tm. taajaman yleistä liikennettä palveleva asemakaavan mukainen kulkutie' (KS s. v. *katu*) ei esiinny lainkaan Joutsan kadunnimistössä. Yksi syy tähän on varmasti se, että Joutsan keskustaaajamassa ei ole sellaista korttelirakennetta kuin suuremmissa kaupungeissa. Tämän vuoksi liikekeskustankaan kulkuväylät eivät ole yleensä ulkomuodoltaan kadunomaisia. Perusosan valintaan näyttäisi vaikuttavan myös se, onko kunnalla kaupungin status. Monthan (2000) on tutkinut sittemmin Äänekoskeen liitetyn Suolahden kaupungin kadunnimiä. Suolahden määriteltiin kaupungiksi, vaikka se ei asukasluvultaan ollut kovin paljon Joutsaa suurempi. *Katu* oli Suolahden kadunnimien yleisin perusosa (mts. 29–30).

Joutsan kadunnimistössä selvästi yleisin perusosa onkin *tie*, joka on aineistossani 70 nimen perusosana. *Tie*-perusosalla muodostettuja on siten 63 % kaikista kadunnimistä. *Tie* vaikuttaa aiemman tutkimuksen perusteella olevan yleinen perusosa myös kaupungeissa. Esimerkiksi Jyväskylässä *tie* on perusosana 41 %:ssa nimistä (Panttila 2008: 41). Helsingin kadunnimiä tarkastelleiden Carpelanin ja Schulmanin (1996: 46) aineistossa *teitä* on 34 %.

Heidän aineistossaan *tie*-perusosan sisältäviä kadunnimiä on etenkin tiheimmän kaupunkirakenteen ulkopuolella sijaitsevilla asuntoalueilla. Muita Joutsan kadunnimissä esiintyviä perusosia ovat yleisyysjärjestyksessä *kuja*, *polku*, *perä*, *raitti*, *kaari* ja *ranta*. Kadunnimissä on näin ollen käytetty yhteensä seitsemää perusosaa, joiden frekvenssit ja prosenttiosuudet esitetään taulukossa 1.

Taulukko 1. Joutsan kadunnimien perusosien frekvenssit ja prosenttiosuudet.

	f	%
tie	70	63
kuja	31	27
polku	5	4
perä	2	2
kaari	1	1
raitti	1	1
ranta	1	1

Yleisin perusosa *tie* 'maastoon kulkureitille muodostunut t. vars. liikennettä varten rakennettu väylä' (KS s. v. *tie*) esiintyy sekä pidempien että lyhyempien kulkuväylien nimissä. Se on perusosana esimerkiksi koko kirkonkylän halki kulkevan kylänraitin *Jousitien* nimessä, mutta *teitä* ovat myös useat lyhyet umpikadut, esimerkiksi *Pajatie* ja *Lohitie*. Perusosan *tie* sisältäviin kadunnimiin ei kuitenkaan lukeudu kevyen liikenteen väylien nimiä. Keskustaaajama-alueelta haja-asutusalueen puolelle jatkuvien, yleensä useiden kilometrien pituisten kulkuväylien perusosana on poikkeuksetta *tie*, esimerkiksi *Rauhalantie*, *Ruokorannantie* ja *Niemistenkyläntie*.

Useimmat kaduista, joiden nimen perusosana on *kuja* 'kapea katu, sola' (KS s. v. *kuja*), ovat suhteellisen lyhyitä umpikatuja. Poikkeuksellinen on pitkä *Puutteenkuja*, joka kulkee *Jousitieltä Metsätielle*. Joutsassa on myös muutamia muita *kujia*, jotka eivät ole umpikatuja: esimerkiksi *Kariharjunkuja* yhdistää toisiinsa *Toivikkotien* ja *Kariharjuntien*. Usein perusteen *kuja*-perusosan käytölle on nimirypääseen kuuluminen. Näissä tapauksissa *kuja* haarautuu isommalta kadulta, jonka nimi on muodostettu samalla määriteosalla. Tällaisen nimirypään muodostavat esimerkiksi nimet *Pannuvuorentie* ja *Pannuvuorenkuja*. 31 *kujasta* nimirypääseen kuuluvia määriteliitynnäisiä on yhdeksän, esimerkiksi *Huttulankuja* ja *Kopulinkuja*. Kui-

tenkin myös yksittäisiä *kujia* on lukuisia. Ne ovat usein lyhyitä umpikatuja, esimerkiksi *Kermakuja* ja *Kangaskuja*.

Pyykkärintpolku lukuun ottamatta perusosalla *polku* 'ihmisten t. eläinten polkema kapea kulku-ura' (KS s. v. *polku*) muodostetut kadunnimet ovat osittain tai kokonaan kevyen liikenteen väyliä. Nimirypääseen kuuluvia määriteltyinäisiä ovat *Hulikkalanpolku* ja *Koulu-polku*. *Perä* 'etäinen, syrjäinen seutu, kulma, perukka' (KS s. v. *perä*) on perusosana nimissä *Jousiperä* ja *Pelto-perä*, jotka ovat lyhyehköjä *Jousitieltä* haarautuvia katuja. Perusosa *raitti* 'kevyen liikenteen väylä taajamassa' (KS s. v. *raitti*) sisältyy nimeen *Peltoraitti*, joka nimensä mukaisesti on kevyen liikenteen väylä. Nimessä *Valkharjunkaari* on perusosana *kaari*, joka viittaa kadun kaarimaiseen muotoon. *Ranta* on perusosana nimessä *Salmenranta*, joka on lyhyt, rantaa kohti kulkeva umpikatu.

Joskus kadunnimen perusosaksi päädytään valitsemaan sellainen sana, joka muodostaa yhdessä määriteosan kanssa sujuvimmin äännettävän nimen (Pesonen 1970: 79). Joutsan kadunnimistöissä on ainakin yksi nimi, jonka muodostamiseen äänteellinen yhteensopivuus ja sujuvuus on saattanut vaikuttaa. *Pyykkärintpolku*-nimen perusosaksi on ehkä valittu tarkoituksella *polku* siksi, että se on alkusoinnussa nimen määriteosan kanssa.

4.2 Kadunnimien määriteosat

Määriteosa on nimen yksilöivä osa, joka rajaa nimen merkityksen ilmaisemalla jonkin erityispiirteen (Kiviniemi 1990: 90). Esimerkiksi nimessä *Kirkkokatu* määriteosa *kirkko* voi yksilöidä nimen tarkoitteen ilmaisemalla sen erityispiirteen, että katu kulkee kirkkoa kohti. Ryhmitellen kadunnimien määriteosat kahdeksaan kategoriaan. Luokitus on aineistolähtöinen ja perustuu ensisijaisesti määriteosien leksikaaliseen merkitykseen. Kahteen ensimmäiseen ryhmään kuuluvat ne nimet, joiden määriteosana on *propri*. Näistä käsittelen erikseen paikannimen ja henkilönnimen sisältävät määriteosat. Paikannimet jaan edelleen luonnonpaikan nimiin ja asutusnimiin. Appellatiiviset määriteosat jakautuvat kuuteen ryhmään, joita ovat henkilönnimitykset, maastoa tai kasvillisuutta kuvaavat, rakennukseen viittaavat, tuotteeseen, työhön tai työvälineeseen viittaavat, suhteellista sijaintia ilmaisevat ja muut appellatiivit. Luvun lopuksi esittelen vielä eri määriteosien frekvenssit ja prosenttiosuudet.

4.2.1 Määriteosana paikannimi

4.2.1.1 Luonnonpaikan nimi

Suuri osa kadunnimissä esiintyvistä luonnonpaikkojen nimistä on pinnanmuotojen nimiä. *Pannuvuorentie* ja sen varrelta haarautuva *Pannuvuoreнкуja* sisältävät vanhan paikannimen *Pannuvuori*. Pannuvuori on metsikössä näiden katujen läheisyydessä sijaitseva jääkauden muodostelma, jossa siirtolohkareiden rykelmä muodostaa pannua muistuttavan onkalon. (NA Jaakko Ahonen 1953.) Nykyään nimeä *Pannuvuori* käytetään myös asuinalueesta, joka sijaitsee *Pannuvuorentien* ja *Pannuvuoreнкуjan* ympäristössä. Monet kadunnimiin sisältyvistä luonnonpaikkojen nimistä ovatkin siirtyneet alkuperäisen luonnonpaikan läheisyyteen taajamoitumisen myötä rakennetun asuinalueen nimiksi. Siinä tapauksessa on tulkinnanvaraista, onko kadunnimen määriteosana vanha luonnonpaikan nimi vai asuinalueen nimi. Mainitsen näiden nimien käsittelyn yhteydessä mahdollisesta vaihtoehdoisesta tulkinnasta.

Pohvintie on saanut määriteosansa *Pohviksi* nimitystä harjusta (NA Jaakko Ahonen 1953). *Pohvi* esiintyy myös muissa lähialueen nimissä: *Pohvintien* ympäristöstä puhutaan *Pohvinrinteen* asuinalueena, ja kirkonkylän alakoulu on nimetty *Pohvinrinteen kouluksi*. Ahosen kokoelmassa *Pohvi*-nimelle mainitaan seuraava etymologia:

Pohvi-nimitys tulee *Poff*-nimestä, jonka ruotsalaiset upseerit antoivat torpan pojalle tämän sotapalveluksessa ollessa (NA Jaakko Ahonen 1953).

Harjun nimi on määriteosana myös kahdessa kadunnimirypäässä. Karimäessä harjun päälle nousee *Kariharjuntie*, jolta haarautuu *Kariharjunkuja*. Harjun nimeen pohjautuu myös *Valkharju*-nimiryvä, johon kuuluvat *Valkharjuntie*, *Valkharjunkuja* ja *Valkharjunkaari*.

Karimäessä sijaitsevan *Lujukalliontien* määriteosa *Lujukallio* on sekin vanha joutsalainen paikannimi. Ahosen mainitsema etymologia on kiinnostava kansankulttuuriin liittyvän ilmiön kuvaus:

Vuorelta lasketaan sen paljasta ja sileää pohjoissivua pitkin "lujua" kesällä havuilla istuen, talvella pahveilla ja kelkoilla (NA Jaakko Ahonen 1953).

Riuttatien ja sen varrelta haarautuvan *Riuttakujan* nimet liittyvät siirtolohkareiden muodostamaan *Riuttakallio*-nimiseen kiviriuttaan, jonka ohi *Riuttatie* kulkee. *Riuttatien* varrella on si-

jainnut myös *Riuttala*-niminen tila. (NA Jaakko Ahonen 1953.) Sen rakensi 1800-luvun puolivälin jälkeen monissa luottamustehtävissä vaikuttanut, esimerkiksi aloitteen ensimmäisen kirjaston perustamisesta Joutsaan tehnyt Aksel Lehtinen (Sankilampi 1992: 16).

Koiravuorentien määriteosana on *Koiravuori*-nimisen matalan kallion nimi. Kallion päällä on sijainnut ennen kaksi taloa, joiden nimet ovat olleet *Ylä-Koiravuori* ja *Ala-Koiravuori*. (NA Jaakko Ahonen 1953.) Ala-Koiravuoren talossa toimi 1890-luvulta lähtien kunnalliskoti (R. Räsänen 1976: 780). Nykyään saman pihapiirin rakennuksia on käytössä Haihatuksen taidelaitoksen tiloina. Pellon toisella puolella on sijainnut Ylä-Koiravuoren talo, jonka alkuperäisiä rakennuksia ei ole enää jäljellä. Sen vanhaan pihapiiriin on koottu Joutsan talomuseo eri puolilta kunnan alueelta siirretyistä rakennuksista. Alueelle on rakennettu myös uudisrakennuksia Joutopäivien käyttöön. Nimeä *Koiravuori* käytetään myös vanhan luonnonpaikan lähistöllä sijaitsevasta asuinalueesta. *Koiravuori*-nimi on luultavasti ollut innoituksena myös asuinalueen kadunnimissä hyödynnettyyn eläinnimiaihepiiriin, jota käsittelem tarkemmin luvussa 4.3.

Korppilanmäentien määriteosa viittaa *Korppilanmäki*-nimiseen maantiemäkeen, joka puolestaan on nimetty sen varrella sijainneen *Korppila*-nimisen torpan mukaan. Maantiemäen nimi on määriteosana myös kadunnimessä *Karimäntie*. Jo Ahosen kokoelmaan kuuluu nimi *Karinmäki*, joka on Angesselässä olevaa matalikkoa kohti laskevan maantiemäen nimi. Järven yli on matalikkoa hyväksikäyttäen rakennettu silta. (NA Jaakko Ahonen 1953.) Nykyään *Karimäki*-nimen määriteosa esiintyy yleensä genetiivin sijaan nominatiivimuodossa. Jotkut joutsalaiset tosin ovat sitä mieltä, että *Karimäki* on oikea muoto ja sitä tulisi käyttää esimerkiksi tienviitoissa (Meidän Miljö 2003: 106). *Karimäki* on siirtynyt viittaamaan mäen ympäristössä sijaitsevaan pientalovoittoiseen asuinalueeseen, jonne kuljetaan keskustasta Joutsansalmen sillan yli.

Vesistön rooli Joutsan keskustaajaman maisemassa on huomattava, sillä kirkonkylä on syntynyt vesistöjen ääreen. Joutsansalmi jakaa keskustan kahteen osaan, ja alueen länsipuolella avautuu Angesselkä. Taajama-alueella sijaitsee myös muutamia lampia. Vesistön nimi on kuitenkin määriteosana vain kahdessa kadunnimessä. *Valklammentien* nimi sisältää vesistönimen *Valklampi*, joka on yhteisnimitys *Isolle Valklammelle* ja *Pienelle Valklammelle* (NA Tiina Manni 1982). Vesistöön rajautuvan alueen nimi on määriteosana nimessä *Ruosteniementie*. *Ruosteniementie* haarautuu valtatieltä kohti Angesselässä sijaitsevaa *Ruosteniemi*-nimistä niemeä, jonka rannassa kivisora on värjäytynyt ruosteenväriseksi (NA Jaakko Ahonen 1953).

4.2.1.2 Asutusnimi

Asutusnimellä tarkoitetaan esimerkiksi asumuksen, kulmakunnan tai kylän nimeä (Kiviniemi ym. 1974 s. v. *asutusnimi*). Kun maaseutu on muuttunut tiheämmin asutetuksi taajamaksi, vanhoja asutusnimiä on siirtynyt kaavanimistöön. Asumusten nimet ovat voineet jatkaa elämänsä kadunnimissä ja kylien nimet asuinalueiden nimissä. (Pitkänen 1999b: 10.) Joutsassa paikallisia vanhoja asutusnimiä esiintyy kadunnimien määräiteosina usein. Kadunnimiin sisältyy kantatalojen, lohkotilojen ja torppien nimiä sekä kylien ja kulmakuntien nimiä. Apuna asutusnimiin perustuvien kadunnimien selvittämisessä olen käyttänyt Jousan alueen isojakoluetteloa vuodelta 1827. Luettelo sisältyy Riitta Rapon artikkeliin Joutsan kirjassa (1976: 80–83).

Jo 1970-luvun alussa on suositeltu, että vanhojen häviämässä olevien tai jo hävinneiden kantatalojen nimet säilyisivät paikkakunnan nimistömaisemassa kadunnimien määräiteosina (Pesonen 1970: 70). Lähes kaikki vuoden 1827 isojakoluettelossa mainitut Joutsan kirkonkylän kantatalojen nimet ovatkin jääneet elämään kaavanimistöön. *Tokerontien* ja *Tokeronkujan* nimet sisältävät kantatalon nimen *Tokero*. Valtatien varressa sijaitsevan *Huttulan* kantatalon nimeen puolestaan perustuvat kadunnimet *Huttulantie* ja *Huttulankuja*. Huttulan talo toimi käräjätalona vuoteen 1939 asti, ja siellä pidettiin jumalanpalveluksia jo ennen Joutsan kirkon rakentamista (Sankilampi 1992: 14; R. Räsänen 1976: 772). *Hulikan* kantatalon nimen rinnakkaismuoto *Hulikkala* on määräiteosana nimissä *Hulikkalantie* ja *Hulikkalanpolku*. 1850-luvulla rakennettu ja 1930-luvulla nykyasuunsa korotettu Ala-Hulikkalan talo sijaitsee yhä näkyvällä paikalla keskellä Joutsan kirkonkylää, kirkkoa vastapäätä (Museovirasto 2009).

Lohkotilan nimi esiintyy kahdessa kadunnimessä. Tokeron kantataloon kuuluvan *Häntälän* lohkotilan nimi on määräiteosana kadunnimessä *Häntäläntie*. Vuonna 2011 otettiin käyttöön uusi nimi *Mämmiläntie* kulkuväylälle, joka kääntyy valtatieltä Rieskalan suuntaan (Kuulutus osoitejärjestelmän muutoksista 2011). Mämmilä on kuulunut lohkotilana Kämpin kantataloon. *Kopulintien* ja sen varrelta haarautuvan *Kopulinkujan* nimet pohjautuvat *Kopuli*-nimiseen torppaan, joka on kuulunut Mämmilän lohkotilaan. Kevyen liikenteen väylän nimi *Perttulanpolku* sisältää *Perttulan* torpan nimen. *Perttulanpolun* vierellä kulkee nykyäänkin *Perttulanvirta*, joka on Angesselän pohjoisrantaan kirkonkylän läpi laskeva oja. (NA Jaakko Ahonen 1953.)

Rauhalantie on saanut nimensä keskustaajaman kartan rajaaman alueen ulkopuolelle jäävästä *Rauhalan pappilasta*, jonka ensimmäinen päärakennus rakennettiin itsenäistyneen

Joutsan seurakunnan kirkkoherran pappilaksi 1860-luvun alkupuolella (R. Räsänen 1976: 775). Haja-asutusalueelle johtavan *Rieskalantien* nimi pohjautuu tien varrella sijaitsevaan *Rieskala*-nimiseen tilaan. Nimi oli aikaisemmin *Rieskalan rantatie* mutta vaihdettiin, sillä sen epävirallisessa käytössä yleisesti esiintynyt variantti *Rantatie* sekoittui virallisen, kirkonkylässä kulkevan *Rantatien* nimeen. *Jousitieltä* uuden matalaenergiakerrostalon vierestä kääntyy *Honkaharjunkuja*, jonka nimi on yksi Joutsan uusimmista kadunnimistä. Se kulkee kohti korkean harjun päällä sijaitsevaa Honkaharjun taloa, joka on Joutsan ainoita jugendtyylisiä rakennuksia (Keski-Suomen museo 1988). Siellä on pidetty muun muassa täysihoitola loma-matkalaisille. (S. Avikainen 1976: 319–320.) Talonnimestä on saanut määriteosansa myös *Hintikantie*.

Kylän tai kulmakunnan nimeksi tulkitsen kolmen kadunnimen määriteosan. Kylät ovat usein saaneet nimensä jonkin alueella sijaitsevan keskeisen paikan, esimerkiksi talon tai luonnonpaikan, mukaan (Pitkänen 1999a: 21). Sen vuoksi saattaakin olla tulkinnanvaraista, perustuuko jokin kadunnimi kylännimeen vai sen paikan nimeen, josta kylä on saanut nimensä. Pertunmaantien pohjoispuolella sijaitsevan *Ruokoranta*-nimisen kylän läpi vie *Ruokorantantie*. Kylännimet ovat määriteosina myös Niemistenkylään johtavan *Niemistenkyläntien* ja Pekkasen kylään johtavan *Pekkasentien* nimissä. Pekkasen kylään Angesselän rantaan rakennettiin jo vuonna 1798 Joutsan ensimmäinen pappila, Pekkasten pappila. (NA Jaakko Ahonen 1953.) Nykyään pappila ja sen pihapiirin uudisrakennukset toimivat Joutsan seurakunnan leirikeskuksena.

Ensisijaisesti asuinalueen nimeksi voidaan katsoa *Myllytien* päästä haarautuvan *Rautamäentien* määriteosa *Rautamäki*. *Rautamäeksi* kutsutaan pientalo- ja rivitalovaltaista asuin- aluetta, jota kaavoitettiin ja rakennettiin erityisesti 1980-luvulla. *Rautamäki* ei luultavasti ole vanha paikannimi, sillä se ei kuulu paikannimikokoelmiin eikä esiinny paikallishistorioiden hakemistoissa. Nimen taustalla saattaa olla alueen historia: *Myllytien* päässä sijaitsi jo 1950-luvulta lähtien teollisuusyritys Österbergin konepaja. Tien varrella on sijainnut myös muita teollisuusyrityksiä. (Pitkälä 1976: 306, 296.) Asutusnimien yhteyteen voidaan katsoa kuuluvaksi myös *Savontien* määriteosa *Savo*. *Savontie* on *Jousitieltä* haarautuva tie, jota pitkin kuljettiin Joutsasta Savon suuntaan ennen Pertunmaantien rakentamista.

4.2.2 Määriteosana henkilönnimi

Henkilönnimellä viitataan kaikkiin henkilöä tarkoittaviin erisnimiin, esimerkiksi etunimiin, sukunimiin ja puhuttelunimiin (Kiviniemi ym. 1974 s. v. *henkilönnimi*). Henkilönnimiin perustuvista kadunnimistä on keskusteltu varsin paljon nimistönhuoltoa koskevassa kirjallisuudessa. Niistä käytetään käsitettä *muistonimi*. Muistonimien antamiseen on annettu monia ohjeita, joista tärkeimpänä yleensä mainitaan se periaate, että katuja ei tulisi nimetä elävien henkilöiden mukaan (Närhi 1999: 96; Welin 2000: 60; Paikkala 1999a: 27). Periaatteena on myös, että henkilönnimeen perustuvien kaavanimien tulisi pohjautua seudun ja paikallishistorian kannalta merkittävien ihmisten nimiin. Paikan omistaminen ei näin ollen ole riittävä peruste nimen antamiseen. Suomessa ei enää ole tapana antaa muistonimiä ulkomaalaisten henkilöiden mukaan, vaikka niitä jo olemassa olevassa kadunnimistössä jonkin verran esiintyykin. (Närhi 1987; Närhi 1999: 96.) Nämä nimistönhuollon suositukset jäävät kuitenkin osittain toteutumatta Joutsan kadunnimistössä, sillä kaavanimissä on käytetty nimenantohetkellä elävien henkilöiden nimiä ja suuri osa henkilönnimiin perustuvista nimistä on annettu maanomistuksen tai kadun varrella asumisen perusteella.

Etunimi on määriteosana kymmenessä kadunnimessä. Peltolan alueella sijaitsee lähekkäin kolme katua, joiden määriteosana on pelkkä etunimi: *Pekankuja*, *Ainonkuja* ja *Teuvonkuja*. Näiden katujen nimeämisperusteena on maanomistus: nimet viittaavat Ylä-Hulikkalan perheen jäseniin Pekka Hulikkalaan ja hänen vaimoonsa Aino Hulikkalaan sekä Teuvo Hulikkalaan. Ala-Hulikkalan talon ohi kulkee *Marjatantie*, jonka nimi viittaa talon omistajaan Marjatta Korpelaan. Myös *Tapiontien* nimi saattaa liittyä maanomistukseen, mutta sen taustasta ei ole tarkempaa tietoa. Savontieltä kääntyvä *Tuurentie* puolestaan on saanut nimensä kadun varrella asuneen Tuure Takalan mukaan. (Hentinen 2012; Seppälä 2012.)

Luultavasti kaikki etunimen sisältävistä kadunnimistä on annettu nimenantohetkellä elävien henkilöiden mukaan. Yksi katu on nimetty jopa sellaisen henkilön mukaan, joka on ollut nimenantohetkellä lapsi tai nuori: *Torstinkujan* päässä asuvan perheen pojan nimi on *Torsti*. Luultavasti asukkaat ovat voineet vaikuttaa kadunnimen valintaan, sillä *Torstinkujan* varrella sijaitsee vain yksi talo. Samaisen talon aikaisemman isännän Mikko Hännikäisen mukaan on saanut nimensä *Torstinkujan* läheisyydessä sijaitseva *Mikontie* (Hentinen 2012).

Kahdessa kadunnimessä on määriteosana paikallisen henkilön virallisesta etunimestä poikkeava puhuttelunimi. *Veertintie* on saanut nimensä muun muassa Joutsan Osuuskassan toiminnassa vaikuttaneen maanviljelijän Ferdinand Paasosen mukaan (Hentinen 2012; Mäen-

pää 1976: 276). *Ruusantien* nimi puolestaan perustuu sen varrella eläneen tunnetun sahdintekijän Roosa Salokankaan nimeen (Hentinen 2012; M. Räsänen 1976: 769). Lepistö (1997: 85–86) on huomannut, että Vammalan kadunnimistössä on peräti 10 nimeä, joissa määriteosana on puhuttelunimi, esimerkiksi *Sofia*-nimisen henkilön mukaan nimetty *Viianpolku*.

Sukunimi on määriteosana vain kahdessa kadunnimessä. *Kontiontien* nimi perustuu tien varrella asuneen eläinlääkäarin Kyösti Kontion sukunimeen. Myös Koiravuoren alueella *Jousitieltä* kääntyvän *Väisteenkujan* nimi sisältää kujan päässä asuneen perheen sukunimen. (Hentinen 2012.) Myös nämä nimet on annettu henkilöiden vielä eläessä.

Joutsassa ei ole yhtään sellaista kadunnimeä, joka sisältäisi sekä etu- että sukunimen. Samanlaisen huomion on tehnyt Susanna Monthan (2000: 56) Suolahden kadunnimistä, joissa tosin sukunimet ovat etunimiä yleisempiä määriteosia. Nimistönhuollon ohjeiden mukaan henkilönnimeen perustuvat kadunnimet olisi suositeltavaa muodostaa niin, että ne sisältäisivät koko nimen (esim. *Minna Canthin katu*). Näin jälkipolvet voisivat helpommin tietää, kenestä henkilöstä on kyse. (Paikkala 1999a: 27.) Nykyään vanhemman polven joutsalaiset saattavat yhä olla selvillä siitä, kehen henkilöön jokin etunimen mukaan nimetty katu viittaa. Pelkän etunimen sisältävistä kadunnimistä voi kuitenkin sukupolven vaihduttua tulla sisällyksettömiä koodeja, joiden taustalla olevia henkilöitä ei pysty enää tunnistamaan (Welin 2000: 60). Esimerkiksi nuori joutsalainen ei ehkä huomaisi Peltolan alueen etunimien mukaan nimettyjen katujen (*Teuvonkuja*, *Pekankuja*, *Ainonkuja*) yhteyttä paikallisiin maanomistajiin vaan saattaisi ajatella niiden kuuluvan jopa irralliseen etunimiaihepiiriin. Hän myös saattaisi mieltää *Kontiontien* eläinaiheiseksi nimeksi. Pelkän etu- tai sukunimen perusteella kadunnimissä esiintyvistä henkilöistä on myös vaikeaa etsiä halutessaan lisätietoa.

4.2.3 Määriteosana henkilönnimitys

Henkilönnimitys on appellatiivinen ilmaus, esimerkiksi asukkaannimitys tai ammatinnimitys (Kiviniemi ym. 1974 s. v. *henkilönnimitys*). Kolmessa Joutsan kadunnimessä on määriteosana ammatinnimitys. *Teollisuustieltä* haarautuva *Pyykkäripolku* kääntyy rakennuksen kohdalta, jossa on jo kauan toiminut pesula. *Yrittäjäntiellä* toimii teollisuusyrityksiä. *Jääkärintie* on saanut nimensä sen varrella asuneen jääkärieversti Iivari Kaurasen mukaan (Leskinen 1976: 662).

4.2.4 Määriteosana maastoa kuvaava appellatiivi

Monet Joutsan keskustaajaman kadunnimistä sisältävät maastoa kuvaavia appellatiiveja. Yksi syy niiden yleisyyteen lienee se, että alue on pinnanmuodoiltaan ja maisemaltaan vaihteleva. Maisemassa on nähtävissä esimerkiksi harjumuodostelmia, maaseutuelinkeinoista muistuttavia peltoja ja niittyjä sekä alueelle ominaista kuivaa kangasmetsää.

Pinnanmuotoja tai maastoa kuvaavat appellatiivit ovat Joutsan kadunnimissä yleisiä. *Mäkitie* on *Myllytieltä* jyrkkää mäkeä ylös nouseva umpikatu. *Myllytieltä* rinteeseen nousevat myös *Rinnekuja* ja *Kumputie*. *Notkotie* taas laskee *Savontieltä* mäkeä alas notkoon. *Harjukuja* haarautuu *Puutteenkujalta*, jonka nimi oli ennen *Harjutie*. *Harjukuja* on näin ollen aikaisemmin ollut nimirypäeseen kuuluva määriteliitynnäinen mutta nimenvaihdon jälkeen jäänyt yksittäiseksi maastoappellatiivin sisältäväksi nimeksi (ks. *Harjutien* nimen muuttamisesta luvusta 3.2). *Kivitie*-nimisen umpikadun läheisyydessä on suuri siirtolohkare. Myös Rautamäessä sijaitsevan *Sammalkiventien* nimi viitanee maastossa huomiota herättävään kiveen. *Sammalkiventie* on yksi Joutsan uusimmista kadunnimistä, ja sen varsille on kaavoitettu uusia omakotitontteja. *Savontieltä Puutteenkujalle* nousevan *Soratie*n nimi saattaisi liittyä harjun maaperään, sillä *soralla* tarkoitetaan harjuissa yleistä maa-ainesta (PS s. v. *sora*). Toisaalta nykyään asfaltoidussa *Soratiessä* on saattanut joskus olla sorapäällyste. Kahteen kadunnimeen sisältyy maastoappellatiivi, joka ilmaisee kadun sijaintia veden läheisyydessä. *Rantatie* kulkee Joutsansalmen rantaviivan suuntaisesti *Yhdystieltä Jousitielle*. *Salmenranta* on *Palotien* uusi nimi, joka annettiin vuoden 2008 kuntaliitoksen yhteydessä. Katu kääntyy *Myllytieltä* kohti Joutsansalmen rantaa.

Joutsassa on myös useita kadunnimiä, joiden määriteosana on kasvillisuutta kuvaava appellatiivi. *Metsätie* kääntyy *Savontieltä* mäkeä alas metsää kohti; *Metsäkuja* puolestaan on lyhyt *Metsätien* päästä kääntyvä umpikatu. Ympäristön kasvillisuutta kuvaa myös urheiluhallin kupeessa, kangasmetsäisessä ympäristössä sijaitsevan *Kangaskujan* määriteosa. *Puistotie* kulkee *Puutteenkujalta Myllytielle* hautausmaan ja puistomaisen omakotitaloalueen ohi. Kasvillisuutta luonnehtiva määriteosa on myös *Jousitieltä* haarautuvan *Niittytien* nimessä. *Peltolan* alueella sijaitseva kevyen liikenteen väylä on nimeltään *Peltoperä*, ja sen ja *Perttulanpolun* risteyksessä on nykyäänkin pelto. *Peltoraitti* on *Peltoperän* ja *Koulupolun* välillä kulkeva kevyen liikenteen väylä. Kahdesta muusta määriteosan *pelto* sisältävästä nimestä poiketen *Peltotie* sijaitsee Hintikan alueella toisella puolella keskustaajamaa, mikä saattaa olla nimenkäyttäjän näkökulmasta harhaanjohtavaa. Puustoa kuvaavia kadunnimiä ovat *Mäntytie*, *Lehti-*

tie ja *Kuusitie*. Esimerkiksi *Mäntytien* toisella vierustalla on omakotitaloja, toisella kangasmetsää.

Nimistöhuollon kannalta maastoappellatiivien runsas esiintyminen kadunnimissä ei ole välttämättä toivottavaa, sillä ne eivät yksilöi tarkoitettua kovin hyvin edes saman kunnan sisällä. Esimerkiksi *Mäkitie* voisi kulkea Joutsassa hyvin monessa eri paikassa, joten sen sijainnista ei voi tehdä nimen perusteella paljonkaan päätelmiä. Myös *Metsätie*-, *Mäntytie*- tai *Kangaskuja*-niminen katu voisi Joutsan kaltaisella metsäisellä paikkakunnalla sijaita monessa eri paikassa. Maisema on myös saattanut muuttua merkittävästi esimerkiksi rakentamisen myötä, jolloin kadunnimen määriteosaksi valitun kasvillisuutta tai maastoa kuvaavan appellatiivin yhteys ympäristöönsä on voinut kokonaan tai osittain kadota. Esimerkiksi *Niittytieta* on todennäköisesti alkujaan ympäröinyt niittymäinen maisema, mutta sittemmin sen varsille on rakennettu tiheästi taloja.

Maastoa ja kasvillisuutta kuvaavia appellatiiveja sisältävät kadunnimet ovat hyvin yleisiä valtakunnallisesti (ks. tarkemmin luvusta 7.2). Yleisimmät nimet saattavat aiheuttaa sekaannuksia, sillä niitä esiintyy Joutsan lisäksi myös naapurikunnissa. Esimerkiksi *Mäntytie*- ja *Kuusitie*-nimiset kadut kulkevat myös naapurikunnassa Hartolassa. Konkreettista harmia stereotyyppiset nimet voivat aiheuttaa kuntaliitostilanteessa. Toisaalta ne saattavat myös luoda positiivisia mielikuvia ja miellyttää asukkaita. Tästä kertoo esimerkiksi kouvolaisten mielihiteitä kadunnimistä tarkastelleen Maria Yli-Kojolan (2005: 199–200) tutkimustulos: *Omenakuja* olisi asukkaiden mielestä ihanteellinen kadunnimi, ja suosittuja ovat myös muut luontoaiheiset nimet.

4.2.5 Määriteosana rakennukseen viittaava appellatiivi

Rakennukseen viittaava appellatiivi on määriteosana 13 joutsalaisessa kadunnimessä. Monet niistä liittyvät entisiin tai nykyisiin elinkeinoin. Vanhaa myllyä ja Myllynkosken virkistysaluetta kohti kulkee *Jousitieltä* haarautuva pitkä *Myllytie*. Tien päässä sijaitsevan Pohjoismyllyn paikalla on toiminut mylly ehkä jo 1500-luvulta asti. Kirkonkylän kahden päätien *Myllytien* ja *Jousitien* risteys on ollut aiemmin kirkonkylän keskipiste, jota on kutsuttu *Raitinristiksi*. *Myllytien* varrella on sijainnut monenlaista yritystoimintaa, muun muassa Joutsan Osuusmeijeri. (Pitkälä 1975: 296.) Nyt Rautamäen asuinalueelle johtavan *Myllytien* varsilla on enimmäkseen pientaloasutusta. *Myllytieltä* haarautuvan *Pajatien* nimi liittyy *Myllytien*

päässä sijainneeseen Österbergin konepajaan, joka aloitti toimintansa 1940- ja 1950-lukujen taitteessa (Pitkälä 1976: 306). Joutsan liikekeskustassa sijaitsee lyhyt *Kauppakuja*, joka kääntyy *Länsitieltä* entisen S-marketin eli nykyisen kunnankirjaston kohdalta. Sen varrella on muutamia liiketiloja. *Valimontie* on *Puutteenkujan* varrella sijaitsevalta Solatien sementtivalimolta metsää kohti laskeva umpikatu.

Huomionarvoista on, että aineistossani ei esiinny lainkaan sellaisia nimiä, jotka sisältäisivät paikallisen yrityksen erisnimen. Sellainen on esimerkiksi imatralainen kadunnimi *Valconkatu*, joka on saanut nimensä Imatralla toimineen Valcon tehtaan mukaan. Appellatiivisesti yrityksen tai tehtaan toimialaan viittaavat kadunnimet (esim. *Valimontie*) kestävätkin paremmin aikaa. Jos yritys lopettaa toimintansa, ne jäävät seudun elinkeinoista kertoviksi muistoiksi. (Welin 2000: 62–63; Närhi 1999: 98–99.)

Rakennukseen viittaavan appellatiivin sisältävät kadunnimet ovat usein luonteeltaan opastavia: ne kertovat, mikä paikka kadun varrella tai sen päässä sijaitsee. Sen vuoksi ne palvelevat tarkoitustaan osoitejärjestelmän ja suunnistamisen kannalta. Toisaalta niihin lukeutuu niin sanottuja ”joka paikan nimiä”, jotka löytyvät hyvin monesta suomalaisesta taajamasta. Joutsan alakoulu, yläkoulu ja lukio sijaitsevat kaikki lähekkäin Koulumäellä. Koulukeskuksen läheisyydessä on kolmen kadunnimen ryväs, johon kuuluvat *Koulutie*, *Koulukuja* ja *Koulupolku*. Joutsansalmen rannassa sijaitsevaan uimalaan vie *Uimalantie* ja talomuseolle *Museotie*. Rakennettuun kohteeseen viittaava appellatiivi on määriteosana myös nimissä *Kaivokuja* ja *Tornitie*. Samaa kategoriaan voidaan liittää myös *Tonttikujan* määriteosa, sillä myös *tontti* on paikka, jossa näkyy ihmisen kädenjälki.

Nimessä *Nuokuntie* on määriteosana julkisen rakennuksen epävirallinen nimitys *nuokku*, jota käytetään Joutsassa myös proprina. *Nuokuntie* kääntyy Joutsan nuorisoseurantaloon eli Honkalan kohdalla. Rakennus on merkityksellinen ja tuttu kaikenikäisille joutsalaisille, sillä nuorisotoiminnan ja harrasteryhmien lisäksi sen tiloissa toimii elokuvateatteri Joutsan Kino.

4.2.6 Määriteosana tuotetta, työvälinettä tai elinkeinoa ilmaiseva appellatiivi

Suuri osa Joutsan elinkeinoelämästä on keskittynyt keskustaaajaman alueelle. Entiset ja nykyiset elinkeinot näkyvät myös kadunnimistössä erityisesti nimissä, jotka sisältävät tuotetta, työvälinettä tai elinkeinoa ilmaisevan appellatiivin.

Tuotteen nimitys on määriteosana nimissä *Kermakuja* ja *Olvikuja*. *Kermakuja* laskee *Myllytieltä* kohti Joutsansalmen rannassa sijaitsevaa, vuonna 1929 valmistunutta meijerirakennusta, jossa toimi ennen Joutsan Osuusmeijeri (R. Avikainen 1976: 167). *Olvikujan* nimen taustalla on Karimäen rannassa toiminut 1870-luvulla rakennettu olutpanimo, josta on enää jäljellä vain rauniot (Pitkälä 1976: 302). *Kuja* kulkee noiden raunioiden ohi. *Olvi* on vanhentunut tai leikillinen muoto sanasta *olut* (KS s. v. *olvi*) sekä suomalaisen olutvalmistajan tuotemerkki. Tuotteita ovat myös aihepiirinimien *Siikatie* ja *Lohitie* määriteosat. Kadut sijaitsevat Rautamäessä pitkään toimineen kalanviljelylaitoksen läheisyydessä. Abstraktimmaksi tuotteeksi voidaan ajatella myös *Voimantien* määriteosa. *Voimantien* varrella sijaitsee rakennus, jossa oli ennen Suur-Savon Sähkön toimitila.

Elinkeinoa tai työtä tarkoittava appellatiivi on määriteosana *Veistotien* nimessä. *Puis-totieltä* kääntyvän *Veistotien* varrella toimi ennen veistokoulu, jonka vanha puurakennus sijaitsee yhä teiden risteyksessä. Elinkeinoa ilmaiseva appellatiivinen määriteosa on myös nimessä *Teollisuustie*. *Teollisuustien* varrella sijaitsee lukuisia joutsalaisia pienteollisuusyrityksiä. *Telekuja* on *Savontieltä* Työväentalon vierestä haarautuva lyhyt umpikatu. Määriteosa *tele* 'teletekniikkaan kuuluva t. perustuva' (KS s. v. *tele*) liittyy kujan menneisyyteen. Kujan varrella sijaitsevassa Tasalan kiinteistössä toimi puhelinkeskus muutaman vuoden ajan ennen kuin se siirtyi vuonna 1974 valmistuneeseen Joutsan virastotaloon (Vesänen 1976: 242).

Työvälinettä ilmaiseva appellatiivi on määriteosana teollisuusalueen työkaluaihepiiriin liittyvissä nimissä *Höylätie*, *Kirvestie* ja *Vasaratie*. Käsittelen niitä tarkemmin aihepiirinimeämisen näkökulmasta luvussa 5.7. Työvälineiden joukkoon voidaan liittää myös Joutsan pienvenesatamaan johtavan *Venetien* määriteosa *vene*. *Venetien* ympäristö on ollut jo varhain joutsalaisten käsityöläisten asuinalueita (Museovirasto 1988; Museovirasto 2009). Nyttämmin vanhaa rakennuskantaa on purettu ja kadun varsille on rakennettu uusia rivitaloja.

4.2.7 Määriteosana suhteellista sijaintia ilmaiseva appellatiivi

Tähän ryhmään luokittelen ne määriteosat, jotka ilmaisevat kadun sijaintia johonkin muuhun paikkaan nähden. Kadunnimet, jotka sisältävät suhteellista sijaintia ilmaisevan määriteosan, ovat usein niin sanottuja ”joka paikan nimiä”, jotka esiintyvät monien kuntien ja kaupunkien kaavanimistöissä (ks. tarkemmin luvusta 7.2).

Yhdystie yhdistää toisiinsa *Valtatie 4:n* ja Joutsan kirkonkylän läpi kulkevan *Jousitien*. *Yhdyskuja* on *Yhdystieltä* haarautuva lyhyt umpikatu. *Yhdyskuja* ei varsinaisesti yhdistä mitään, vaan sen nimeämisperusteena on oikeastaan sen hierarkkinen suhde *Yhdystiehen*. *Yhdystieltä Rantatielle* kulkevan *Keskustien* määriteosa viittaa sen suhteelliseen sijaintiin keskeisellä paikalla Joutsan keskustassa. *Länsitie* on *Jousitien* suuntaisesti liikekeskustan läpi kulkeva katu, jonka varrelta haarautuu *Länsikuja*. *Länsitien* ja *Länsikujan* nimeämisperusteena on niiden sijainti suhteessa Joutsan vanhaan kylänraittiin *Jousitiehen*, jonka länsipuolelle liikekeskusta on rakennettu. Suhteellista sijaintia ilmaisee myös *Mäkitieltä* omakotitalojen välistä haarautuvan lyhyen *Välikujan* määriteosa.

4.2.8 Määriteosana muu appellatiivi

Kadunnimien määriteosina esiintyy myös appellatiiveja, jotka ovat yksittäisiä eivätkä lukeudu mihinkään edellä esitellyistä ryhmistä. Muutamia muun appellatiivin sisältäviä nimiä yhdistää esimerkiksi se, että ne liittyvät tavalla tai toisella paikallishistoriaan.

Puutteenkuja eroaa muista kadunnimistä siksi, että se on spontaanisti kansan keskuudessa syntynyt perinteinen paikannimi, joka on myöhemmin siirtynyt osaksi kaavanimistöä. *Puutteenkuja*-nimen määriteosa kuvaa sitä, miltä maisema kadun varrella on menneisyydessä näyttänyt. *Puutteenkuja*-niminen kylätie sisältyy jo Ahosen 1950-luvulla keräämään nimikoelmaan. Nimen etymologiaa Ahonen kuvaa näin:

Kujan varrelle ovat joutsalaiset palstatilalliset rakentaneet mökkinsä vierä vieheen; näiden pienten tölliänsiasta on tietä ruvettu kutsumaan *Puutteenkujaksi* (NA Jaakko Ahonen 1953).

Kaavanimistöön *Puutteenkujaksi* kutsutun kulkuväylän nimeksi oli kuitenkin annettu *Harjutie*. Vanha *Puutteenkujan* kylätien nimi otettiin kadun varren asukkaiden aloitteesta viralliseen

käyttöön vasta vuonna 2000. Nimen vaihtamista käsiteltiin tarkemmin luvussa 3.2. Havaintoja *Puutteenkujan* esiintymisestä kadun kansanomaisena nimenä on tehty myös muutamissa muissa kaavanimistöön liittyvissä opinnäytetöissä (Lepistö 1997: 20; Monthan 2000: 9). Myös viralliseen osoitenimistöön päätyneitä *Puutteenkujia* on Suomessa Joutsan lisäksi neljällä muullakin paikkakunnalla (Postin postinumerohaku 2012).

Myös paikallishistorian tapahtumat ja paikkakuntaan liittyvä symboliikka ovat antaneet aiheita kaavanimiin. Menneeseen tapahtumaan viittaa *Köysitien* määriteosa *köysi*, joka todennäköisesti pohjautuu kadun lähellä sijaitsevaan *Hirttomäki*-nimiseen maantiemäkeen. Nimensä mäki on saanut siitä, että sen laella on joskus mies hirttäytynyt. (NA Jaakko Ahonen 1953.) Koko keskustajaman läpi kulkevan Joutsan kirkonkylän vanhan keskusraitin *Jousitien* ja sen varrelta haarautuvan *Jousiperän* nimien määriteosana on appellatiivi *jousi*. *Jousta* voidaan pitää eräänlaisena joutsalaisuuden symbolina, joka esiintyy myös kunnan vaakunassa. Jousisymbolin valinta ei ole mielivaltainen, sillä se liittyy luultavasti eränkäyntiin, joka säilyi Joutsassa elinkeinona 1900-luvun alkuun saakka (Ahonen 1974: 71). Myös paikkakunnan nimen alkuperä saattaa liittyä sanaan *jousi*. Joutsan lähikunnissa Kangasniemellä, Pertunmaalla ja Jyväskylässä on tavattu murrevarianttia *jousa* merkityksessä 'jousi' (SMS s. v. *jousa*). *Jousa* toimii nykyäänkin virallisena kylän nimenä: Joutsan kylään kuuluvat tutkimani kirkonkylän alue ja sen ympäristö. Nimi on aiemmin toiminut myös koko kunnan virallisena nimenä, ja se on esiintynyt vanhoissa asiakirjoissa asuissa *Jousa*, *Joussa* ja *Jouza*. Nimen alkuperän on arveltu liittyvän esimerkiksi alueen pyyntielinkeinoihin tai Joutsansalmen kaartuvaan, jousimaiseen muotoon. (Suomalainen paikannimikirja 2007: 109–110; Ahonen 1974: 71.) Nimi esiintyy yhä epävirallisessa kielenkäytössä, minkä osoittaa myös sen sisältyminen vuonna 2011 perustetun grillikioskin nimeen *Joutsan grilli* (ks. luku 5.1.3.2).

Ainoa kadunnimi, jonka määriteosa viittaa kadun ulkoiseen olemukseen, on *Pistokuja*. *Pistokuja* on *Kumputieltä* haarautuva hyvin lyhyt umpikatu. Lyhyen *Pistokujan* määriteosan taustalla on todennäköisesti ajatus siitä, että katu on pieni umpikatu, jolla vain pistäydytään. *Pistokujia*, *Pistoteitä* ja *Pistopolkuja* on Suomessa monilla paikkakunnilla (Postin postinumerohaku 2012). Nopean kartoituksen perusteella useimmat niistä vaikuttavat olevan juuri Joutsan *Pistokujan* kaltaisia umpikatuja.

Selvittämättä jäi, mihin liittyy Karimäessä sijaitsevan *Toivikkotien* määriteosa. Se saattaisi viitata jonkin lähellä sijainneen tilan nimeen (Hentinen 2012). *Toivikkoa* ei ole kuitenkaan tullut vastaan paikannimikokoelmissa, kartoissa tai paikallishistorioiden hakemistois-

sa. Luultavasti se ei ole myöskään paikallisen henkilön nimi⁷. Appellatiivisuuteen saattaisi viitata se, että määriteosa *toivikko* on nominatiivimuotoinen, sillä kaikki aineistoni paikan- tai henkilönnimeen perustuvat kadunnimien määriteosat ovat genetiivimuotoisia (esim. *Pannuvuorentie*, *Kontiontie*).

Muiden appellatiivien ryhmään jäävät myös Koiravuoren alueella sijaitsevien katujen eläinaihepiiriin kuuluvat ryhmänimet *Koirakuja*, *Ketunpolku* ja *Jäniskuja*. Niitä käsitellään aihepiirinimeämisen kannalta tarkemmin seuraavassa luvussa.

4.3 Aihepiirinimeäminen

Pienissä taajamissa olemassa olevat paikannimet eivät välttämättä riitä kaavanimistön tarpeisiin (Welin 2000: 62; Viljamaa-Laakso 1999a: 41; Lehikoinen 1982: 37). Lisää nimiä on luotava esimerkiksi ympäristön leimaa-antavien piirteiden tai valittujen aihepiirien pohjalta. Oikein käytettynä aihepiirinimeäminen yhtenäistää alueen nimistöä ja tekee suunnistamisen ja osoitteiden löytämisen helpommaksi. (Viljamaa-Laakso 1999a: 41.) Parhaassa tapauksessa aihepiirin taustalla on jokin perinteinen paikannimi tai aihepiiri liittyy jollain muulla tavalla alueeseen. Jos alue tai sen nimi ei kuitenkaan tarjoa aihetta, on turvauduttava irrallisen aiheen valintaan. (Lehikoinen 1982: 41.) Eri puolilla Suomea nimenantajat ovat tarttuneet samoihin aihepiireihin. Suositujia aiheita ovat olleet esimerkiksi Kalevala, Aleksis Kiven tuotanto sekä eläimet ja kasvit. (Kiviniemi 1999: 12.) Nimenantajat ovat jopa toivoneet teemaluetteloita sopivista aihepiireistä (Paikkala 2000).

Suurissa kaupungeissa aihepiirinimet ovat hyvin yleisiä. Esimerkiksi Helsingin eri alueiden kadunnimistöä tarkastelleiden Carpelanin ja Schulmanin (1996: 51) aineistosta aihepiirinimiä on 66 % ja esikaupunkialueilla jopa 80–90 % nimistä. Joutsan pienessä taajamassa olemassa olevat paikannimet vaikuttavat riittäneen varsin hyvin kaavanimistön tarpeisiin, sillä aihepiirinimeämiseen ei ole turvauduttu kovinkaan usein. Toisaalta ympäristön leimaa-antavien piirteiden, esimerkiksi maaston ja kasvillisuuden, pohjalta on Joutsassa luotu paljon melko stereotyyppistä kadunnimistöä, kuten luvussa 4.2.4 huomattiin.

Kadunnimistöstä erottuu kuitenkin kolme pientä aihepiiriä, joista kahteen liittyy kolme nimeä ja yhteen kaksi nimeä: *Teollisuustieltä* haarautuvat työkalujen mukaan nimetyt

⁷ *Toivikko* esiintyy sukunimenä mutta on hyvin harvinainen: se on nykyisenä sukunimenä vain 14 henkilöllä (Väestörekisterikeskus 2012b).

kadut *Vasaratie*, *Höylätie* ja *Kirvestie*, Rautamäen asuinalueella kulkevat kalalajien mukaan nimetyt kadut *Siikatie* ja *Lohitie*, ja Koiravuorella sijaitsevat nisäkäsaiheiset kadut *Jäniskuja*, *Koirakuja* ja *Ketunpolku*. Joutsassa aihepiirinimeäminen ei vaikuta olevan vallalla oleva nimeämistapa, sillä aihepiireihin kuuluvien määräiteosien osuus kadunnimistön kaikista määräiteosista on varsin pieni.

Kaikki Joutsan aihepiirinimet liittyvät jollain tavalla alueeseen: paikallisiin elinkeinoin tai vanhaan paikannimistöön. Teollisuusalueen työkaluaihepiiri on yhteydessä alueella harjoitettavaan pienteollisuuteen. Myös Rautamäen kahden nimen kala-aihepiiri liittyy paikalliseen elinkeinon, sillä *Lohitiellä* sijaitsee kalanviljelylaitos. Nisäkäsaihepiiristä ainakin *Koirakuja* yhdistyy vanhaan paikannimeen *Koiravuori*, jota käytetään nykyään vuoren läheisyydessä sijaitsevasta rivitalo- ja pientalovoittoisesta asuinalueesta (NA Jaakko Ahonen 1953). Luultavasti alueen kadunnimiin valittu eläinaihepiiri kokonaisuudessaan on saanut innoituksensa perinteisistä paikannimistä, joten se ei vaikuta irralliselta tai ympäristöönsä sopimattomalta. Sama aihepiiri näkyy myös asuinalueella sijaitsevien asunto-osaakeyhtiöiden nimissä (esim. *As Oy Jänishovi*), joita käsitellään tarkemmin luvussa 6.1.

4.4 Määriteosien jakauma

Taulukossa 2 (seuraava sivu) esitetään eri ryhmiin kuuluvien määräiteosien yhteenlasketut määrät ja prosenttiosuudet. Eniten määräiteosina esiintyy paikannimiä, joista asutusnimet ovat hieman luonnonpaikkojen nimiä yleisempiä. Yhteensä noin kolmannes kadunnimistön määräiteosista perustuu vanhoihin luonnonpaikkojen nimiin tai asutusnimiin. Seuraavaksi suurimman ryhmän muodostavat maastoa kuvaavan appellatiivin sisältävät kadunnimet. Myös henkilönnimet ovat määräiteosina yleisiä. Kuten luvussa 4.2.2 huomattiin, suurin osa kadunnimien sisältämisestä henkilönnimistä on etunimiä. Joutsan entiset ja nykyiset elinkeinot ovat selvästi näkyvissä kadunnimistössä, sillä niihin liittyvät tuotetta, työvälinettä tai elinkeinoa ilmaisevien appellatiivien lisäksi myös monet rakennuksiin viittaavista appellatiiveista.

Taulukko 2. Joutsan kadunnimien määriteosien frekvenssit ja prosenttiosuudet.

	f	%
Paikannimi	36	32
- Luonnonpaikan nimi	16	14
- Asutusnimi	20	18
Henkilönnimi	12	11
Henkilönnimitys	3	3
Maasto tai kasvillisuus	20	18
Rakennukset	13	12
Tuote, työväline tai elinkeino	12	11
Suhteellinen sijainti	6	5
Muu appellatiivi	9	8

Joutsan kadunnimissä näkyy voimakkaasti paikan henki. Ehkä näkyvimmin sitä luovat luonnonpaikan nimiä ja asutusnimiä sisältävät kadunnimet. Vanhan paikannimistön osuus kadunnimien määriteosista on huomattu suureksi myös muissa pienten kaupunkien kadunnimistöä käsittelevissä tutkimuksissa: esimerkiksi Lepistön (1997: 124) tarkastelemista Vammalan kadunnimistä yhteensä yli 40 % sisälsi luonnonpaikan nimen tai kulttuurinimen (asutusnimen, viljelysnimen tai artefaktin nimen). Huomionarvoista on, että oikeastaan kaikkia aineistoni kadunnimiä voidaan pitää tavalla tai toisella alueeseen liittyvinä. Kuten edellä huomattiin, jopa kadunnimistöissä esiintyvät aihepiirinimet liittyvät paikallisiin elinkeinoihin tai vanhaan paikannimistöön. Suurissa kaupungeissa tilanne on toisenlainen, sillä paikkaan liittyvät aiheet eivät riitä täyttämään kadunnimien suurta tarvetta. Vertailuksi voidaan esimerkiksi mainita, että Carpelanin ja Schulmanin (1996: 49) tutkimusalueilla Helsingissä kadunnimistä keskimäärin vain 42 % on paikkaan liittyviä.

5 YRITYSNIMET

Kuten edellä on tuotu esiin, tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena ovat nimistömaisemassa näkyvät eli yritysten kyltteihin ja ikkunatarroihin merkityt yritysnimet. Niiden suhdetta rekisteröityihin yritysnimiin käsiteltiin tarkemmin luvussa 2.3.2. Sovellan omaan aineistooni lähökohtia, joita helsinkiläisiä ja turkulaisia yritysnimiä väitöskirjassaan tutkinut Sjöblom (2006a) on hyödyntänyt virallisen, kaupparekisteriin merkityn yritysnimistön tarkastelussa. Käsitellen yritysnimiä kolmesta eri näkökulmasta, jotka ovat seuraavat: 1) nimien rakenne ja nimenosat, 2) nimien kielellinen alkuperä ja 3) nimien funktiot eli se, mitä nimet viestivät. Analyysissa päähuomio on paikallisten yritysten nimissä, joita aineistoon kuuluvista nimistä valtaosa on. Valtakunnallisten ketjuyritysten nimet ovat myös näkyvä osa joutsalaista nimistömaisemaa, joten niitäkään ei sivuuteta. Niiden osuus aineistoni yritysnimistä on noin viidennes.

5.1 Yritysnimien rakenne

5.1.1 Yritysnimien nimenosat

Jotta yritysnimien rakennetta voidaan tarkastella, tarvitaan analyysin avuksi väline, jolla nimet jaetaan osiin. Kuten edellä on todettu, paikannimet on perinteisesti jaettu nimen rakenteen tarkastelun helpottamiseksi kahteen osaan: perusosa ilmaisee paikan lajin ja määriteosa jonkin tarkoitetta luonnehtivan erityispiirteen, joka erottaa paikan muista samanlaisista (Kiviniemi 1990: 44–45). Sjöblomin mukaan (2006a: 149–150) tätä perinteistä nimenosasysteemiä on sellaisenaan vaikea soveltaa yritysnimiin sen vuoksi, että ne ovat rakenteeltaan perinteisiä paikannimiä monisyisempiä. Esimerkiksi nimenosien järjestys voi vaihdella niissä vapaammin. Yritysnimissä myös esiintyy sellaisia elementtejä, jotka ovat perinteisissä paikannimissä täysin tuntemattomia. Sellainen on esimerkiksi yritysmuodon ilmaiseva osa (*oy, t:mi*).

Sjöblom (2006a) on helpottanut yritysnimien rakenneanalyysin ongelmia ottamalla käyttöön uuden menetelmän nimenosien erotteluun. Hän erottaa tarkastelemistaan rekisteröidyistä yritysnimistä neljä nimenosaa: 1) **yritysmuodon ilmaisevan osan**, 2) **liikeidea ilmaisevan osan**, 3) **yksilöivän osan** ja 4) **täydennysosan**. Esimerkiksi nimessä *Kauneushoito-la Aleksandria tmi Aulikki Malinen* yritysmuodon ilmaiseva osa on *tmi*, joka ilmaisee, että ky-

seessä on yksityisen elinkeinonharjoittajan yritys. Liikeideaa ilmaiseva osa on *kauneushoito-la*, yksilöivä osa *Aleksandria* ja täydennysosa *Aulikki Malinen*. Eri osat esiintyvät nimissä vaihtelevasti, ja samassa nimessä on harvoin mukana kaikkia neljää osaa. Myös osien välttämättömyys vaihtelee: jokaisen rekisteröidyn yritysnimen pitää lain mukaisesti yksilöidä yritys eli sisältää yksilöivä osa, mutta muut osat voivat esiintyä vaihtelevammin. (Sjöblom 2006a: 149–150.) Kuten luvussa 2.3.2 huomattiin, omaan aineistooni kuuluvat kylttinimet saattavat poiketa rekisteröidyistä nimistä. Yritysnimen antamiseen liittyvät ohjeet ja lainsäädäntö eivät koske kylttinimiä, joten niissä yksilöivän osankaan esiintyminen ei ole välttämätöntä. Tämän vuoksi esimerkiksi nimellä *Grillikahvio Tikander Oy* rekisteröidyn yrityksen katukuvassa näkyvä nimi voikin olla pelkästään liikeidea ilmaisevasta osasta muodostuva *Grillikahvio* (YTJ 2012).

Sovellan seuraavissa alaluvuissa yritysnimien rakenneanalyysia omaan rekisteröidyistä yritysnimistä poikkeavaan aineistooni. Jätän tarkastelun ulkopuolelle yritysmuodon ilmaisevat nimenosat, joita ovat esimerkiksi osakeyhtiötä ilmaiseva *oy* tai yksityisen elinkeinonharjoittajan yritystä ilmaiseva *t:mi* (Sjöblom 2006a: 151). Aineistoni luonteen vuoksi niiden käsittely ei liene relevanttia, sillä niitä esiintyy varsin harvoin yritysten kylttinimissä ja niiden esiintyminen tai esiintymättä jääminen vaikuttaa olevan melko mielivaltaista. Tämän vuoksi jätän mahdollisen yritysmuodon ilmaisevan nimenosan pois myös aineistoesimerkeistä⁸. Tarkastelun ulkopuolelle jäävät myös täydennysosat, sillä niitä ei esiinny lainkaan aineistoni yritysnimissä. Täydennysosa on nimenosa, joka selventää nimeä ja antaa lisätietoa esimerkiksi ilmaisemalla yrityksen kotipaikan tai yrittäjän nimen. Se ei kuitenkaan ole nimen yksilöivyyden kannalta välttämätön. Täydennysosat ovat yleisiä asunto-osakeyhtiöiden nimissä⁹ (esim. *As Oy Joutsan Seniori*, jossa täydennysosa *Joutsan* ilmaisee yhtiön kotipaikan) mutta melko harvinaisia muissa yritysnimissä. (Sjöblom 2006a: 187, 250.) Yksi syy täydennysosien puuttumiseen omasta aineistostani on varmasti se, että ytimekkäästä kylttinimestä mahdollinen lisätietoa antava täydennysosa on jäänyt pois. Esimerkiksi rekisteröity yritys nimi *Parturi-kampaamo Pirkka om. Hilikka Heikkonen* sisältää yrityksen omistajan ilmaisevan täydennysosan (*om. Hilikka Heikkonen*), joka on kuitenkin jäänyt pois kylttinimestä (*Parturi-kampaamo Pirkka*) (YTJ 2012).

⁸ Samaa käytäntöä noudatan myös asunto-osakeyhtiöiden nimiä käsittelevässä luvussa 6.1.

⁹ Asunto-osakeyhtiöiden nimissä kotipaikan ilmaiseva täydennysosa on nykyään lakisääteinen (Toiminimilaki, 7 §).

Näin ollen tarkastelun kohteeksi jäävät yritysnimiin sisältyvät liikeideaa ilmaisevat ja yksilöivät nimenosat. Suurimman huomion saa yksilöivien nimenosien käsittely, sillä niiden avulla voidaan luoda kuva siitä, mitä yritysnimet tutkimusalueen nimistömaisemaan tuovat. Yksilöiviä nimenosia tarkastelemalla on myös mahdollista päästä käsiksi nimeämisperusteisiin ja nimen syntyyn vaikuttaviin taustatekijöihin, vaikka tulkintoja tehdäänkin nimenkäyttäjän näkökulmasta. Nimenosien käsittelyssä hyödynnän typografisena keinona alleiviivausta kohdistamaan huomion siihen nimenosaan, jota kulloinkin tarkastellaan.

5.1.2 Liikeideaa ilmaiseva osa

Liikeideaa ilmaiseva osa voi rinnastua perinteisen paikannimen perusosaan, sillä usein se on yrityksen lajin ilmaiseva sana. Se kertoo, millaisesta yrityksestä on kyse eli onko kyseessä esimerkiksi kampaamo, ravintola tai vaateliike. (Sjöblom 2006a: 153.) Useimmat aineistossani esiintyvistä liikeideaa ilmaisevista osista ovatkin yrityksen lajin ilmaisevia. Sellainen esiintyy esimerkiksi seuraavissa nimissä:

Riikan hiuskeskus
 Lakiasiaintomisto Jukka Niskanen
 Jurtti pub
 Joutsan kirja- ja paperikauppa
 Purolan kotileipomo
 Puutarhamyymälä Mäkelän kesä
 Kello- ja kultaliike Honkapää

Paikannimen perusosasta liikeideaa ilmaiseva osa poikkeaa kuitenkin siksi, että se ei välttämättä aina viittaa paikan lajiin. Liikeideaa voidaan ilmaista myös muulla tavoin kuin pelkästään yrityksen toimialan ilmaisevalla sanalla. Tällaisia keinoja ovat esimerkiksi yrityksen tuotteeseen, palveluihin tai yrittäjän ammattiin viittaavat sanat. (Sjöblom 2006a: 153.) Yrityksen tuotteen nimitys on aineistossani liikeideaa ilmaisevana osana nimissä *Onni-kaluste*, *Sydänpuu-ikkunat*, *Marmara pizza & kebab*, *Joutsan sahti* ja *Ansioniemen sähkö*. Palveluun viittaavalla sanalla tai sanoilla liikeideaa ilmaistaan esimerkiksi nimissä *Fysioterapia Sanna Oksanen*, *Hieronta-huolto-hoivatyö Mollamaija* ja *Joutsan konehuolto*.

Liikeideaa ilmaisevan nimenosan semanttinen tuntomerkki on, että se on sävyltään neutraali. Se ei voi olla tyyllisävyltään kohosteinen, sananvalinnoiltaan epätavallinen tai merkitykseltään affektiivinen. (Sjöblom 2006a: 154.) Tämän vuoksi esimerkiksi *Puutarhan Kuk-*

kakammari -nimen jälkiosa *kukkakammari* ei ole liikeideaa ilmaiseva osa. Se kyllä viittaa liikeideaan, mutta on tyyllisävyltään epätyypillinen verrattuna niihin sanoihin, joilla liikeidea samalla toimialalla yleensä ilmaistaan (esim. *kukkakauppa*, *kukkaliike*). Koska liikeideaa ilmaiseva osa on semanttisesti neutraali, yleinen sana, se ei virallisessa kaupparekisteriin merkityssä yritysnimistössä ole riittävä yksilöimään yritystä eikä sen vuoksi yksinään kelpaa yrityksen nimeksi. Sen lisäksi tarvitaan yksilöivä nimenosa. (Sjöblom 2006a: 155; Toiminimilaki 8 §.) Tämä vaatimus ei kuitenkaan koske yritysten kylteissä esiintyviä nimiä. Joutsalaisten yritysten kylttinimistöön sisältyykin useita nimiä, jotka muodostuvat pelkästään liikeideaa ilmaisevasta osasta. Tällaisia ovat esimerkiksi *Kirja- ja paperikauppa*, *Kirppis* (kuva 5), *Hierontapalvelu*, *Grillikahvio* (kuva 6) ja *Torikahvio*.

Kuva 5. *Kirppis* (kuva: Tytti Rajahonka).

Kuva 6. *Grillikahvio* (kuva: Tytti Rajahonka).

Pienellä paikkakunnalla pelkästään liikeideaa ilmaisevat nimet riittävät yleensä yksilöimään tarkoitteensa, sillä samanlaisia paikkoja ei ole useita. Ne saattavat kuitenkin myös aiheuttaa epäselvyyksiä ja vaatia tarkennusta. Joutsalaisten tuttavieni kielenkäytöstä olen havainnut, että joitakin appellatiivisia nimiä pyritään tarkentamaan silloin, kun pelkkä liikeidea ilmaiseva osa ei yksilöi riittävästi. Esimerkiksi *Kirppis* ei ole Joutsan ainoa kirpputori, joten havaintojeni mukaan siitä puhuttaessa käytetään usein tarkentavia ilmauksia. Tällaiset ilmaukset perustuvat esimerkiksi *Kirppiksen* toimintamuotoon (*Itsepalvelukirppis*), omistajan sukunimeen (*Seltaman kirppis*) tai liikkeen sijaintiin Joutsansalmen ylittävän sillan kupeessa (*Sillanpielen kirppis*). *Kirppiksen* virallinen kaupparekisteriin merkitty nimi on *T:mi Texhouse om. Pirjo Seltama* (YTJ 2012).

5.1.3 Yksilöivä osa

Yritysnimen yksilöivä osa yksilöi yrityksen ja erottaa sen muista samanlaisista. Se voi toimia liikeideaa ilmaisevan osan määritteenä, jolloin se rinnastuu paikannimistön tutkimuksessa perinteisesti erotettuun määriteosaan. Omassa aineistossani tällaisista nimistä esimerkkejä ovat *Lehdon kampaamo* ja *Jousan grilli*. Yksilöivä osa ei kuitenkaan tehtävältään täysin vastaa paikannimen määriteosaa, joten eri käsitteen käyttäminen yritysnimistöä tarkasteltaessa on tarpeen. Yksilöivä nimenosa voi näet olla myös itsenäisesti toimiva nimenosa, jota voidaan käyttää myös pelkästään yrityksen nimenä. (Sjöblom 2006a: 166.) Se voi toimia itsenäisesti yrityksen nimenä esimerkiksi omaan aineistooni kuuluvissa nimissä *Bar & salon Alabama* (~ *Alabama*) ja *Lankakauppa Kutile* (~ *Kutile*).

Ryhmittelen yksilöivät osat kolmeen eri ryhmään. Hyödynnän luokittelussa Sjöblomin (2006a: 166–187) käyttämää yksilöivien osien ryhmittelyä. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvissa yritysnimissä yksilöivänä osana on henkilönnimi, joka on yleensä yrityksen omistajan nimi. Toiseen ryhmään kuuluvat ne nimet, joissa yrityksen yksilöi paikannimi, esimerkiksi toimialueen nimi. Yksilöivinä osina voi esiintyä myös muita ilmauksia, esimerkiksi yhdyssanoja ja johdoksia, jotka voivat olla valmiin kielellisen yksikön asemassa olevia ilmauksia tai nimenantotilanteessa luotuja uudismuodosteita. Kolmanteen ryhmään kuuluvatkin nimet, joiden yksilöivä osa on muu ilmaus.

5.1.3.1 Yksilöivänä osana henkilönnimi

Sjöblomin mukaan (2006a: 166) noin viidennes virallisista yritysnimistä sisältää yksilöivänä osanaan henkilönnimen. Henkilönnimi esiintyy myös omassa aineistossani yksilöivänä osana yli 20 %:ssa kaikista yritysnimistä. Määrä on vielä suurempi, jos huomioidaan vain joutsalaiset yritykset ja jätetään valtakunnallisten ketjuyritysten nimet tarkastelun ulkopuolelle. Useimmiten nimen yksilöi yrityksen omistajan nimi kokonaisuudessaan tai ainoastaan etu- tai sukunimi. Etunimi on yksilöivänä osana nimissä *Onni-kaluste* ja *Riikan Hiuskeskus*. Omistajan sukunimi puolestaan yksilöi esimerkiksi seuraavat yritysnimet:

Hautauspalvelu Siiskonen
 Lehdon kampaamo
Seppälän lounasravintola
 Ilmastointi ja mittaus Kämppi
 Autotyö Lahtinen
 Huoltokorjaamo Kuosma
 Kello- ja kultaliike Honkapää

Usein yksilöivään osaan kuuluvat sekä etu- että sukunimi. Yrittäjän nimen kokonaisuudessaan sisältävät esimerkiksi seuraavat nimet:

Parturi-kampaamo Anne Ahokas
 Lakiasiaintoimisto Jukka Niskanen
 Fysioterapia Sanna Oksanen
 Vesijohtoliike Tapio Reinikainen
 LVI-asennus Kari Kivisaari

Yrityksen omistajan etunimen alkukirjainlyhenne yhdistettynä sukunimeen esiintyy yksilöivänä osana suutarinliikkeen nimessä *Korjaamo A. Nieminen* ja nimessä *LVI-asennusliike K. Lindberg*. Kahdessa nimessä yksilöivänä osana on yrityksen omistajan lempinimi tai omistajan nimestä muodostettu uudismuodoste: *Juipin Autohuolto* (yrityksen omistajan etunimi on *Juha*) ja *Kauneuden Maikiki* (yrityksen omistajan etunimi on *Maija*). Esimerkit henkilönimen yksilöivänä osanaan sisältävistä nimistä näkyvät kuvissa 7 ja 8.

Kuva 7. Parturi-kampaamo Anne Ahokas (kuva: Tytti Rajahonka).

Kuva 8. Juipin Autohuolto (kuva: Tytti Rajahonka).

Yrityksen omistajaan viittaavien henkilönnimien suosioon Joutsan keskustajaman yritysniemistössä vaikuttanee se, että pienellä paikkakunnalla henkilöt, yksittäiset yrittäjät, ovat keski-

össä. Monet yritykset ovat yhden ihmisen ylläpitämiä. Ne henkilöityvät yrityksen omistajaan, sillä hänen roolinsa on yrityksen toiminnan kannalta ensisijaisen tärkeä. Henkilönnimet ovat yksilöivinä osina toimivia pienellä paikkakunnalla, jonka ilmapiiri on sellainen, että monet ihmiset tuntevat toisensa vähintään nimeltä ja puhuvat toisistaan tuttavallisesti. Autoa huollatetaan *Juipilla (Juipin Autohuolto)* ja kampaamossa käydään *Ahokkaan Annella (Parturi-kampaamo Anne Ahokas)*. Olen havainnut, että arkisessa puheessa henkilönnimellä yksilöidään oikeastaan myös niitä yrityksiä, joiden nimessä henkilönnimeä ei esiinny. Voidaan esimerkiksi puhua asioimisesta *Raittisen Erjalla*, vaikka hänen omistamansa liikkeen nimi on *Pikkupuoti*. Nimi, joka herättää uteliaisuutta esimerkiksi humoristisilla tai yllättävillä sananvalinnoilla, ei liene tarpeellinen silloin, kun on totuttu kääntymään tutun ammattilaisen puoleen. Yrittäjille on muodostunut vakituinen asiakaskunta, joka hakeutuu palveltavaksi yritysnimestä välittämättä.

Neljässä yritysnimessä yksilöivänä osana esiintyy henkilönnimi, joka ei viittaa yrityksen nykyiseen omistajaan tai välttämättä sen aikaisempiinkin omistajiin. Kaikki näissä nimissä esiintyvät henkilönnimet ovat etunimiä. Toiminimilain mukaan yritysnimessä ei olekaan sallittua käyttää toisen henkilön sukunimeä (Toiminimilaki 10 §). Kahdessa parturi-kampaamon nimessä esiintyy yrityksen omistajaan viittaamaton henkilönnimi: *Parturi-kampaamo Jennyn* omistaa Anna Lindholm ja *Parturi-kampaamo Pirkan* Hilikka Heikkonen (YTJ 2012). Paikallisten historiallisten henkilöiden nimet ovat yksilöivinä osina hotellin ja sen yhteydessä toimivan kahvilan nimissä *Aatto & Elli* ja *Ellin kahvila*. Hotelli ja kahvila sijaitsevat talossa, jonka omisti aikoinaan Aatto Vanhatalo. Hänen vaimonsa Elli Vanhatalo perusti taloon jo vuonna 1939 *Matkustajakoti Keskus* -nimisen matkustajakodin (S. Avikainen 1976: 318; ks. nimestä tarkemmin luvusta 7.1).

5.1.3.2 Yksilöivänä osana paikannimi

Yksilöivänä nimenosana toimiva paikannimi viittaa yleensä yrityksen sijaintiin tai toimialueeseen. Se voi olla esimerkiksi kadunnimi, kaupunginosan nimi, kaupungin nimi, maan nimi tai jopa jonkin suuremman alueen nimi. Toisaalta yksilöivänä osana toimivalla paikannimellä voi olla tehtävänä myös esimerkiksi yrityksen toimintaan sopivien mielikuvien synnyttäminen. (Sjöblom 2006a: 169.) Joutsalaisissa yritysnimissä esiintyy usein yksilöivänä osana toimialu-

een nimi *Joutsa* mutta ei suppea-alaisempia toimialueen nimiä, esimerkiksi kadunnimiä. Myös ulkomainen paikannimi esiintyy kahdessa yritysnimessä.

Yrityksen toimialueen nimi on yksilöivänä nimenosana noin 15 %:ssa kaikista aiheistoni yritysnimistä. Toimialueen nimenä on useimmiten paikkakunnan nimi *Joutsa*:

Joutsan kirja- ja paperikauppa
 Joutsan tili ja isännöinti
 Joutsan autokatsastus
 Joutsan autopesu
 Joutsan apteekki
 Joutsan pikapesupiste
 Joutsan sahti

Muista kunnan nimen yksilöivänä osanaan sisältävistä nimistä poikkeaa vuonna 2011 aloittaneen grillikioskin nimi *Jousan grilli*. Sen yksilöivä osa *Jousa* on aiemmin ollut kunnan virallinen nimi. Nykyään se esiintyy kansanomaisessa ja epävirallisessa käytössä. Paikkakunnan nimen virallisessa ja epävirallisessa muodossaan sisältävistä yritysnimistä esimerkit näkyvät kuvissa 9 ja 10.

Kuva 9. *Joutsan sahti* (kuva: Tytti Rajahonka).

Kuva 10. *Jousan grilli* (kuva: Tytti Rajahonka).

Joutsassa tarkemmin rajattujen alueiden, esimerkiksi keskustaajaman asuinalueiden tai katujen, nimet eivät esiinny lainkaan yritysnimien yksilöivinä osina. Yksi syy tähän lienee se, että useat niistä yritysnimistä, joiden yksilöivä osa on paikannimi, ovat toimialansa ainoita edustajia Joutsassa (esim. *Joutsan apteekki*, *Joutsan autokatsastus*). Niiden ei tarvitse erottua paikkakunnan sisällä muista saman alan toimijoista. Suuri osa yrityksistä myös toimii joko liikekeskustassa tai teollisuusalueella, joten senkään vuoksi tarkkarajaisemman toimialueen nimeäminen ei ole tarpeen. Yksi yritysnimi sisältää vanhan asutusnimen: huoltoasemaravintolan nimessä *Huttula* yksilöivänä osana on joutsalaisen kantatalon nimi. Huttulan tilan omistajat

perustivat huoltoaseman ja ravintolan jo 1960-luvun lopulla. Nimen syntytaustaa käsitellään tarkemmin luvussa 7.1.

Paikkakuntaa laajempaan alueeseen viittaava paikannimi on yksilöivänä osana nimissä *Metsäkeskus Keski-Suomi* ja *Suur-Savon Sähkö*. Kahdessa yritysnimessä on yksilöivänä osana ulkomainen paikannimi. Näistä nimistä molemmat ovat ravintoloiden nimiä. Ravitsemusliikkeiden nimet sisältävätkin usein sekä kotoisia että kansainvälisiä aineksia (esim. Mikkonen 2007; Slotte 1999: 38). Nimessä *Bar & salon Alabama* yksilöivänä osana on yhdysvaltalaisen osavaltion nimi *Alabama*. Vieraan paikannimen tarkoituksena on luultavasti haluttujen, ajatukset maapallon toiselle puolelle vievien mielikuvien herättäminen. Pienen paikkakunnan katukuvassa sijaitsevan baarin nimenä *Bar & salon Alabama* on myös tahallisesti tai tahattomasti hieman ironinen. *Marmara pizza & kebab* -nimisen ravintolan yksilöivä osa on yksi Turkin maantieteellisistä alueista. Paikannimi *Marmara* luultavasti viittaa alueeseen, josta ravintolan ulkomaalaistaustainen omistaja on kotoisin.

5.1.3.3 Yksilöivänä osana muu ilmaus

Erisnimien lisäksi yritysnimien yksilöivinä osina esiintyy myös muita sanoja ja ilmauksia, joilla on leksikaalinen merkitys. Ne voivat olla yhdistämättömiä sanoja (*Parturi-kampaamo Suortuva*), yhdyssanoja (*Parturi-kampaamo Cityhius*) tai sanaliittoja (*Puutarhamyymälä Mäkelän kesä*). Yksilöivät osat voivat olla valmiita symbolisia yksiköitä eli sanakirjassa esiintyviä ja yleensä myös kielenkäyttäjän näkökulmasta tunnistettavissa olevia ilmauksia. Toisaalta ne saattavat olla myös esimerkiksi johtamalla tai yhdistämällä luotuja uudismuodosteita, jotka on muodostettu nimeämistilanteessa juuri täyttämään tehtäväänsä yritysnimen osana. (Sjöblom 2006a: 174.)

Kielellisen yksikön asemassa oleva, sanakirjasta löytyvä yhdistämätön sana tai yhdyssana esiintyy neljän nimen yksilöivänä osana. *Parturi-kampaamo Suortuvan* (kuva 11) nimessä yksilöivänä osana on 'irralista hiuskiehkuraa' (KS s. v. *suortuva*) tarkoittava sana. Sjöblomin mukaan (2006a: 166) myös yksilöivä osa voi viitata yrityksen liikeideaan, mutta viittaaminen tapahtuu neutraaleista liikeideaan ilmaisevista nimenosista poiketen epäsuoralla tai epätavallisella tavalla. *Parturi-kampaamo Suortuvan* nimi yhdistyy yrityksen liikeideaan metonymian kautta. Metonymiset nimet perustuvat kosketusyhteyteen: ne voivat sisältää

esimerkiksi työvälinettä, työntekijää, tuotteen ominaisuutta tai työn tulosta ilmaisevan sanan. (Sjöblom 2006a: 213–215.)

Hypoteekki on lounaskahvilan nimi. *Hypoteekki*-sana tarkoittaa 'oikeutta pantinantajen hallussa olevaan panttiin tai panttiesinettä' (KS s. v. *hypoteekki*). Nimen taustalla lienee rakennuksen menneisyys, jota on haluttu myös yritysnimen kautta korostaa: kahvila sijaitsee Jousitien varressa vuonna 1907 Säästöpankin toimitilaksi valmistuneessa Säästölän talossa, joka on saneerattu rakennuksen kulttuurihistoriallista arvoa kunnioittaen kahvilan käyttöön (Keski-Suomen museo 2009). Anniskeluravintolan nimen *Jurtti pub* yksilöivällä osalla *jurtti* on esimerkiksi Helsingin slangissa merkitys 'maalainen, ei-helsingiläinen' (Paunonen 2000 s. v. *jurtti*). Nimeä käsitellään tarkemmin luvussa 7.1. Kielellisen yksikön asemassa oleva yhdyssana *mollamaija* 'kangas-, räsynukke' (KS s. v. *mollamaija*) on yksilöivänä osana nimessä *Hieronta-huolto-hoivatyö Mollamaija*.

Aineistoni yritysnimiin sisältyy muutamia nimeämistilanteessa luotuja johdoksia. Uudismuodosteeksi voidaan luokitella esimerkiksi nimen *Lankakauppa Kutile* yksilöivä osa. Harvinaista ja tyyllisävyltään humoristista johdosta *kutile* ei löydy sanakirjoista. Merkitykseltään *kutile* rinnastuu yleisempään johdokseen *kudin* 'kudottavana oleva esine, neule' (KS s. v. *kudin*). Se kuitenkin viitanee jo valmiiksi saatettuun työhön, sillä verbikantaiset *le*-johdot merkitsevät yleensä verbivastineensa ilmaiseman toiminnan tulosta (ISK § 202). Merkitys voi olla myös pejoratiivinen, esimerkiksi *tekele* 'taitamattomasti t. kiireisesti tehty esine' (KS s. v. *tekele*). Johtamalla muodostettu uudismuodoste on yksilöivänä osana myös nimessä *Rautakauppala*, jossa toimialan ilmaisevasta sanasta *rautakauppa* on *la*-johtimen avulla muodostettu yrityksen yksilöivä uudismuodoste. Samaan uudismuodostejohdosten ryhmään lukeutuu myös nimi *Haihatus*. *Haihatus* on Koiravuorella entisen kunnalliskodin tiloissa sijaitseva, yhdistyksen ylläpitämä taidelaitos, joka järjestää kesäaikaan valtakunnallistakin kiinnostusta herättäviä kansantaiteen näyttelyitä. Sana *haihatus* rinnastuu verbiin *haihatella*, jonka merkitys on 'häilyä, hapuilla sinne tänne ajatuksissaan t. teoissaan; haaveilla t. uneksia mahdottomia' (KS s. v. *haihatella*).

Yksilöivinä osina esiintyviin uudismuodosteisiin lukeutuu johdosten lisäksi myös tuoreita, nimeämistilanteessa muodostettuja yhdyssanoja. Tuoreen yhdyssanan jompikumpi osa on usein jokin yrityksen toimialaan liittyvä sana. Sjöblomin mukaan (2006a: 177) on tyypillistä, että yhdyssanojen jälkiosina esiintyy esimerkiksi erilaisia työhuoneeseen tai yleisesti tilaan viittaavia sanoja (esim. *tupa*, *paja*, *verstas*). Nimessä *Telesoppi* yhdyssanan alkuosa *tele-* viittaa puhelin- ja atk-tuotteita tarjoavan yrityksen toimialaan ja jälkiosana on tilaan viit-

taava *soppi* 'pieni erikoismyymälä' (KS s. v. *soppi*). Toimialaan viittaava alkuosa on myös nimessä *Kukkatiimi*. Myös yhdyssanan jälkiosa voi viitata toimialaan: graafisen alan yrityksen nimen *Luotodesignin* ja elektroniikkaliikkeen nimen *Kotosähkön* yksilöivinä osina ovat yhdyssanat, joiden jälkiosat *design* ja *sähkö* liittyvät yritysten toimialoihin. Jotkin tuoreen yhdyssanan sisältävät nimet ovat yrityksen toimialan suhteen läpinäkymättömiä. Sellainen on anniskelu- ja ruokaravintolan nimi *Joutotupa*. Siinä yhdyssanan alkuosana on joutsalaiseen, Joutopäivien myötä syntyneeseen joutenolon symboliikkaan liittyvä *jouto-* (ks. luku 7.1) ja jälkiosana tilaan viittaava sana *tupa*. Samankaltainen toimialan suhteen läpinäkymättömän uudismuodoste on myös lahjatavaraliikkeen nimi *Pikkupuoti*.

Nimenantohetkellä muodostettu uusi yhdyssana on yksilöivänä osana myös nimessä *Parturi-kampaamo Cityhius* (kuva 12). Yksilöivä osa *Cityhius* on oikeastaan määriteliitynnäinen, sillä parturi-kampaamo sijaitsee Joutsan liikekeskuksen rakennuskompleksiin kuuluvassa liikekäytävässä, jota joutsalaiset kutsuvat epävirallisesti *Citykäytäväksi*. Kyseessä on luultavasti ironisesti vertaileva siirrynnäinen¹⁰ monien tuntemasta Helsingin keskustan *Citykäytävästä*. Joutsan *Citykäytävä* on pieni, kymmenisen metriä pitkä katettu käytävä, jonka varrella on kyllä muutamia liiketiloja mutta jossa ei tosiasiaassa kuitenkaan taida olla aivan suuren kaupungin tuntua. Yhdyssanan jälkiosa *hius* viittaa metonyymisesti yrityksen liikeideaan (vrt. *Parturi-kampaamo Suortuva*).

Kuva 11. *Parturi-kampaamo Suortuva* (kuva: Tytti Rajahonka).

Kuva 12. *Parturi-kampaamo Cityhius* (kuva: Tytti Rajahonka).

¹⁰ Vertaileva siirrynnäinen on jonkin toisen paikan nimi, joka on saanut uuden tarkoituksen siksi, että paikat assosioituvat toisiinsa. Sellainen on esimerkiksi *Siperia* syrjäisen paikan nimenä. (Kiviniemi ym. 1974 s. v. *vertaileva siirrynnäinen*.)

Aineistossani on kaksi nimeä, jotka sisältävät yksilöivänä osana sanaliiton. Nimen *Puutarhamyymälä Mäkelän kesä* yksilöivän osan *Mäkelän kesä* ensimmäisenä elementtinä on luultavasti yrityksen omistajaan viittaava henkilönnimi. Toinen sanaliiton yksilöivänä osana sisältävä nimi on *Puutarhan Kukkakammari*. Yksilöivän osan jälkimmäinen elementti *kukkakammari* viittaa epäsuorasti yrityksen liikeideaan. Genetiivimuotoinen *puutarhan* toimii jälkimmäisen elementin genetiivimäärittänä.

5.2 Yritysnimien kielellinen alkuperä

Kulttuurin kansainvälistymisen ja talouden globalisoitumisen vaikutus näkyy erityisesti yritysnimistössä, johon sisältyy yhä enemmän vieraskielisiä aineksia. Vieraiden kielten suosioon on vaikuttanut väistämättä myös internet, joka on tarjonnut mahdollisuuksia kansainväliseen kaupankäyntiin pienemmillekin yrityksille. Toisaalta kansainvälisen asiakaskunnan tavoittamisen lisäksi vieraan kielen käytöllä yritysnimissä on myös muita tehtäviä. Vieraat ainekset voivat toimia esimerkiksi laadun takeena, asiantuntijuuden ilmaisijana tai eksoottisten mielikuvien lähteenä. Yritysnimien kielellisen alkuperän määrittäminen ei ole yksiselitteistä. Tulkintaa vaikeuttaa se, että samassa nimessä voidaan käyttää kahta tai useampaakin kieltä (esim. *Taito Shop*). Yksi syy kielellisen alkuperän tulkinnanvaraisuuteen on erisnimien erityisluonne: niille on tyypillistä, että viittaussuhde nimen ja tarkoitteen välillä säilyy kielestä riippumatta. Tämän vuoksi nimet siirtyvät helposti sellaisenaan kielestä toiseen, jolloin niiden kielellinen alkuperä hämärtyy. (Sjöblom 2006a: 111–113; Sjöblom 2006b: 5.)

Sjöblom (2006a: 112–113) jakaa yritysnimet 1) **yksikielisiin**, 2) **kaksikielisiin** 3) **sekkikielisiin** ja 4) **universaaleihin**. Universaaleihin nimiin hän sisällyttää kansainväliset, mukikieliset ja pelkästä henkilönnimestä muodostuvat nimet. Sovellan tätä ryhmittelyä hieman yksinkertaistaen omaan aineistooni. Alkuun voidaan huomata, että kaksikielisiä nimiä ei esiinny lainkaan Joutsan yritysnimistössä, mikä onkin oletettavaa, kun on kyse Keski-Suomessa sijaitsevasta yksikielisestä kunnasta. Kaksikielisiä ovat sellaiset nimet, jotka on rekisteröity identtisinä kahdella eri kielellä, esimerkiksi *Arkkitehtuuritoimisto, Arkitekturbyrå Jenni Reuter* (Sjöblom 2006a: 122). Lähes 90 % aineistoni yritysnimistä on yksikielisiä, suomenkielisiä nimiä. Muihin ryhmiin kuuluvia nimiä on siis melko vähän, ja ne tulevat kaikki esiin tässä luvussa. Suomenkielisistä yritysnimistä mainittiin lukuisia esimerkkejä edellisessä, nimenosia käsitelleessä luvussa, joten niitä en esittelen tässä yhteydessä tarkemmin.

Aineistoon kuuluu kaksi **yksikielistä**, englanninkielistä yritysnimeä: ATK-alan liikkeen nimi *Dataseed shop* sekä markkinointialan yrityksen nimi *GrafiTeam* (kuva 13). Vuoden 2010 aineistoon kuului myös nahkatuotteita valmistavan liikkeen italiankielinen nimi *Stile Verde* ('vihreä tyyli').

Sekakielisiä ovat sellaiset yritysnimet, jotka sisältävät aineksia kahdesta tai useammasta eri kielestä. Ne voivat olla moniosaisia, erikielisiä sanoista muodostuvia nimiä. (Sjöblom 2006a: 123.) Sekakielisiä moniosaisia nimiä ovat sekatarvikealan ja kirpputorin nimi *Halpis Center*¹¹, *Suolahoitola DancingLife*¹² sekä *Joutsan Käsityökeskuksen* yhteydessä toimivan lahjatarvikealan ketjunimi *Taito Shop*. Sekakieliset nimet voivat sisältää myös erikielisiä elementtejä koostuvan, yhdeksi sanaksi kirjoitetun nimenosan. Tällaiset nimenosat yhdistävät kahdesta tai useammasta kielestä lainattuja sanoja tai niiden tunnistettavia osia uudelleen yhdyssanoiksi. (Sjöblom 2006a: 127.) *Joutsan* yritysnimistöön sisältyy kaksi sellaista nimeä, joissa eri kielistä lähtöisin olevia sanoja on yhdistetty yhdyssanan kaltaisesti. Ne ovat graafisen alan yrityksen nimi *Luotodesign* sekä *Parturikampaamo Cityhius*.

Kansainväliset nimet muodostuvat sanoista, jotka esiintyvät samanmuotoisina ja -merkityksisinä useissa eri kielissä. Esimerkkejä tällaisista internationalismeista ovat sanat *pizza*, *cafe* ja *pub*. Monet niistä ovat hyvin vakiintuneita suomen kieleen ja erityisesti osaksi tiettyjen toimialojen yritysnimiä, joten ne eivät välttämättä kielenpuhujan näkökulmasta edes vaikuta vieraskielisiltä. (Sjöblom 2006a: 114, 132.) On melko tulkinnanvaraista, mitä nimiä pidetään kansainvälisinä ja mitä esimerkiksi englanninkielisinä. Omasta aineistostani kansainvälisiksi tulkitsen ravintoloiden nimet *Bar & salon Alabama* (kuva 14) ja *Marmara pizza & kebab*. Molemmissa nimissä yksilöivänä osana esiintyy ulkomainen paikannimi, joka on myös universaali, kielestä riippumaton nimielementti. Nimen *Bar & salon Alabama* liikeidea ilmaisevaan osaan *bar & salon* sisältynee tahallinen tai tahaton kömmähdys, sillä internationalismi *salon* tarkoittaa esimerkiksi englannin kielessä 'kampaamo, kauneushoitola yms.' (Rekiaro–Robinson 1998 s. v. *salon*) ja *saloon* 'saluunaa, kapakkaa' (Rekiaro–Robinson 1998 s. v. *saloon*). Todennäköisesti jälkimmäisenä mainittu merkitys on se, jota yrityksen liikeidea paremmin vastaa. Kansainvälisiksi tulkitsen myös *Sport'in*-nimisen urheiluvälineliikkeen sekä *Huttulan* huoltoaseman yhteydessä palvelevan *Rolls Express* -pikaruokaravintolan ketjunimet. Myös Sjöblom (2006a: 114) on tulkinnut sanat *sport* ja *express* kansainvälisiksi aineksiksi.

¹¹ Vuoden 2010 aineisto.

¹² Vuoden 2010 aineisto.

Kuva 13. *GrafiTeam* (kuva: Tytti Rajahonka).

Kuva 14. *Bar & salon Alabama* (kuva: Tytti Rajahonka).

Mukakieliset nimet muodostuvat keinotekoisista sanoista. Ne ovat usein esimerkiksi latinaa tai kreikkaa jäljitteleviä (esim. *Fortum*). Suosittuja ovat kolmi- tai nelitavuiset *a*-loppuiset nimet, muun muassa *Leonia*, *Edita*, *Itella* ja *Sonera*. (Kaimio 1999: 89.) Keinotekoisista sanoista muodostuvien nimien suosion taustalla on pyrkimys kansainvälisyyteen ja yleiseurooppalaisuuteen. Ne eivät rajaa yrityksen toimintaa, ovat toimivia kansainvälisessä käytössä ja sopivat hyvin verkko-osoitteisiin. (Sjöblom 2006a: 134; Hiidenmaa 2003: 139.) Huomionarvoista on, että paikallisten yritysten nimissä ei esiinny lainkaan keinotekoisista aineksista muodostuvia nimiä. Aineistoni yritysnimistä mukakielinen on kahden valtakunnallisen yhtiön nimen (*Itella*, *Nordea*) lisäksi ainoastaan autovaraosaliikkeen ketjunimi *Fixus* (engl. *fix* 'korjata'). Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että mukakieliset nimet ovat melko yleisiä. Esimerkiksi Halmesmäen (2011: 34) tarkastelemista Kauhavan yritysnimistä mukakielisiä oli lähes 8 % ja Sjöblomin (2006a: 141) tutkimista vuonna 1999 rekisteröidyistä turkulais- ja helsinkiläisyriyten nimistä jopa yli 16 %.

5.3 Yritysnimien funktiot

Kuten edellä on todettu, erisnimen eli proprin erottaa yleisnimestä eli appellatiivista se, että proprin tehtävänä on yksilöidä ja appellatiivin tehtävänä luokitella tarkoitteensa (Ainiala 1997: 15–16). Sjöblom (2006a: 70, 230) korostaa, että yritysnimillä – ja propreilla yleiseminkin – on myös sellaisia funktioita, jotka ilmenevät sosiaalisessa ja kulttuurisessa kontekstissa, jossa nimet ovat syntyneet ja jossa niitä käytetään. Nimen funktio on se, mitä nimi viestii. Nimien funktiot ovat merkityksellisiä oman aineistoni kannalta, sillä yritysnimien välittämät viestit korostuvat internetin palveluluetteloiden, lehtimainosten ja puhelinluettelon kaltaisten sivujen lisäksi myös nimistömaisemassa, katukuvassa näkyvässä nimistössä. Kaupunki- tai taajamaympäristössä näkyvä yritysnimi saattaa houkuttaa astumaan sisään ennestään tuntemattomaan liikkeeseen. Se voi esimerkiksi herättää uteliaisuutta, viestiä asiantuntemuksesta tai antaa tietoa, joka ohjaa asiakkaan hänen tarvitsemansa palvelun luo.

Sjöblom (2006a: 70, 230–231) on tarkastellut aineistonsa pohjalta esiin nousseita yritysnimen funktioita ja nimeää niitä yhteensä viisi: 1) **informatiivisuus**, 2) **houkuttelevuus**, 3) **käytännöllisyys**, 4) **integroivuus** ja 5) **individualisoivuus**. Yhdellä yritysnimellä voi olla useita eri funktioita, ja useassa eri funktiossa toimimisen voidaan ajatella olevan hyvän yritysnimen ominaisuus. Tässä luvussa pyrin pääpiirteittäin selvittämään, mitä aineistooni kuuluvat yritysnimet viestivät ja millaisia ovat niiden tehtävät sosiaalisessa ja kulttuurisessa kontekstissa eli osana Joutsan taajamaympäristöä. Esittelen esimerkkejä eri funktioissa toimivista joutsalaisista yritysnimistä. Lähestymistapa on kvalitatiivinen, sillä nimien funktiot ovat keskenään limittyviä ja tulkinnanvaraisia ilmiöitä. Esittelen funktiot oman aineistoni kannalta luontevimmassa järjestyksessä.

Jos nimen tehtävänä on välittää tietoa esimerkiksi yrityksen toimipaikasta, omistajasta tai toimialasta, nimellä on **informatiivinen funktio**. Nimi voi ilmaista esimerkiksi omistajan nimen tai ammatin, yrityksen toimipaikkaan viittaavan paikannimen, yrityksen alaa kuvaavan appellatiivin tai tiedon tiettyyn ketjuun kuulumisesta. Nimen informatiivisuus on yrityksen kannalta hyödyllistä, sillä se voi esimerkiksi ohjata asiakkaan tarvettaan vastaavaan yritykseen, opastaa hänet perille toimipaikkaan tai lisätä yrityksen luotettavuutta. Informatiivisuus on yritysnimissä yleistä: Sjöblomin arvion mukaan hänen aineistostaan informatiivisia nimiä on melkein kaksi kolmasosaa. (Sjöblom 2006a: 70, 232–234.)

Myös Joutsan yritysnimistä useimmat ovat informatiivisia. Suurimpana joukkona erottuvat ne nimet, jotka sisältävät yrityksen omistajan nimen ja yrityksen toimialaa ilmaise-

van sanan (esim. *Fysioterapia Sanna Oksanen, Hautauspalvelu Siiskonen*). Informatiivisessa funktiossa toimivat myös nimet, joihin sisältyy toimipaikkaan viittaava paikannimi ja liikeideaa ilmaiseva osa, joka kertoo yrityksen toimialan. Tällaisia nimiä ovat esimerkiksi *Joutsan apteekki* ja *Joutsan konehuolto*. Niillä tosin ei ole saman paikkakunnan sisällä varsinaista toimipaikkaan opastavaa merkitystä. Informatiiviset, ainoastaan paikan- tai henkilönnimen ja liikeideaa ilmaisevan osan sisältävät nimet ovat Joutsassa yleisiä ja monessa tapauksessa myös yrityksen tarpeisiin riittäviä. Nimen ei tarvitse houkuttaa tai herättää huomiota, kun yrittäjä on pienellä paikkakunnalla asiakkaille usein jo entuudestaan tuttu. Informatiivisuus voi olla nimen ainoa tehtävä, mutta informatiivisia ovat myös monet nimistä, joilla on muitakin funktioita. Liikeideaa ilmaisevat osat antavat aina jotakin tietoa siitä, millaisesta yrityksestä on kyse, vaikka yksilöivä osa ei olisikaan informatiivinen. Esimerkkejä informatiivisen liikeideaa ilmaisevan osan sisältävistä mutta myös muissa funktioissa toimivista nimistä ovat *Hieronta-huolto-hoivatyö Mollamaija* ja *Lankakauppa Kutile*.

Käytännöllisellä funktiolla Sjöblom viittaa nimien välinearvoon. Käytännöllinen nimi on helppo kirjoittaa, ääntää ja taivuttaa. Käytännöllistä on se, että nimi on riittävän yksilöivä eikä sekoitu muiden nimien kanssa. Käytännöllisessä funktiossa nimi toimii myös silloin, jos sitä valittaessa on huomioitu esimerkiksi nimen näkyvyys aakkostetuissa yritysluetteleissa. Nimi on ehkä tarkoituksella sijoitettu aakkosten alkupäähän tai samaan kohtaan muiden saman toimialan yritysten nimien kanssa. Käytännöllinen voi olla myös lyhyt, ytimekäs yritysnimi, esimerkiksi kirjainlyhenne. Sen valitsemisessa on saatettu huomioida esimerkiksi nimen sopivuus visuaaliseen logoon. (Sjöblom 2006a: 236–237.)

Kylttinimissä käytännöllisyys ilmenee hieman eri tavoin kuin rekisteröidyissä yritysnimissä, sillä niitä ei katsota puhelinluetteloista tai palveluhakemistoista vaan niihin törmätään ympäristössä liikkeessa. Käytännöllinen kylttinimikin on ytimekäs, sillä esimerkiksi kyltin ja käytetyn kirjainlajin koko saattavat konkreettisesti asettaa rajat nimen pituudelle. Aineistooni sisältyy kuitenkin vain yksi nimi, joka muodostuu kirjainlyhenteestä: nimi *Jokita* on lyhenne nimestä *Joutsan kiinteistöhuolto- ja talonmiespalvelu*¹³. Ytimekäs nimi on myös nopea ja helppo lukea. Kaupunkiympäristössä esiintyvässä yritysnimistöissä käytännöllinen ja informatiivinen funktio limittyvät. Voidaankin ajatella, että katukuvassa käytännöllinen on yritysnimi, joka sisältää mahdollisimman paljon informaatiota mahdollisimman ytimekkäässä muodossa. Nimi on käytännöllinen silloin, kun se ei jätä yrityksen liikeideaa tulkinnan varaan. Silloin myös asiakas, joka ei tunne yritystä ennestään, löytää tarvitsemansa palvelun luo.

¹³ Yrityksen rekisteröity nimi on *Joutsan kiinteistöhuolto- ja talonmiespalvelu Jokita Oy*. (YTJ 2012.)

Nimen on kuitenkin käytännöllistä myös yksilöidä yritys niin, ettei se sekoitu muihin samantajisiin. Näiden huomioiden perusteella omasta aineistostani käytännöllisiksi voidaan tulkita esimerkiksi sellaiset nimet, jotka ilmaisevat yksiselitteisesti yrityksen liikeidean mutta sisältävät myös yksilöivän osan, joka erottaa yrityksen muista. Tällaisia nimiä ovat esimerkiksi *Juipin Autohuolto*, *Onni-kaluste* ja *Purolan kotileipomo*.

Yritysnimellä on **houkutteleva funktio**, jos sen avulla pyritään ohjailemaan asiakkaita ja herättämään heissä positiivisia mielikuvia. Nimen houkuttelevuutta on vaikea arvioida objektiivisesti, sillä nimen herättämät assosiaatiot riippuvat tulkitsijasta. Nimi voi olla yhden kielenkäyttäjän näkökulmasta houkutteleva ja toisen mielestä luotaantyöntävä. Positiivisia assosiaatioita saattavat luoda esimerkiksi ammattitaitoa henkivät, uteliaisuutta herättävät ja humoristiset nimet. Houkutteleville yritysnimille yhteistä ovat metaforiset, metonymiset, symboliset tai emotionaaliset ilmaukset. (Sjöblom 2006a: 234–236.)

Joutsan yritysnimissä houkuttelevuutta luodaan esimerkiksi deminutiivisuudella ja kotoisalla sävyllä (*Pikkupuoti*, *Puutarhan Kukkakammari*, *Telesoppi*), humoristisuudella ja kansanomaisuudella (*Jurtti pub*, *Joutsan grilli*), oivaltavilla metonymioilla (*Lankakauppa Kutile*, *Parturi-kampaamo Suortuva*) ja uteliaisuutta herättämällä (*Haihatus*, *Aatto & Elli*). Houkuttelevien yritysnimien joukossa on muutamia nimiä, joiden tarkoitteena olevan yrityksen kohderyhmään kuuluvat Joutsassa vierailevat turistit ja muut ulkopaikkakuntalaiset (esimerkiksi hotellin nimi *Aatto & Elli*). Muutamia houkuttelevia yritysnimiä yhdistää myös se, että niiden tarkoitteena olevan yrityksen toiminta-alue on sijaintipaikkakuntaa laajempi. Esimerkiksi *Lankakauppa Kutile* tavoittaa verkkokauppansa ansiosta koko maan, vaikka sen ainoa myymälä sijaitsee Joutsassa. Sen valossa ymmärtää hyvin, miksi yrityksen nimi ei ole *Lankakauppa Kutileen* sijaan vaikkapa *Joutsan lankakauppa*. Myös *Haihatuksen* taidelaitos on valtakunnallisessa mittakaavassakin ainutlaatuinen kulttuurikohde, jonka toiminta-alueen voidaan ajatella kattavan koko Suomen.

Individualisoivaa funktiota toteuttavat Sjöblomin mukaan (2006a: 71) sellaiset tarkoitteensa personifioivat yritysnimet, joissa yrityksen toiminta rinnastuu ihmiseen, inhimilliseen toimijaan. Nimellä osoitetaan, että yrityksellä on inhimillisen olennon kaltaisesti identiteetti. Inhimillistävä voi olla esimerkiksi yritysnimi, joka muistuttaa henkilönnimeä. Sellaisia ovat muun muassa puhelinoperaattorin nimi *Elisa* ja viestintäkonsernin nimi *Edita*. Joutsan nimistömaisemaan yrityksiä inhimillistävä nimimuoti ei ole juurikaan vaikuttanut. Aineistoni joukosta jossain määrin yritystä inhimillistäviksi voidaan tulkita kaksi parturi-kampaamon nimeä, joiden yksilöivänä osana on yrityksen omistajaan liittymätön henkilönnimi. Nämä ni-

met ovat *Parturi-kampaamo Jenny* ja *Parturi-kampaamo Pirkka*. Yrityksen toimintaa inhimillistävänä voidaan pitää myös hotellin nimeä *Aatto & Elli*, joka perustuu historiallisten henkilöiden nimiin (ks. luku 5.1.3.1).

Yritysnimen **integroivalla funktiolla** tarkoitetaan sitä, että yritys yhdistyy nimensä kautta johonkin maantieteelliseen alueeseen tai tiettyyn kulttuuriin. Integroiva yritysnimi voi esimerkiksi osoittaa yrityksen paikallisuutta tai kansainvälisyyttä. Toisaalta sen avulla yritys voidaan yhdistää myös jollakin toimialalla vallitsevaan yrityskulttuuriin. Suoraan yrityksen maantieteelliseen toiminta-alueeseen viittaavat nimet (esim. *Joutsan kirja- ja paperikauppa*, *Metsäkeskus Keski-Suomi*, *Suur-Savon sähkö*) ovat integroivia, mutta yritysnimi voi liittyä alueeseen myös epäsuoremmalla tavalla. Se voi esimerkiksi sisältää paikallismurretta tai slangia tai vastailmiönä antaa vaikutelman kansainvälisestä markkina-alueesta esimerkiksi vieraan kielen keinoin. (Sjöblom 2006a: 70, 237–238.)

Joutsan yritysnimistöön sisältyy muutamia nimiä, jotka integroituvat paikallisuuteen kansanomaisen sanaston kautta. Tällaisia nimiä ovat esimerkiksi *Jurtti pub*, *Jousan grilli* ja *Kotosähkö*. Myös kansainvälisyyteen integroituvia, vieraita kieliä sisältäviä nimiä esiintyy. Esimerkkejä vieraskielisiä aineksia sisältävistä nimistä tuotiin esiin luvussa 5.2. Yritysnimien tehtävistä juuri integroiva funktio on oman tutkimustehtäväni kannalta mielenkiintoisin, sillä se liittyy yritysnimien paikallisuuteen ja sen vastailmiöihin. Käsittelenkin integroivassa tehtävässä toimivia yritysnimiä tarkemmin luvussa 7, jonka aiheena ovat koko nimistömaiseman paikalliset, yleissuomalaiset ja kansainväliset piirteet.

6 NIMISTÖMAISEMAN MUUT NIMET

Tässä luvussa tarkastellaan, millaista muuta näkyvää nimistöä Joutsan keskustaa-ajamassa esiintyy kadunnimien ja yritysnimien lisäksi. Suurimman ryhmän muodostavat asunto-osakeyhtiöiden nimet, mutta nimistömaisemasta kerättyyn aineistoon kuuluu myös pieni määrä julkisten rakennusten ja muiden julkisten tilojen nimiä. Koska näihin ryhmiin kuuluvia nimiä on melko vähän ja tutkielmani pääpaino kaava- ja yritysnimissä, on tämän luvun käsitteilytapa esittelevä.

6.1 Asunto-osakeyhtiöiden nimet

Aineistostani erottuvat omaksi ryhmäkseen asunto-osakeyhtiöiden nimet, jotka näkyvät joutsalaisten kerros- ja rivitalojen seiniin kiinnitetyissä nimikylteissä. Huomioitava on, että aineistoni ei sisällä kaikkia alueella sijaitsevien asunto-osakeyhtiöiden nimiä, sillä nimiä ei ole merkitty talojen seinäkyltteihin täysin systemaattisesti. Valtaosassa taloista kyltit kuitenkin ovat. Joutsa on pientalovaltainen, joten asunto-osakeyhtiöt eivät hallitse maisemaa. Suurin osa asunto-osakeyhtiöiden hallinnoimista taloista on yksittäisiä rivitaloja tai useammasta rivitalosta muodostuvia kokonaisuuksia. Kerrostaloja on kymmenkunta, ja ne sijaitsevat kaikki liikekeskustan, Jousitien ja Peltolan alueilla.

Tässä luvussa tarkastelen pääpiirteittäin, mitä aineistooni kuuluvat asunto-osakeyhtiöiden nimet tuovat Joutsan nimistömaisemaan. Tarkastelun kohteena ovat nimien rakenne ja funktiot. Hyödynnän nimien rakenteen hahmottamisessa luvussa 5.1.1 esittelemiäni Sjöblomin (2006a: 150) erottamia yritysnimien nimenosia. Uudessa rekisteröidyssä asunto-osakeyhtiön nimessä on aina vähintään kolme nimenosaa. Sen täytyy sisältää yksilöivän, varsinaiseksi nimeksi hahmottuvan osan lisäksi yritysmuodon ilmaiseva osa (*as oy*) ja vuoden 1997 jälkeen myös yhtiön kotipaikan ilmaiseva täydennysosa (esim. *Joutsan*) (Toiminimilaki 7 §). Esimerkki tällaisesta kolmiosaisesta nimestä on *As Oy Joutsan Kotipirtti*.

Osa aineistoni kylttinimistä sisältää asunto-osakeyhtiön rekisteröidyn nimen kokonaisuudessaan (*As Oy Angesselkä*) ja osa vain rekisteröidystä nimestä lohkaistun yksilöivän nimenosan (*Pajapuisto*). Kuvissa 15 ja 16 ovat nähtävissä esimerkit molemmista vaihtoehdoista. Myös Blomqvistin (1997: 241) tarkastelemista vanhojen helsinkiläisten asuintalojen

julkisivuissa näkyvistä nimistä yhtiömuodon ilmaiseva osa on yleensä jäänyt pois. Tarkastelen tässä yhteydessä ainoastaan asunto-osakeyhtiöiden nimien yksilöiviä nimenosia (*Angesselkä*, *Pajapuisto*), sillä muut nimenosat määräytyvät kaavamaisesti. Sen vuoksi tuon aineisto-esimerkeissä esiin vain yksilöivän osan ja jätän pois mahdollisesti esiintyvän yhtiömuodon tunnuksen (*as oy*) ja täydennysosan (*Joutsan*). Usein nimikylteissä ovat näkyvissä myös kadunnimi ja osoitenumero (*Huttulantie 4*, *Rautamaentie 5*). Jos yhtiön hallinnoimia rakennuksia on useampi kuin yksi, rakennukset on voitu kyltissä erottaa toisistaan nimityksin *A-talo*, *B-talo* ja niin edelleen. Näitä nimityksiä en kuitenkaan tässä yhteydessä huomioi.

Kuva 15. *As Oy Angesselkä* (kuva: Tytti Rajahonka).

Kuva 16. *Pajapuisto* (kuva: Tytti Rajahonka).

Joutsan asunto-osakeyhtiöiden nimiin lukeutuu yksiosaisia johtamattomia nimiä (*Honka*, *Seniורי*), johdoksia (*Rutjakka*) ja perus- ja määriteosan sisältäviä kaksiosaisia yhdysnimiä (*Kuusirivi*, *Hulikallansato*, *Veertinkartano*). Kaksiosaisien nimien perusosina esiintyvät sanat *rivi*, *perä*, *kulma*, *kartano*, *hovi*, *tori*, *sato*, *puisto*, *rinne* ja *ranta*. Perusosat muun muassa viittaavat talotyyppiin (*Rautarivi*, *Kuusirivi*), ilmaisevat maastonkohtaa, jossa yhtiön hallinnoima rakennus sijaitsee (*Myllyranta*, *Launonrinne*, *Koivupuisto*) tai luovat haluttuja mielikuvia (*Veertinkartano*, *Rantahovi*).

Sjöblom (2000a: 383) nimeää asunto-osakeyhtiöiden nimien neljä merkitystehtävää, funktiota, jotka ovat 1) sijainnin ilmaiseminen, 2) myönteisten mielikuvien herättäminen, 3) rakennuksen ulkoisen olemuksen kuvaileminen sekä 4) rakennuksen omistajan tai rakennuttajan ilmaiseminen. Tarkastelen seuraavaksi, mitkä oman aineistoni nimistä toteuttavat näitä merkitystehtäviä.

Noin puolet aineistooni kuuluvista asunto-osakeyhtiöiden nimistä ilmaisevat sijaintia. Sijaintia ilmaisevat nimet voivat olla määriteliiyännäisiä, joissa lähellä sijaitsevan kadun

tai muun paikan erisnimen määriteosa on otettu asunto-osakeyhtiön nimeen (Sjöblom 2000a: 384). Suurin osa sijaintia ilmaisevista joutsalaisista asunto-osakeyhtiöiden nimistä on kaksiosaisia yhdysnimiä, joiden alkuosana on kadunnimen määriteosa. Kaavanimistöön liittyvät nimet ovat myös Sjöblomin (2000a: 388) aineiston perusteella produktiivisin nimeämismalli. Kadunnimeen viittaavia määriteliiyännäisiä ovat aineistossani esimerkiksi seuraavat: Siikatiellä sijaitseva *Siikaperä*, Veertintiellä sijaitseva *Veertinkartano* ja Jäniskujalla sijaitseva *Jänishovi*. Asunto-osakeyhtiöiden nimet muodostavat usein nimirypäitä yhdessä asuinalueen nimen ja kaavanimien kanssa (Sjöblom 2000a: 388). Esimerkiksi Joutsan *Rautamäki*-nimisellä asuinalueella sijaitsee katu *Rautamäentie*, jonka mukaan on nimetty asunto-osakeyhtiö *Rautaperä*.

Ehkä yllättävää on se, että aineistossani on vain yksi nimi, joka on kadunnimen kokonaisuudessaan sisältävä siirrynnäinen¹⁴, *Veertintie (As Oy Veertintie)*. Turkulaisten asunto-osakeyhtiöiden nimiä tarkastelleen Sjöblomin (2000a: 383) aineistosta kadunnimen ja osoitenumeron sisältäviä nimiä (tyyppiä *As Oy Turun Vuorikatu 6*) on lähes kolmannes. Myös Joutsan asunto-osakeyhtiöiden nimissä saattaa olla useampia kadunnimen ja osoitenumeron sisältäviä nimiä, mutta ne eivät tule esiin nimikylteissä. Voidaan kuitenkin tehdä varovainen päätelmä, että Joutsassa suoraan kadunnimestä muodostuva tyyppi esiintyisi keskimääräistä harvemmin. Muutamassa nimessä sijaintia ilmaistaan myös viittaamalla läheiseen luonnonpaikkaan. Vesistönimestä johtimen avulla muodostettu on *Rutjakka*. Se pohjautuu nimeen *Rutjanmeri*, joka on Joutsansalmen kansanomaisen nimi. Peltolan alueella sijaitsevien kerrostaloyhtiöiden nimet *Angesselkä* ja *Jousanlahti* ovat siirrynnäisiä lähialueiden vesistönimistä. (Ks. Sjöblom 2000a: 385.)

Joutsan asunto-osakeyhtiöiden nimissä luodaan positiivisia assosiaatioita useilla eri tavoilla. Selvästi myönteisiä mielikuvia herättävä nimi on *Kotipirtti*. Sjöblomin mukaan (2000a: 386) oman kodin tärkeyttä ja siihen liittyvää aatemaailmaa korostettiin erityisesti 1900-luvun alkupuolen asunto-osakeyhtiöiden nimissä (esim. *Koti-Liesi*, *Omahuone*). Myönteisiä mielikuvia herättävät myös eläinaiheiset nimet. Niitä on Koiravuoren alueella, jossa myös kadunnimiä on annettu eläinaihepiirin mukaan (Jäniskujalla sijaitsevat *Rusakkopuisto* ja *Jänishovi*), mutta myös muilla asuinalueilla (Hulikkalantiellä sijaitseva *Oravanrinne* ja Venetiellä sijaitseva *Pääskylä*). Myös maastoon tai kasvillisuuteen liittyvät nimet herättävät myönteisiä mielikuvia. Sellaisia ovat *Rantakoivu*, *Metsärinne* ja *Koivupuisto*. Positiivisia assosiaatioita luovat omalla tavallaan myös humoristiset ja kansanomaiset nimet. Kuten edellä huomattiin,

¹⁴ Siirrynnäinen on jonkin paikan nimi, joka on saanut uuden tarkoitteen (Kiviniemi ym. 1974 s. v. *siirrynnäinen*).

Rautamäen rantamaisemissa sijaitsevan yhtiön nimi *Rutjakka* viitanee Joutsansalmen kansanomaiseen nimeen *Rutjanmeri*, joka on ollut käytössä jo Ahosen nimikokoelman keruun aikaan 1950-luvulla (NA Jaakko Ahonen 1953). Nimessä esiintyvä johdin *-kkA* on slangijohdin (ISK § 218). *Jousanlahti* ja *Jousantori* puolestaan sisältävät *Joutsan*-nimen kansanomaisen, yhä elinvoimaisen variantin *Jousa*, joka on aiemmin ollut kunnan virallinen nimi (ks. tarkemmin luvusta 4.2.8).

Nimen rooli tarkoitteensa mainoksena ja houkuttelevien mielikuvien herättäjänä on ilmennyt Joutsassa erityisesti aivan viime vuosien rakennushankkeissa. Uusissa taloissa nimi tulee rakennuksen julkisivussa erityisen näkyvästi esiin. Nimen valinnassa on pyritty houkuttelevuuteen, ja usein asunto-osakeyhtiön nimellä on ollut näkyvä rooli jo rakentamisen aikana. Tästä esimerkki on nimi *As Oy Joutsan Seniori*, jonka hallinnoima rakennus on Joutsan uusien kerrostalo. Asunto-osakeyhtiön kohderyhmänä ovat ikäihmiset, ja talo on suunniteltu heidän tarpeensa huomioiden.

Rakennuksen ulkoisia ominaisuuksia ilmaistaan aineistossani vain niissä nimissä, jotka sisältävät talotyyppin ilmaisevan perusosan *rivi*. Tällaisia ovat *Mattilanrivi*, *Kuusirivi* ja *Rautarivi*. Myös asunto-osakeyhtiön olemassaolon kannalta tärkeitä henkilöitä ilmaistaan muutamassa nimessä. *Launonrinne*-niminen rivitaloyhtiö on yksi Joutsan uusimmista asunto-osakeyhtiöistä. Se on rakennettu tontille, jossa Launo Kivisaari piti aikoinaan autokorjaamo. Rakennuttajan tai maanomistajan nimi sisältynee myös nimiin *Ottelankulma*, *Mattilanrivi*, *Laurinrivi* ja *Paronen*.

6.2 Julkisten rakennusten ja muiden tilojen nimet

Joutsan keskustaaajamassa on nimetty myös muutamia julkisia rakennuksia ja muita julkisia tiloja, esimerkiksi puistoja ja uimarantoja. Myös niiden nimet näkyvät nimistömaisemassa joko rakennusten seinäkilvissä tai tienviitoissa. Koska nimet ja niiden tarkoitteet ovat keskenään hyvin erilaisia, niitä ei tässä yhteydessä analysoida tai ryhmitellä tarkemmin. Olennaisinta on se havainto, että nimistömaisemaan sisältyy kadun- ja yritysnimien sekä asunto-osakeyhtiöiden nimien lisäksi myös pieni määrä muuta näkyvää nimistöä.

Suurimmassa osassa julkisten rakennusten ja muiden tilojen nimistä paikan nimenä, *proprina*, toimii ainoastaan paikan lajin ilmaiseva appellatiivi. Appellatiiveja voidaan käyttää erisnimenä silloin, kun paikka on ainoa lajiaan tai erityisen keskeinen. Esimerkiksi kylän ai-

noasta kirkosta voidaan puhua yksilöivästi *Kirkkona*. (Ainiala ym. 2008: 103.) Joutsassa appellatiiviset nimet riittävät tarkoitteensa yksilöimiseen, sillä monet paikat ovat lajissaan ainoita. Appellatiivisia julkisten tilojen nimiä ovat esimerkiksi *Pienvenesatama*, *Uimala*, *Kirjasto* ja *Kunnanvirasto*. Monet julkisten rakennusten ja muiden tilojen nimet sisältävät paikan lajin ilmaisevan appellatiivin lisäksi ainoastaan paikkakunnan nimen. Tähän ryhmään kuuluvia nimiä ovat esimerkiksi *Joutsan liikuntahalli*, *Joutsan lukio*, *Joutsan liikekeskus* ja *Joutsan linja-autoasema*.

Kahden julkisen rakennuksen nimeen sisältyy luonnonpaikan nimi. Keskustaajamassa sijaitsevan alakoulun nimi on *Pohvinrinteen koulu*. Kuten kadunnimen *Pohvintie*, myös *Pohvinrinteen koulun* nimen taustalla on Koulunmäen läheisyydessä sijaitseva *Pohvi*-niminen harju (ks. luku 4.2.1). Paikannimi sisältyy myös *Kirkkokankaan palvelutalon* nimeen. Palvelutalo sijaitsee kangasmaisemissa Joutsan kirkon kupeessa.

Myös kaksi keskustaajaman alueella sijaitsevaa puistoa on nimetty kyltein. *Myllypuisto* on määriteltyynäinen: se sijaitsee *Myllytie*-nimisen kadun varressa melko lähellä Myllynkoskea ja vanhaa myllyä. Mielenkiintoinen tausta on Peltolan alueella sijaitsevan *Sieni-puiston* nimellä. Puistossa on jo useamman vuosikymmenen ajan sijainnut lasten leikkialue, jossa on ulkomuodoltaan sientä muistuttava karuselli. Puistoa onkin epävirallisesti kutsuttu *Sienipuistoksi*, ja nimi on valittu myös puiston viralliseksi, kylttiin merkityksi nimeksi. Myös Kuopion epävirallisia paikannimiä tutkinut Katja Korkalainen (2002: 32; 2005: 80) on huomannut, että leikkipuistoja nimetään usein jonkin niissä sijaitsevan keskeisen elementin mukaan. Hänen aineistossaan esiintyy esimerkiksi puistossa sijaitsevan leikkilaivan perusteella nimetty *Laivapuisto*.

7 NIMISTÖMAISEMAN ALUEELLISET ULOTTUVUUDET

Mielenkiintoinen ja ajankohtainen näkökulma nimistömaiseman tarkasteluun on se, millaisiin alueisiin nimet yhdistyvät ja mitkä nimistön piirteet näitä alueellisia yhteyksiä luovat. Nykyaikana kaupunkien keskustojen ja pientenkin paikkakuntien taajama-alueiden nimistö on paikallisuuden näkökulmasta varsin kerroksellista: maisemassa elävät rinnakkain paikallista henkeä luovat piirteet, ympäri Suomen levinneiden, pienyrittäjien alaa vallanneiden ketjuliikkeiden nimet sekä maamme rajojen ulkopuolelta omaksutut, esimerkiksi globaalin maailman valtakielistä englantia hyödyntävät ainekset. Nimenantajia ohjaavat pyrkimykset kansainvälisyyteen, eksoottisuuteen ja globaalin imagon luomiseen. Toisaalta näiden ilmiöiden vastapainona myös paikallisuus on viime aikoina korostunut uudella tavalla. Marja Viljamaa-Laakso (1999b) on kuvannut osuvasti nimistöön kohdistuvia muutospaineita:

Kielessä on kuitenkin isänmaamme, nimissä kotimme kulmakivet. Vaikka haluamme kansainväliseksi tai maailmankansalaisiksi, emme halunne kodittomiksi?

7.1 Nimistön paikallisuus

Tässä luvussa tarkastellaan, millaiset piirteet luovat Joutsan nimistömaisemaan paikallisuutta, joutsalaisuutta. Sanakirjamerkitykseltään *paikallisuus* tarkoittaa 'rajoittumista määräpaikkaan' (KS s. v. *paikallisuus*). Käsitän nimistön paikallisiksi piirteiksi kaikki ne ilmiöt, jotka sitovat nimistön alueeseen, sen historiaan ja kulttuuriin. Paikallinen henki syntyy hyvin monenlaisista piirteistä. Paikallisuutta nimistömaisemaan voivat luoda esimerkiksi nimiin sisältyvät perinteiset paikannimet, paikallisten historiallisten ja nykyisten merkkihenkilöiden nimet sekä murteellinen, kansanomainen ja paikalliseen kulttuuriin ja elinkeinoihin liittyvä sanasto.

Paikallisuus on ajankohtainen ilmiö. Globalisaation ja yhdistyneen Euroopan vastapainona paikallisuutta on alettu viime vuosikymmeninä arvostaa uudella tavalla. Ihmiset haluavat tuoda esiin omia juuriaan, ja niiden korostamista pidetään positiivisena asiana. Kotiseutu koetaan tärkeänä kiintopisteenä ja vertailukohtana yleismaailmalliselle kulttuurille sekä vieraiden kielten ja angloamerikkalaisen kulttuurin valta-asemalle. Merkkinä alueellisen identiteetin voimistumisesta on nähty esimerkiksi 1990-luvulta lähtien jatkunut murrebuumi, jon-

ka aikana on julkaistu runsaasti muun muassa murrekäännöksiä ja murrerunoja. Ilmiö ei ole pelkästään suomalainen vaan paikallisuus on korostunut samalla tavoin myös muissa eurooppalaisissa kulttuureissa. (Mantila 2004: 336; Soine-Rajanummi–Saastamoinen 2002: 121, 125.) Paikallismurteiden suosio on toisaalta alueellisen identiteetin voimistumisen sijaan liitetty myös yhteiskunnan hierarkioiden murroksiin, joiden myötä on kyseenalaistettu perinteiset käsitykset murteiden yhteydestä esimerkiksi tavalliseen kansaan ja koomisuuteen (Alasuutari 1999: 168–169).

Paikallisuus ilmenee myös kaupunki- ja taajamaympäristön nimistössä, joka on aina syntynyt vallitsevassa kulttuurisessa kontekstissa. Arvojen ja asenteiden muutokset näkyvät herkästi erityisesti yritysnimissä. Kaupunkinimistön ja kaupallisen nimistön paikallisuutta on tarkasteltu myös muutamissa aiemmissä tutkimuksissa. Kuten luvussa 5.3 huomattiin, Sjöblomin (2006a: 70) käsittelemistä yritysnimien funktioista yksi liittyy paikallisuuteen: integroiva yritys nimi yhdistää tarkoitteensa johonkin alueeseen. Kauhavan yritysnimiä pro gradu -työssään tutkineen Halmesmäen (2011) yhtenä tarkastelun kohteena on ollut yritysnimien paikallisuus. Kaavanimistön tutkimuksen puolella kadunnimien paikallisuutta ja yhteyksiä paikalliseen perinteeseen on tuotu esiin esimerkiksi Riitta Lepistön (1997) Vammalan kadunnimiä käsittelevässä tutkimuksessa.

Joutsan nimistömaisemassa yksi näkyvimmistä paikallista henkeä luovista nimiryhmistä ovat kadunnimet, jotka sisältävät vanhoja paikannimiä eli luonnonpaikkojen ja asumusten nimiä. Kuten luvussa 4.4 huomattiin, niiden osuus kaikista kadunnimistä on lähes kolmannes. Paikannimiin perustuvat kadunnimet ovat usein uniikkeja: samannimisiä katuja ei löydy muualta Suomesta. Niiden omaleimaisuuden voi huomata myös nimiä nähdessään ja käyttäessään, sillä monet nimet sisältävät läpinäkymättömiä, ehkä hämmennystäkin herättäviä aineksia. Tällaisista nimistä esimerkkejä ovat luonnonpaikan nimeen perustuvat *Lujukalliontie*, *Pohvintie*, *Pannuvuorentie* ja *Valkharjunkaari* sekä asutusnimeen perustuvat *Hulikkalantie*, *Häntäläntie*, *Rieskalantie* ja *Kopulintie*. Vanhoja paikannimiä sisältävä kadunnimistö paitsi luo paikallisuutta myös vaalii sitä. Kadunnimet säilyttävät palasia osin kadonneesta paikallisesta kulttuurista, esimerkiksi uudisrakentamisen alta puretuista asumuksista. Joutsalaiset asunto-osakeyhtiöiden nimet liittyvät usein kadunnimeen tai muun läheisen paikan nimeen, joten myös niihin sisältyy vanhaa paikannimistöä (esim. *As Oy Hulikkalansato*, *As Oy Anges-selkä*).

Vanhojen paikannimien lisäksi paikallisuus ilmenee kadunnimistössä myös muilla tavoin. Kuten luvussa 4.3 huomattiin, Joutsassa ei ole oikeastaan lainkaan mielivaltaisesti va-

littuja aihepiirinimiä, sillä paikallisesta maisemasta kumpuavat ainekset ovat riittäneet kaavanimistön verraten vähäiseen tarpeeseen. Kadunnimistössä näkyvät muun muassa paikalliset elinkeinot. Esimerkiksi Joutsansalmen rannassa sijaitsevaa perinteikästä meijjerirakennusta kohti kulkevan kadun nimi on *Kermakuja*. Nimiä on annettu myös kadun varrella asuneen kansanhimisen mukaan (esim. *Veertentie*, *Tuurentie*, *Kontiontie*). Paikallista henkeä luo myös esimerkiksi kadunnimistöön kuuluva vanha kylätien nimi *Puutteenkuja*, joka kuvaa 1900-luvun alkupuoliskolla tien varsilla vallinnutta vaatimatonta asutusta (NA Jaakko Ahonen 1953). Nimi otettiin kaavanimistöön vasta vuonna 2000 asukkaiden aloitteesta (ks. luku 3.2). Paikallisen perinteen säilymisen kannalta muutos oli merkittävä, sillä nimi kertoo kadun menneisyydestä sellaista, mikä ei ole enää nykyisestä maisemasta havaittavissa.

Yritysnimissä paikallisuutta luodaan hieman eri tavoin kuin kaavanimistössä. Vanhoja luonnonpaikkojen nimiä ei esiinny missään yritysnimessä ja asutusnimikin vain yhdessä. Tähän eroon vaikuttanee eniten se, miten erilaisista nimityypeistä yritysnimissä ja kadunnimissä on kyse. Vaikutuksensa on varmasti myös nimistönhuollon suosituksilla, jotka koskevat kaavanimiä. Yritysnimien valitsijat eivät ole samalla tavoin vastuussa ympäristön muistojen vaalimisesta kuin kaavanimien antajat. Ainoa vanhan paikannimen sisältävä yritysnimi onkin *Huttula*-nimisellä huoltoasemaravintolalla. Sen nimi perustuu vanhan joutsalaisen kantatalon *Huttulan* nimeen. Huoltoaseman ja ravintolan syntytarina kuvaa hyvin Joutsan keskustassa taajamoitumisen myötä tapahtuneita muutoksia. Kun Valtatie 4 halkoi Huttulan kantatilan pelot, parhaat viljelysmaat jäivät tien ja kasvavan asutuskeskuksen tonttien alle. Tilan omistajien Eila ja Raimo Ikosen oli kohdistettava yritystoimintansa uuteen alaan. He perustivat tien varteen ensin vuonna 1964 maatilamatkailuyrityksen ja vuonna 1967 Huttulan ravintolan ja huoltoaseman. (Sankilampi 1992: 44; S. Avikainen 1976: 318–319.)

Kahteen yritysnimeen on löydetty aihe menneen maailman henkilöistä. Paikallisten historiallisten henkilöiden nimiin perustuvat hotellin nimi *Aatto & Elli* sekä sen yhteydessä toimivan kahvilan nimi *Ellin kahvila*. Elli Vanhatalo perusti Joutsan keskustaan miehensä Aatto Vanhatalon omistamaan kiinteistöön jo vuonna 1939 *Matkustajakoti Keskus* -nimisen majoitusyrityksen (S. Avikainen 1976: 318). Samalla paikalla Joutsan keskustan vanhimmassa kivitalossa sijaitsevat nykyään *Aatto & Elli* ja *Ellin kahvila*. Paikan historiallinen merkitys on ymmärretty ja otettu yritysnimien avulla osaksi liikeidea. Historian hyödyntäminen on tietoa, mistä kertoo se, että nimivalintojen yhteys hotellirakennuksen menneisyyteen tuodaan näkyvästi esiin myös yrityksen verkkosivuilla. (Aatto ja Elli 2011; YLE Keski-Suomi 2011.)

Myös nykyisten joutsalaisten henkilönnimiin perustuvia yritysnimiä voidaan pitää paikallisuutta luovina erityisesti silloin, kun henkilö on toiminut paikkakunnalla pitkään ja tullut yrityksensä kautta tunnetuksi. Tällaisesta nimestä hyvä esimerkki on huonekaluliikkeen nimi *Onni-kaluste*. Jo 1970-luvulta lähtien Joutsassa toiminut huonekaluliike ja -paja on saanut nimensä liikkeen perustajan ja omistajan Onni Saastamoisen mukaan (Pitkälä 1976: 312). Nykyään *Onni-kalusteen* uudehko kalustemyymälä sijaitsee näkyvällä paikalla Joutsan keskustassa ja vanha huonekalupaja Koiravuoressa. Joutsalaisten arkisessa kielenkäytössä huonekaluja käydään hakemassa *Onnilta*.

Paikallisuutta nimistömaisemassa voivat luoda myös murteelliset ja kansanomaiset nimet. Nimistön murteellisuus on kiinnostanut esimerkiksi Hollannin friisiläisalueiden yritysnimiä alueellisen identiteetin kannalta tarkastelleita Van Langeveldea ja Pellenbergia, jotka ovat huomanneet, että murteellisia nimiä esiintyy enemmän maaseudulla kuin kaupungeissa (2001: 319). Asetelman voisi olettaa olevan melko samankaltainen myös Suomessa. Joutsan murre kuuluu Päijät-Hämeen murreryhmään (Mielikäinen 1976: 743). Nimistömaisemassa ei kuitenkaan esiinny varsinaisia Päijät-Hämeen murrepiirteitä tai murre sanoja. Alueellisten murrepiirteiden puuttumiseen saattaa vaikuttaa se, että oman kokemukseni mukaan Joutsassa puhuttavaa murretta ei paikallisten näkökulmasta pidetä kovinkaan tunnusmerkkisenä. Oma päijäthämäläinen murre yhdistetään Jyväskylän¹⁵ läheisyyden vuoksi helposti keskisuomalaiseen, ”neutraalin yleiskielisenä” pidettävään puhekieleen. Myös Marjatta Palanderin sosiolingvistisessä tutkimuksessa, jossa on tarkasteltu itä- ja eteläsuomalaisten nuorten käsityksiä suomen murteista, Päijät-Häme on ollut tuntematonta aluetta. Hänen informanttinsa ovat yleensä käsittäneet Joutsan osaksi yleiskieliseksi hahmottamaansa Keski-Suomen murrealuetta. (Palander 2010: 106–107.)

Muutamissa joutsalaisissa yritysnimissä esiintyy kuitenkin kansanomaista kieltä ja slangisanoja sekä yleissuomalaisia murteellisuuksia. Kansanomainen nimi on *Jurtti pubilla*, joka on Savontiellä sijaitseva anniskeluravintola. Sanalla *jurtti* on ollut murteissa useita merkityksiä, muun muassa ’jääräpäinen, niskoitteleva’ (SMS s. v. *jurtti*). Helsingin slangissa se on esiintynyt merkityksessä ’maalainen, ei-helsinkiläinen’¹⁶ (Paunonen 2000 s. v. *jurtti*). Murteellinen appellatiivi sisältyy elektroniikkaliikkeen nimeen *Kotosähkö*. Yleissuomalainen murteellisuus *koto* tuo nimeen kansanomaisen sävyn. Yksi Joutsan yritysnimissä esiintyvä piirre

¹⁵ Jyväskylä on sosiolingvistisissä tutkimuksissa usein käsitetty yleiskieliseksi ja jopa puhdaskieliseksi kaupungiksi (esim. Mielikäinen–Palander 2002: 94–95).

¹⁶ Myös internetissä toimivassa yhteisölliseen tiedontuotantoon perustuvassa Urbaanissa sanakirjassa sanalle *jurtti* mainitaan merkitykset ’maalainen tyhmä’ ja ’Junttiakin juntimpi. Sellainen, jolla voi olla muodollista sivistystä, mutta ei fiksuutta eikä harkintakykyä’ (Urbaani sanakirja 2012).

on nimien deminutiivinen ja kotoinen sävy, joka sopii hyvin pienen paikkakunnan maisemaan. Se ilmenee esimerkiksi lahjatarvikealan nimessä *Pikkupuoti* sekä nimissä *Puutarhan Kukakammari* ja *Telesoppi*. Joutsalaisuutta nimistömaisemaan luovat myös muutamat nimet, jotka sisältävät kansanomaisen paikannimen tai slangipaikannimen. *Joutsan* entinen virallinen nimi ja sittemmin elinvoimaisena kansanomaisena varianttina säilynyt *Jousa* sisältyy yhteen yritysnimeen (*Jousan grilli*) ja kahteen asunto-osakeyhtiön nimeen (*Jousanlahti*, *Jousantori*). Hyvin paikallinen on myös Joutsansalmen kansanomaisesta nimestä *Rutjanmeri* slangijohtimella *-kka* johdettu asunto-osakeyhtiön nimi *Rutjakka*. Kadunnimissä yleissuomalaisiakaan murteellisuuksia ei juuri esiinny, sillä yleensä niissä kehoitetaan suosimaan yleiskieltä. Kaavanimien murteellisuuteen liittyviä nimistönhuollon suosituksia käsiteltiin tarkemmin luvussa 3.1. Vain kahdessa joutsalaisessa kadunnimessä on määriteosana ei-yleiskielinen sana. Ne ovat nuorisoseurantalon Honkalan epäviralliseen nimitykseen perustuva *Nuokuntie* ja vanhan oluttehtaan raunioiden ohi kulkeva *Olvikuja*. *Olvi* on vanhentunut ja leikillinen muoto sanasta *olut* (KS s. v. *olvi*).

Jos paikallismurre ei ole joutsalaisuuden tuntomerkki, mikä voisi sen sijaan olla? Nimistömaisemassa esiintyy appellatiiveja, jotka liittyvät eräänlaiseen Joutsan ja joutsalaisuuden symboliikkaan. Yksi esimerkki tällaisesta appellatiivista on *jousi*, joka saattaa liittyä *Joutsan*-nimen etymologiaan ja tulee esiin kunnan vaakunassa (ks. tarkemmin luvusta 4.2.8). Joutsan keskustassa kulkevat vanha kylänraitti *Jousitie* ja siltä haarautuva *Jousiperä*-niminen katu. Appellatiivi *jousi* sisältyy myös asunto-osakeyhtiön nimiin *Jousipuisto* ja *Jousipelto*. Paikalliseen symboliikkaan kuuluvat myös joutenolo ja joutilaisuus. Ne liittyvät *Joutsan Joutopäivät* -nimiseen kesätapahtumaan, jota on vietetty vuodesta 1972 lähtien. *Joutopäivien* nimen tausta liittyy talonpoikauskulttuurin vuodenkiertoon. Joutsassa palvelusväen marraskuun alkuun ajoittunutta vapaaviikkoa eli kekriviikkoa oli tapana kutsua muun muassa *joutoviikoksi*. Koska nykyään loma eli joutoaika on tapana pitää kesällä, sopii *Joutopäivät* hyvin kesätapahtuman nimeksi. Nimen valintaan on vaikuttanut varmasti myös alkusointu, jonka ansiosta *Joutsan Joutopäivät* on mieleenpainuva nimi. Joutopäivien tavaramerkkinä ja joutenolon ja huolettoman elämänasenteen lähettiläänä toimii *Joutomies*-niminen hahmo. Myös *Joutomies* pohjautuu kansanperinteeseen, sillä se on tarkoittanut joutilasta elämää viettävää kulkuria, jollaisia Joutsan paikallishistoriassa tunnetaan useita. (Töyrylä 1976: 718, 724.) Aineistossani joutenoloon liittyvä on *Joutotupa*-nimisen ravintolan nimi. Myös tutkimusalueeni ulkopuolel-

le jäävän *Joutoniemen lomakylän* nimi liittyy samaan joutenolon teemaan ja sopiikin hyvin lomanviettopaikan nimeksi.¹⁷

Yksi joutsalaisuuden ilmentymistä ja tuntomerkeistä on myös Joutsan sahti, joka on melko elinvoimaisena kansanomaisena perinteenä säilynyt alkoholipitoinen viljajuoma. Sahti on ollut olennainen osa joutsalaista talonpoikaiskulttuuria ja myös Joutopäivien perinnettä. (M. Räsänen 1976: 751.) Nimistömaisemassa sahtiperinne tulee kuitenkin suoraan esiin vain Joutsan ainoan sahtia valmistavan yrityksen *Joutsan sahdin* nimessä. Sahti ei ole saanut omaa kadunnimeään, vaikka pitkän perinteen vuoksi siihen olisi varmasti syytä. Ehkä aihetta ei ole koettu sopivaksi kaavanimistöön. Läpinäkymättömämmin sahtiperinteeseen liittyy *Ruusantien* nimi, joka pohjautuu *Roosa Salokangas* -nimiseen tunnettuun joutsalaiseen sahdintekijään (ks. luku 4.2.2).

Mielenkiintoinen huomio on se, että Joutsan nimistömaisemasta ei kuvastu lainkaan maakunnallinen, keskisuomalainen paikallisuus ja identiteetti. Kuten tutkimusaluetta esittelevässä luvussa 1.3 todettiin, Joutsa sijaitsee rajakohdassa niin hämäläisten ja savolaisten vanhan heimorajan, eri aikoina vallinneiden läänijakojen, maakuntajaon kuin murteensakin osalta. Joutsalaisten paikalliseen identiteettiin vaikuttanee se, että paikkakunnalta on yhteyksiä moneen eri suuntaan, jolloin käsitys kotiseudusta saattaa vaihdella. Lähellä on Jyväskylä mutta toisaalta myös Etelä-Savo ja Päijät-Häme. Pitkä matka ei ole pääkaupunkiseudullekaan. Keskisuomalaiseen identiteettiin on vaikuttanut myös esimerkiksi vuonna 1997 voimaan tullut lääninuudistus, jossa vanha Keski-Suomen lääni liitettiin osaksi Länsi-Suomen lääniä (esim. Kivistö 1997).

Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaalla alueellinen identiteetti vaikuttaisi ilmenevän huomattavasti runsaammin myös yritysnimistöissä. Halmesmäen (2011: 61–64) Kauhavan yritysnimistä koostuvassa aineistossa esiintyy muutamia nimiä, jotka sisältävät eteläpohjalaisia murrepiirteitä (esim. *Pohjanmaan Antiikki*). Sitäkin enemmän Kauhavan yritysnimet sisältävät erilaisia alueeseen viittaavia nimenosia, jotka liittyvät paikkakunnan ja maakunnan lisäksi myös yleisemmin Pohjanmaan lakeuksiin (esim. *Lakeuden Kaihdin Oy*). Yhteyksiä on myös Etelä-Pohjanmaan omaleimaiseen kulttuuriin, muun muassa puukkojunkkareihin (esim. energia-alan yritys *Voimajunkkarit*).

¹⁷ Kuriositeettina voidaan vielä mainita, että Joutsassa on aiemmin toiminut myös muita liikkeitä, joiden nimissä joutenolon teemaa on hyödynnetty. Näitä ovat esimerkiksi käsityötuotteita myynyt *Joutoputiikki* ja vanhan tavaraliikkeen *Joutava*, jonka nimi yhtäältä viittaa hausalla tavalla liikeideaan (*joutava* 'turha, liika') mutta toisaalta sopii myös sanahahmoltaan hyvin *joutenoloon* liittyviin nimiin.

7.2 Nimistön valtakunnallisuus

Paikallisuuden vastailmiöksi voidaan ajatella nimien valtakunnallisuus, yleissuomalaisuus. Valtakunnallisiksi käsitän sellaiset piirteet, joiden vuoksi nimistömaisema muistuttaa muiden taajamien ja kaupunkien nimistöä. Valtakunnallisuutta nimistömaisemaan tuovat ehkä näkyvimmin yleissuomalaisten ketjuyritysten nimet, jotka ovat melko yleisiä myös pienen paikkakunnan maisemassa. Eniten ketjunimiä on päivittäistavara-kaupoilla. Joutsan keskustaa-ajamassa toimivat esimerkiksi *K-supermarket*, *S-market*, *Tokmanni* ja *Siwa*. Ketjunimiä on myös muutamilla erikoisliikkeillä, joita ovat esimerkiksi *Silmäasema*, *Sport'in* ja *Taito Shop*.

Ketjuyritysten nimissä on ollut havaittavissa myös valtakunnallistumista. Tarkastelen esimerkkiä, joka perustuu omiin havaintoihini nimien muuttumisesta ja käytöstä. 2000-luvun alkuvuosina Joutsan molemmat suurimmat päivittäistavara-aliikkeitä luopuivat myymäläkohtaisista, yksilöllisemmistä nimistään. *K-market Patarouvan* myymäläkiinteistö laajennettiin ja saneerattiin vuonna 2003 (Rahkonen 2003). Samalla sen nimi muuttui *K-supermarket Joutsaksi*. Nimistömaisemassa muutos tarkoitti sitä, että *Patarouvan* kyltit poistettiin. Samoihin aikoihin *S-market Mylläri* muutti Yhdystien varteen rakennettuun uuteen myymälään, ja sen nimeksi tuli *S-market Joutsan*. Nimenmuutosten taustalla saattoi olla yhtäältä pyrkimys tuoreen, myös nimen puolesta uudistetun imagon luomiseen. Toisaalta valtakunnallisten ketjujen myymälöiden nimeämispolitiikassa on saattanut noihin aikoihin tapahtua myös yleisempiä uudistuksia, jotka ovat johtaneet yksilöllisten myymälänimien katoamiseen.

Nimen muuttaminen voi herättää ihmisissä voimakkaita tunteita (Sjöblom 2006b: 4). Uusien, neutraalien nimien myötä yksilöllisyys katosi. Joutsalaisten suhtautumisesta ja sopeutumisesta muutoksiin kertonee osaltaan se, että virallisesta käytöstä poistuneet nimet ovat voineet jatkaa elämäänsä käyttönimistössä. Arkisessa kielenkäytössä myymäläkohtainen nimi on säilynyt ainakin *K-supermarket Joutsan* osalta, sillä havaintojeni mukaan Joutsassa on yhä melkein kymmenen vuoden jälkeen hyvin yleistä puhua *Patarouvassa* asioimisesta. Ilmiö kertonee myös siitä, että ketjuliikkeiden paikallisille toimipisteille kaivataan yksilöiviä nimiä: vanha *Patarouva* on jäänyt käyttöön, sillä uusi nimi *K-supermarket Joutsan* ei ole oikeastaan tarjonnut sille vaihtoehtoa. *S-market Joutsan* vanha nimi *Mylläri* sen sijaan vaikuttaa jääneen pois käytöstä. Se on mielenkiintoinen esimerkki yritysnimen liittymisestä paikkaan: samassa, vaikkakin laajennetussa ja saneeratussa toimitilassa jatkaneen myymälän virallisesta käytöstä poistettu nimi *Patarouva* on säilynyt käyttönimistössä mutta uudisrakennukseen siirtyneen myymälän ei.

Myös kadunnimistössä on havaittavissa yleissuomalaisia piirteitä. Nimien muodostamista ohjaavat paljolti opitut mallit, joiden vaikutus saattaa kattaa koko Suomen. Analogisesti muodostetut nimet yhtenäistävät nimistöä ja vähentävät paikallista henkeä. Yleissuomalaisena piirteenä voidaan pitää esimerkiksi katujen nimeämistä aihepiirien mukaan. Pienissä taajamissa nimiä tarvitaan vähän, joten aihepiirinimiin ei välttämättä tarvitse turvautua. Kuten luvussa 4.3 huomattiin, Joutsan kadunnimistössä ei ole hyödynnetty juurikaan aihepiirinimeämistä. Aihepiirejä on vain muutama, ja nekin kaikki liittyvät paikallisiin elinkeinoihin (*Vasaratie, Kirvestie, Sahatie*) tai vanhaan paikannimistöön (Koiravuoren alueella sijaitsevat *Koirakuja, Ketunpolku, Jäniskuja*).

Vaikka aihepiirinimeäminen olisi vähäistä, pienten paikkakuntien kaavanimistöt muistuttavat silti toisiaan. Valtakunnallisena piirteenä voidaan pitää myös kadunnimistössä esiintyviä stereotyyppisiä nimiä. Suomalaisissa kadunnimistöissä esiintyvät usein niin sanotut ”joka paikan kadunnimet”, esimerkiksi *Kirkkokatu, Puistokatu* ja *Torikatu*. Samanlaista systemaattisuutta on myös perinteisessä paikannimistössä, jossa toistuvat esimerkiksi *Kotipellot* ja *Suoniityt*. Nykyajan nimenkäyttäjät kuitenkin liikkuvat paljon laajemmalla alueella kuin talonpoikasnimistön luoja, minkä vuoksi myös nimien käyttökelpoisuus kärsii, jos ne sekaantuvat viereisen taajaman samoihin stereotyyppisiin määriteosia sisältäviin nimiin. (Kiviniemi 1999: 11–12.)

Yleissuomalaisten ”joka paikan nimien” osuus on Joutsassakin suuri. Valtakunnallisesti yleisiä ovat esimerkiksi monet maastoappellatiiveja, rakennukseen viittaavia appellatiiveja ja suhteellista sijaintia ilmaisevia sanoja sisältävät kadunnimet. Maastoa kuvaavan appellatiivin sisältävät kadunnimet ovat yksi suurimmista ryhmistä Joutsan kadunnimien joukossa. Ne ovat kadunnimien määriteosina hyvin yleisiä myös valtakunnallisesti. Esimerkiksi joutsalaiset nimet *Mäkitie, Peltotie* ja *Harjutie* löytyvät yli sadasta suomalaisesta kunnasta. Maastoappellatiivin sisältäviin kadunnimiin ei puolestaan lukeudu ollenkaan uniikkeja nimiä, jotka esiintyisivät ainoastaan Joutsan kaavanimistössä¹⁸. Valtakunnallisesti hyvin suosittuja nimiä on myös rakennukseen viittaavissa kadunnimissä, esimerkiksi *Koulutie* ja *Museotie*. Erityisen yleisiä ovat myös monet nimistä, joiden määriteosa ilmaisee suhteellista sijaintia. Esimerkiksi *Yhdystien, Keskustien, Länsitien* ja *Välikujan* voi löytää Joutsan lisäksi myös kymmeniltä muilta suomalaisilta paikkakunnilta. (Postin postinumerohaku 2012.)

¹⁸ Paikallisen luonnonpaikan nimen sisältävistä kadunnimistä valtakunnallisesti uniikkeja nimiä puolestaan ovat lähes kaikki, esimerkiksi *Pohvintie, Pannuvuorentie* ja *Kariharjunkuja* (Postin postinumerohaku 2012).

7.3 Nimistön kansainvälisyys

Lopuksi teen muutamia havaintoja siitä, miten kansainvälistyminen on vaikuttanut Joutsan kaltaisen pienen paikkakunnan nimistömaisemaan. Alkuun on syytä huomata se tosiasia, että Joutsan keskustaajama ei ole kovinkaan kansainvälinen tai monikulttuurinen toimintaympäristö. Ulkomaalaisia turistejakaan ei Joutsaan suuria määriä osu, joskin keskeisen sijainnin ansiosta varmaankin hieman enemmän kuin muihin samankokoisiin taajamiin. Toisaalta monien joutsalaisten yritysten toiminta ulottuu myös paikkakunnan ulkopuolelle, esimerkiksi lähiseudun, maakunnan tai mahdollisesti koko Suomen alueelle. Yksittäisillä yrityksillä saattaa olla kansainvälisiäkin asiakkaita. Voidaan kuitenkin olettaa, että kansainvälisiin, esimerkiksi globaalia valtakieltä englantia hyödyntäviin nimiin ei ole Joutsassa samanlaista käytännön tarvetta kuin esimerkiksi pääkaupunkiseudulla tai muissa suuremmissa kaupungeissa. Onko kansainvälisiä nimiä kuitenkin annettu esimerkiksi mielikuvien tai imagon luomiseksi?

Kansainvälistymisen vaikutuksista kaavanimistöön on käyty jonkin verran keskustelua nimistöntutkijoiden ja -huoltajien keskuudessa. Globalisoituneen kulttuurin ja elinkeinoelämän on nähty luovan muutospaineita paikannimistöille. Niiden myötä on muodostettu jo joitakin vieraskielisiä paikannimiä. Sellainen on esimerkiksi Espoon kaupunginosan nimi *Westend*, joka tosin on syntynyt spontaanisti jo 1930-luvulla mutta saattaa toimia innoittajana myös muiden vieraskielisten nimien luomiseen. Muutospaineiden vaikutusta on myös se, että joskus jo olemassa olevia nimiä on pyritty mukauttamaan vieraiden kielten kirjoitus- ja äännejärjestelmiin esimerkiksi luopumalla kadunnimestä, joka sisältää paljon ö- ja ä-äänteitä. (Paikkala 1999b: 202; Slotte 1999: 39.) Joutsan kaavanimistössä nämä kansainvälisyyspyrkimykset eivät kuitenkaan ole nähtävissä. Kansainvälisten ainesten puuttumiseen kaavanimistöstä vaikuttavat ennen kaikkea nimistöhuollon ohjeet ja suositukset. Kadunnimet eivät voi sisältää vierasta kieltä, sillä niissä on käytettävä kunnan kieliolosuhteista riippuen vain suomen, ruotsin tai saamen kieltä (Kuntaliitto 2006: 12). Niitä ei ole myöskään perinteisesti ollut tapana antaa ulkomaalaisten henkilöiden mukaan (Närhi 1987). Sirkka Paikkala (2002) on kuitenkin huomauttanut, että kansainvälistyvässä Suomessa katuja voisi nimetä myös kansainvälisten aiheiden, esimerkiksi merkkihenkilöiden, mukaan. Nimeämistapaa olisi kuitenkin käytettävä harkiten ja jättäen tilaa myös uusille nimille ja historian uudelleen arvioinnille.

Kansainvälisyys näkyy kaavanimiä vahvemmin kaupallisessa nimistössä. Kuten yritysnimien kielellistä alkuperää käsitelleessä luvussa 5.2 mainittiin, kansainvälistynyt kulttuuri ja globalisoitunut talous ovat vaikuttaneet erityisesti yritysnimiin, joihin sisältyy yhä enene-

vissä määrin vieraskielisiä aineksia. Nimillä on kuitenkin vieraskielisten asiakkaiden tavoittamisen lisäksi myös muita tehtäviä, kuten eksoottisten mielikuvien herättäminen ja laadun takeena toimiminen. (Sjöblom 2006a: 111–113; Sjöblom 2006b: 5.) Kansainvälisyyttä Joutsan nimistömaisemaan luovat vieraskieliset ja kansainvälisiä aineksia sisältävät nimet, joiden osuus kaikista aineistoni yritysnimistä on tosin vain noin kymmenesosa. Nimistömaisemassa esiintyy muutamia vieraskielisiä nimiä (*GrafiTeam*, *Dataseed shop*), sekakielisiä nimiä (*Parturi-kampaamo Cityhius*, *Halpis Center*, *Suolahoitola DancingLife*) sekä nimiä, joiden sisältämät ainekset esiintyvät samamerkityksisinä koko läntisessä maailmassa (*Bar & salon Alabama*, *Marmara pizza & kebab*). Vieraskielisiä tai kansainvälisiä aineksia sisältäviä nimiä on paikallisten pienyritysten lisäksi myös ketjuliikkeillä *Taito Shop*, *Roll's Express* ja *Sport'in*.

Kansainvälisyyspyrkimysten ilmentymänä voidaan nähdä myös keinotekoisista aineksista muodostuvat mukakieliset yritysnimet, sillä yksi syy niiden suosioon on se, että ne ovat kulttuurista riippumattomia ja toimivat kansainvälisessä viestinnässä. Mukakielisiä ovat esimerkiksi latinaa tai kreikkaa jäljittelevät yritysnimet, joita on monilla valtakunnallisesti toimivilla suuryhtiöillä (Kaimio 1999: 88–89). Joutsankin katukuvaan näistä mukakielisistä nimistä kuuluvat ainakin *Nordea* ja *Itella*. Kuten luvussa 5.2 huomattiin, paikallisten yritysten nimiin ei kuitenkaan lukeudu keinotekoisista aineksista muodostuvia nimiä.

8 PÄÄTÄNTÖ

Tässä tutkimuksessa olen tarkastellut Joutsan keskustaajaman nimistömaisemaa eli katukuvassa näkyvää nimistöä, johon kuuluu tienviittoihin merkittyjä kadunnimiä sekä yritysten, asunto-osakeyhtiöiden ja julkisten tilojen kylteissä ja ikkunatarroissa näkyviä nimiä. Tutkimuksessa on pyritty luomaan kokonaiskuvaa siitä, millaista on se nimistö, johon pienehkön keskisuomalaisen kunnan keskustaajamassa liikkuaan törmää. Tavoitteenani on ollut selvittää, millaisia nimet ovat rakenteeltaan, millaisia nimenosia niissä esiintyy ja miten ne yksilöivät tarkoitteensa. Toisaalta olen tarkastellut myös sitä, millaisia tehtäviä nimillä on ja mitä ne viestivät. Olen tuonut esiin myös nimistönhuoltoon ja nimien antamista koskevaan lainsäädäntöön liittyviä seikkoja. Siihen, millaista nimistöä katukuvassa näemme, eivät vaikuta pelkästään nimenantajan valinta ja intressit. Viralliset yritysten ja asunto-osakeyhtiöiden nimet ovat lakisääteisiä, millä on vaikutuksensa myös katukuvassa näkyvään yritysnimistöön. Myös kaavanimien antaminen on ohjeistettua, jotta nimet palvelisivat mahdollisimman hyvin osana osoitejärjestelmää.

Kaikki Joutsan kadunnimet ovat rakenteeltaan kaksiosaisia yhdyksimiä (esim. *Joustie*), jotka sisältävät paikan lajin ilmaisevan perusosan (*tie*) ja yksilöivän määriteosan (*jousi*). Nimien perusosina esiintyy useita kulkuväylää ilmaisevia sanoja, joista *tie* on selvästi yleisin. Kaupungeissa yleistä perusosaa *katu* ei esiinny lainkaan Joutsan kadunnimistössä. Lähes kolmanneksessa nimistä esiintyy määriteosana vanha paikannimi. Kadunnimistöön on tallentunut paljon paikallishistoriaa, sillä nimet sisältävät kaavoitettujen alueiden alle jääneiden tai yhä olemassa olevien luonnonpaikkojen nimiä (*Pannuvuorentie*, *Valklammentie*) ja asutusnimiä (*Huttulantie*, *Tokerontie*). Suuren ryhmän muodostavat myös maastoappellatiiveja sisältävät kadunnimet, joita ovat esimerkiksi *Mäkitie* ja *Kangaskuja*. Myös kunnan entiset ja nykyiset elinkeinot ovat kadunnimien aiheina yleisiä, sillä monien nimien määriteosat viittaavat esimerkiksi elinkeinoihin liittyviin rakennuksiin (*Valimontie*, *Pajatie*) tai töihin ja työvälineisiin (*Veistotie*, *Sahatie*). Joutsassa katuja ei ole nimetty lainkaan irrallisesti valittujen aihepiirien mukaan, jotka aiempien tutkimusten perusteella ovat yleisiä monissa suuremmissa kaupungeissa. Voidaankin päätellä, että Joutsan kaltaisella pienellä paikkakunnalla taajama-alueen nykyisyyteen ja menneisyyteen liittyvät nimiaiheet ovat riittäneet kadunnimistön tarpeisiin. Tämän ansiosta kadunnimistössä näkyy vahvasti paikallinen henki.

Olen tarkastellut kadunnimiä myös nimistösuunnittelun ja nimien valintaan liittyvien ohjeiden näkökulmasta. Nimistöhuollon suositukset toteutuvat Joutsan kadunnimistössä melko hyvin, sillä keskustajamaan on onnistuttu luomaan paljon omaleimaisia ja hyvin tarkoitteensa yksilöiviä kadunnimiä, jotka välittävät perinnettä. Hieman ongelmallisia ja huonosti aikaa kestäviä ovat nimet, joiden määriteosana on henkilönnimi (*Tuurentie, Pekankuja*). Nimet on usein annettu henkilön vielä eläessä, jolloin nimenantoperusteeksi on yleensä riittänyt maanomistus tai kadun varrella asuminen. Koska nämä kadunnimet sisältävät vain etunimen, niiden taustalla olevat henkilöt luultavasti unohtuvat sukupolvien vaihtuessa. Toinen nimistöhuollon näkökulmasta ongelmallinen ryhmä ovat yleissuomalaiset ”joka paikan nimet”, joita ovat esimerkiksi monet maastoappellatiivin sisältävät kadunnimet (*Peltotie, Mäntytie, Mäkitie*). Ne eivät yksilöi tarkoitettaan kovin hyvin ja saattavat aiheuttaa ongelmia esimerkiksi kuntaliitostilanteessa, jos uuden kunnan alueelle osuu kaksi samannimistä katua. Kehitettävää olisi nimien arkistointimenetelmissä, sillä kunnassa ei ole arkistoitu nimien taustatietoja. Kadunnimistössä elämäänsä jatkaneet vanhat paikan- ja henkilönnimet menettävät ainakin osittain merkityksensä, jos ihmiset unohtavat, mistä ne ovat peräisin.

Yritysnimet ovat rakenteeltaan kadunnimiä monisyisempiä. Niissä voi esiintyä liikeidea ilmaisevan nimenosan (esim. *kampaamo*) ja yksilöivän nimenosan (esim. yrittäjään viittaava *Lehdon*) lisäksi myös yritysmuodon ilmaiseva osa (esim. *oy, t:mi*) sekä selventäviä täydennysosia. Huomionarvoista on, että tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena ovat olleet ne yritysnimet, jotka näkyvät katukuvassa esimerkiksi liikkeiden kylteissä. Ne voivat poiketa rekisteröidyistä yritysnimistä. Olen kiinnittänyt huomiota erityisesti siihen, millä tavoin yritysnimet yksilöivät tarkoitteensa. Suurena joukkona erottuvat ne nimet, joissa yksilöivänä osana toimii yrityksen omistajan henkilönnimi (*Riikan Hiuskeskus, Lehdon kampaamo, Parturi-kampaamo Anne Ahokas*). Niiden yleisyyteen pienen kunnan nimistömaisemassa vaikuttaa se, että pienyritykset henkilöityvät vahvasti omistajaansa. Myös paikkakunnan nimi esiintyy usein yksilöivänä osana (*Joutsan kirja- ja paperikauppa, Joutsan grilli*). Nimiä yksilöidään myös nimenantohetkellä muodostetuilla uudismuodosteilla, jotka voivat olla johdoksia (*Rautakauppala*) tai yhdyssanoja (*Parturi-kampaamo Cityhius*). Mielenkiintoisen ryhmän muodostavat kylttinimet, jotka sisältävät vain paikan lajin ilmaisevan appellatiivin (*Kirppis, Grillikahvio*). Kun saman alan yrityksiä ei ole useita, pelkkä appellatiivi riittää katukuvassa yksilöimään yrityksen.

Yritysnimillä on myös muita tehtäviä kuin tarkoitteensa yksilöinti, sillä niiden avulla voidaan viestiä haluttuja asioita. Joutsan yritysnimistössä korostuu informatiivisuus, sillä mo-

net nimet antavat tietoja yrityksen toimialasta tai yrittäjästä. Toisaalta nimet myös houkuttelevat asiakkaita esimerkiksi kekseliäillä ja yllättävillä sananvalinnoilla (*Lankakauppa Kutile*), humoristisuudella (*Jurtti pub*) tai kansanomaisuudella (*Kotosähkö*). Olen kiinnittänyt huomiota myös yritysnimien kielelliseen alkuperään. Aineistoni nimistä valtaosa on suomenkielisiä. Myös muutamia vieraskielisiä (*Dataseed shop*) ja sekakielisiä (*Parturi-kampaamo Cityhius*) nimiä esiintyy. Vieraat ainekset voivat olla universalismeja, jotka esiintyvät samanmuotoisina ja -merkityksisinä koko läntisessä kulttuurissa (*Bar & salon Alabama, Marmara pizza & kebab*).

Aineistooni kuuluu myös pieni joukko asunto-osakeyhtiöiden, julkisten rakennusten ja muiden julkisten tilojen nimiä. Näitä olen käsitellyt kadunnimiä ja yritysnimiä suppeammin. Suuri osa asunto-osakeyhtiöiden nimistä liittyy sen kadun nimeen, jonka varrella yhtiön hallinnoima rakennus sijaitsee. Tällainen nimi on esimerkiksi *Veertintiellä* sijaitseva *As Oy Veertinkartano*. Eläin- ja kasvi aiheisissa nimissä korostuu asukkaita houkutteleva ja positiivisia assosiaatioita luova funktio (*Pääskylä, Metsärinne*). Julkisten tilojen nimet ovat usein appellatiivisia (*Pienvenesatama*) tai sisältävät paikan lajin ilmaisevan appellatiivin lisäksi vain paikkakunnan nimen (*Joutsan liikekeskus*).

Tutkimuskysymyksistäni kolmas liittyy siihen, mikä luo nimistömaisemaan paikallista henkeä. Pienenkin kunnan taajama-alueen katukuvassa näkyvä nimistö on paikallisuuden näkökulmasta kerroksellista: siinä elää paikallisuutta luovien piirteiden lisäksi myös valtakunnallisesti jaettu ja kansainvälisiä, oman kulttuurimme ulkopuolelta lainattuja aineksia. Joutsalaisuutta nimistöön luovat esimerkiksi nimet, joissa esiintyy vanhoja luonnonpaikkojen nimiä tai asutusnimiä (*Pannuvuorentie, Huttulantie*, huoltoasemaravintolan nimi *Huttula*), paikallisten historiallisten henkilöiden nimiä (*Aatto & Elli, Ruusantie*) tai kansanomaista sanastoa (*Jurtti pub*). Nimistössä esiintyy myös aineksia, joita voidaan löytää hyvin monesta suomalaisesta kunnasta. Tällaisia valtakunnallisia piirteitä ovat esimerkiksi laajalti levinneiden ketjuyritysten nimet (*Tokmanni, Silmäasema*) sekä yleisimpiä määriteosia sisältävät ”joka paikan kadunnimet” (*Peltoie, Yhdystie*). Nimistömaiseman kansainvälisenä piirteenä erottuvat vieraskieliset, useissa kielissä esiintyviä internationalismeja sisältävät ja sekakieliset yritysnimet (*Dataseed shop, Marmara pizza & kebab, Parturikampaamo Cityhius*).

Tässä tutkimuksessa aineistoa on tarkasteltu kieliyhteisön näkökulmasta. Myös tutkija itse on osa kieliyhteisöä ja voi tuoda esiin omia tulkintojaan. Sen vuoksi en ole pureutunut nimenantajan motiiveihin, joiden selvittäminen etenkin yritysnimien osalta vaatisi luultavasti yksittäisten nimenantajien haastattelua. Toisaalta olen erityisesti kaavanimistöä tarkastellessa-

ni pyrkinyt selvittämään myös nimien taustatietoja, jos niiden jäljille on päässyt esimerkiksi arkistolähteiden tai paikallishistoriaa käsittelevän kirjallisuuden avulla. Nimenantajan motiivit ovat joissakin tapauksissa jääneet pimentoon, minkä voinee nähdä työni puutteena. Toisaalta pro gradun laajuudessa työssä näkökulman rajaaminen on tarpeellista. Aineiston tarkasteleminen kieliyhteisön kannalta on vaikuttanut tässä tutkimuksessa luontevalta lähestymistavalta, sillä tutkimuskohteena on ollut nimistö, jonka keskellä kieliyhteisö elää. Tutkimusote on ollut enimmäkseen kvalitatiivinen, sillä olen pyrkinyt luomaan aineistosta laadullisen kokonaiskuvan. Vaikka aineistoa pyrittäisiin tarkastelemaan mahdollisimman objektiivisesti, laadullista tutkimusta muokkaa kuitenkin aina myös tutkijan oma tulkinta. Olen kotoisin tutkimaltani alueelta ja liikun siellä yhä paljon. Paikan tuttuus varmasti osittain vaikuttaa siihen, millaisia tulkintoja ja valintoja olen tehnyt aineistoa kategorisoidessani ja aineistoesimerkkejä esiin tuodessani. Toisaalta ajattelen, että paikallistuntemus on tällaisessa tutkimuksessa varmasti pikemmin vahvuus kuin ongelma, sillä se on mahdollistanut esimerkiksi nimien käyttöön liittyvien tietojen hyödyntämisen.

Nimistömaiseman näkökulma on vaikuttanut hyödylliseltä lähestymistavalta kaupunki- tai taajamaympäristön nimistöön. Sen avulla on mahdollista tarkastella kokonaisuutena sitä nimistöä, jonka keskellä paikkakunnan asukkaat kaupunki- ja taajamaympäristössä liikkuvat. Katukuvassa näkyvät nimet luovat myös turisteille ja muille vierailijoille mielikuvia paikkakunnasta. Ne saattavat jopa vaikuttaa siihen, tuntuuko paikka ensivaikutelman perusteella tarkemman tutustumisen arvoiselta. Tällainen visuaalinen lähestymistapa on suomalaisessa nimistöntutkimuksessa uusi, sillä aiemmin kaavanimistön ja kaupallisen nimistön tutkimuksessa aineistoa on kerätty kartoista ja rekistereistä. Sen vuoksi aineistooni kertyi sellaista nimistöä, jota ei ole aiemmin tutkittu. Nimistömaiseman näkökulmasta olisikin mielenkiintoista tarkastella myös jonkin suuremmissa kaupungissa sijaitsevan alueen nimistöä.

Yritysnimistön tarkastelussa haasteita on aiheuttanut se, että aiempaa kielitieteellistä tutkimusta kaupallisesta nimistöstä on tehty vielä melko vähän. Näissäkin tutkimuksissa tarkastelun kohteena ovat olleet melko johdonmukaisesti ainoastaan rekistereistä poimitut yritysnimet. Virallisen yritysnimistön tutkimuksessa hyödynnettyjen lähestymistapojen soveltaminen omaan aineistooni ei ole aina ollut aivan yksiselitteistä, sillä kyse on jossain määrin toisistaan poikkeavista nimiryhmistä. Yksi syy eroavaisuuksiin on se, että kylttinimet eivät ole rekisteröityjen yritysnimien tavoin lakisääteisiä. Sen vuoksi kylttinimistä saattaa esimerkiksi puuttua sellaisia nimenosia, joiden on lain mukaan esiinnyttävä rekisteröidyissä yritysnimissä (esim. yritysmuodon ilmaiseva tunnus *oy*). Koska oma yritysnimiaineistoni oli pieni, en pys-

tynyt sen pohjalta tekemään juurikaan huomioita siitä, millaisia yritysnimiä kylteissä ja ikkunatarroissa esiintyvät nimet oikeastaan ovat. Yritysten kylttinimien ja rekisteröityjen nimien suhdetta olisikin varmasti tarpeen tarkastella suuremman aineiston avulla. Näin voisi selvittää, miten katukuvassa esiintyvät nimet eroavat rekisteröidyistä yritysnimistä ja onko niillä jotakin erityispiirteitä. Myös katukuvassa näkyvä yritysnimistö on nimistöntutkimuksen kannalta kiinnostavaa ja tarkemman selvittämisen arvoista.

Myös sosio-onomastinen eli nimenkäyttäjän näkökulman huomioiva lähestymistapa voisi antaa aiheita jatkotutkimukseen. Tässäkin tutkimuksessa olen hyödyntänyt hieman omia, vuosien varrella nimenkäyttäjyhteisön jäsenenä kerryttämiäni tietoja nimien käytöstä. Joutsan keskustajaaman käyttönimistöä olisi houkuttelevaa kartoittaa myös systemaattisemmin esimerkiksi keräämällä aineistoa eri-ikäisiltä asukkailta. Sen avulla voisi pyrkiä selvittämään esimerkiksi sitä, kuuluvatko yritysnimet joutsalaisten käyttönimistöön vai käytetäänkö pienellä paikkakunnalla yrittäjien henkilönnimiä yritysten yksilöimiseen. Käytetäänkö kaavanimistöä paikoista puhuttaessa, ja millaisia epävirallisia nimiä paikoilla on? Sosio-onomastisesta lähestymistavasta olisi mielenkiintoista tarkastella myös sitä, miten nimenkäyttäjät suhtautuvat tarkastelemaani nimien paikallisuuden, valtakunnallisuuden ja kansainvälisyyden rajankäyntiin. Olisi kiinnostavaa selvittää esimerkiksi sitä, miellyttävätkö ja houkuttelevatko nimenkäyttäjiä kansainväliset, vieraskielisiä aineksia sisältävät nimet tai isompien kaupunkien katukuvasta tutut ketjunimet. Sosio-onomastisin menetelmin saattaisi saada tietoa myös siitä, arvostavatko asukkaat nimistön paikallisuutta ja yhteyttä kotiseutuun. Tunnistavatko he noita yhteyksiä, vai jäävätkö nimien takana olevat tarinat pimentoon?

LÄHTEET

Arkistolähteet

Keski-Suomen museo 1988. Joutsan rakennusinventointi. Inventoija Riitta Mäkelä. Jyväskylä: Keski-Suomen museo.

Keski-Suomen museo 2009. Joutsan keskustaajaman osayleiskaavan täydennysinventointi. Inventoija Nina Äijälä. Jyväskylä: Keski-Suomen museo.

KKN 1998 = Kysely kuntien nimistösuunnittelusta 1998. Joutsan kunnan vastaus. Vastaja Reima Parkkonen. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ja Kuntaliitto.

NA Jaakko Ahonen 1953 = Jaakko Ahosen Joutsasta keräämä paikannimikokoelma. Nimiarkisto. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

NA Tiina Manni 1982 = Tiina Mannin Joutsasta keräämä paikannimikokoelma. Nimiarkisto. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

Painetut lähteet

AHONEN, LAURI 1974: Joutsa. – *Kotiseutuni Keski-Suomi* s. 69–76. Vaasa: Suomen Maakuntajulkaisu.

AINIALA, TERHI 1997: *Muuttuva paikannimistö*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 667. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

——— 2003: Kaupunkinimistön tutkimuksen perusteet. – *Virittäjä* 2/2003 s. 207–225.

——— 2005: Tutkimuskohteena kaupunkinimistö. – Terhi Ainiala (toim.), *Kaupungin nimet* s. 10–25.

——— 2006: Helsingin nimet. – Kaisu Juusela & Katariina Nisula (toim.), *Helsinki kieliyhteisönä* s. 100–122. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.

AINIALA, TERHI (toim.) 2005: *Kaupungin nimet. Kymmenen kirjoitusta kaupunkinimistöstä*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 134. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

AINIALA, TERHI – PITKÄNEN, RITVA LIISA 2002: Paikannimistöntutkimuksen valinnat: etymologioista sosio-onomastiikkaan. – *Virittäjä* 2/2002 s. 231–240.

AINIALA, TERHI – SAARELMA, MINNA – SJÖBLOM, PAULA 2008: *Nimistöntutkimuksen perusteet*. Tietolipas 221. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

AINIALA, TERHI – VUOLTEENAHO, JANI 2005: Urbaani muutos ja kaupunkilaiset identiteetit paikannimistön kuvaamina. – *Virittäjä* 3/2005 s. 378–394.

ALASUUTARI, PERTTI 1999: Kohti uutta kielikamppailua. – Pertti Alasuutari & Petri Ruuska (toim.), *Post Patria? Globalisaation kulttuuri Suomessa* s. 163–176. Tampere: Vastapaino.

AVIKAINEN, RISTO 1976: Joutsan karjataloudesta ja meijeritoiminnasta. – Matti Musikka (toim.), *Joutsan kirja* s. 155–170.

AVIKAINEN, SIMO 1976: Joutsan matkailupitäjänä. – Matti Musikka (toim.), *Joutsan kirja* s. 317–330.

- BACKHAUS, PETER 2006: Multilingualism in Tokyo: A Look into the Linguistic Landscape. – Durk Gorter (toim.), *Linguistic Landscape. A New Approach to Multilingualism* s. 52–66. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.
- BERTILLS, YVONNE 2003: *Beyond Identification. Proper Names in Children's Literature*. Turku: Åbo Akademi.
- BLOMQUIST, MARIANNE 1997: Names of mansion blocks in Helsinki. – Ritva Liisa Pitkänen & Kaija Mallat (toim.), *You name it. Perspectives on onomastic research* s. 237–246. Studia Fennica Linguistica. Helsinki: Finnish Literature Society.
- CARPELAN, ANNA – SCHULMAN, HARRY 1996: *Helsinki kadunnimissä*. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1996:13. Helsinki: Helsingin kaupunki, Tietokeskus.
- CASTRÉN, MARTTI 2008: *Toiminimi*. Helsinki: Talentum.
- ESKELINEN, RIIKKA 2006: *Helsingin Kallion asukkaiden nimimaisemia*. Suomen kielen pro gradu -työ. Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.
- 2008: *Kaupunkinimistöjen funktiot: tutkimuskenttänä Helsingin Kallio*. Lisensiaatin työ. Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.
- GORTER, DURK 2006: Introduction: The Study of Linguistic Landscape as a New Approach to Multilingualism. – Durk Gorter (toim.), *Linguistic Landscape. A New Approach to Multilingualism* s. 1–6. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.
- HALMESMÄKI, ILONA 2011: *Kauhavan yritysnimien kielitieteellistä tarkastelua*. Suomen kielen pro gradu -työ. Jyväskylän yliopiston kielten laitos.
- HIIDENMAA, PIRJO 2003: *Suomen kieli – who cares?* Helsinki: Otava.
- HIRSIMÄKI, TIINA 2010: *Meänkieli ja suomen kieli Pajalan kielimaisemassa*. Suomen kielen pro gradu -työ. Jyväskylän yliopiston kielten laitos.
- HOSSOLA, ANTTI 1976: Joutsan luonnonmaantieteellisistä oloista. – Matti Musikka (toim.), *Joutsan kirja* s. 19–34.
- HS = *Helsingin Sanomat*.
- HS 14.12.2000. Yritystenkin nimet tehtävä kielen sääntöjen mukaisiksi.
- ISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen ja Irja Alho 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- JOKINEN, ESA 2011: Joutsan kunta ei halua enää järjestää Joutopäiviä. – *KSML* 19.8.2011.
- JOKINEN, RIKU 2007: Osa Kalasataman kaduista saattaa saada slanginimen. – *HS* 29.7.2007.
- Joutsan kunta 1984 = *Joutsan keskustaajaman osoitekartta*. Joutsa: Joutsan kunta.
- Joutsan kunta 2008a = *Joutsa: kartta*. Joutsa: Joutsan kunta.
- JULKUNEN, EIJA 1998: *Palokkalaisten käsityksiä tiennimistä*. Suomen kielen pro gradu -työ. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.
- KAIMIO, MAARIT 1999: Eurolatinaa Meritalandiassa. – Sirkka Paikkala ym. (toim.), *Yhteinen nimiympäristömme* s. 88–95.
- KALSKE, MARJA 2005: *Suomessa syntyneiden hevosten nimistö*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 73. Turku: Turun yliopisto.
- KARVONEN, VIRVA 1992: *Tampereen anniskeluravintoloiden nimistä*. Suomen kielen pro gradu -työ. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos.
- Kaupparekisterilaki 2.2.1979/129.
- KETTUNEN, TAINA 1993: *Asunto-osakeyhtiönimien semantiikkaa*. Suomen kielen pro gradu -työ. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos.
- 1999: Amurinhovista Villa Alfonsoon. – Sirkka Paikkala ym. (toim.), *Yhteinen nimiympäristömme* s. 100–109.

- Kielikello*. Kielenhuollon tiedotuslehti. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- KIVINIEMI, EERO – PITKÄNEN, RITVA LIISA – ZILLIACUS, KURT 1974: *Nimistöntutkimuksen terminologia. Terminologin inom namnforskningen*. Castrenianumin toimitteita 8. Helsinki: Castrenianum.
- KIVINIEMI, EERO 1990: *Perustietoa paikannimistä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1999: Maisema muuttuu – muuttuuko nimistö? – Sirkka Paikkala ym. (toim.), *Yhteinen nimiympäristömme* s. 9–14.
- KIVISTÖ, KALEVI 1997: Kuinka käy keskisuomalaisuuden? – Kalle Virtapohja (toim.), *Puheenvuoroja identiteetistä. Johdatusta yhteisöllisyyden ymmärtämiseen* s. 77–92. Jyväskylä: Atena kustannus.
- KORKALAINEN, KATJA 2002: *Kuopion epäviralliset paikannimet*. Suomen kielen pro gradu -työ. Jyväskylän yliopiston kielten laitos.
- 2005: Puu-Kuopiosta kerrostalokaupungiksi. Kuopion kaupunkikuvan muutos epävirallisten kaupunkinimien valossa. – Terhi Ainiala (toim.), *Kaupungin nimet* s. 56–87.
- KORPPINEN, HANNA-KAISA 2005: *Leipomoiden ja konditorioiden toiminimistä*. Suomen kielen pro gradu -työ. Tampereen yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos.
- KS = *Kielitoimiston sanakirja*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2006.
- KSML = *Keskisuomalainen*.
- KSML 13.1.2010. Joutsan ja Leivonmäen teille uusia nimiä.
- LEHIKOINEN, LAILA 1982: *Lappeenrannan kadunnimet*. Etelä-Karjalan museo. Julkaisusarja 9. Lappeenranta: Lappeenrannan kaupunki.
- 1999: Näkökulmia kadunnimistöön. – Sirkka Paikkala ym. (toim.), *Yhteinen nimiympäristömme* s. 61–64.
- LEPISTÖ, RIITTA 1997: *Katukiviin isketyt nimet. Tutkielma Vammalan kadunnimistöstä*. Folia Fennistica & Linguistica 19. Tampere: Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos.
- LESKINEN, JUHANI 1976: Joutsalaista yhdistystoimintaa. – Matti Musikka (toim.), *Joutsan kirja* s. 641–674.
- LOUHIVAARA, MAIJA 1995: *Paikallinen perinne Tampereen kadunnimistöissä*. Suomen kielen pro gradu -työ. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos.
- 1999: *Tampereen kadunnimet*. Tampereen museoiden julkaisuja 51. Tampere: Tampereen kaupunki.
- LUOVA, MIKAEL 2007: *Vilppulan nuorten epävirallinen paikannimistö*. Suomen kielen pro gradu -työ. Jyväskylän yliopiston kielten laitos.
- Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132.
- MANNI-LINDQVIST, TIINA 1992: *Joutsan Mieskonmäen ja Joutsan kylien viljelysnimistö*. Suomen kielen pro gradu -työ. Helsingin yliopisto.
- MANTILA, HARRI 2004: Murre ja identiteetti. – *Virittäjä* 3/2004 s. 322–346.
- MATTILA, HELI 2001: *Tienviittojen viestit. Tutkielma Vammalan tiennimistä*. Folia Fennistica & Linguistica 25. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Meidän Miljöö 2003 = *Meidän Miljöö – maisema-arvojen esiselvitys Joutsassa*. Joutsa: Joutsan kunta, Maaseutukehitys, Keski-Suomen TE-keskus.
- MIELIKÄINEN, AILA 1976: Joutsan murteesta. – Matti Musikka (toim.), *Joutsan kirja* s. 743–748.
- 2005: Nimistön- ja sanastontutkimuksen rajamaastossa. Slangi, puhekieli ja murre epävirallisissa paikannimissä. – Terhi Ainiala (toim.), *Kaupungin nimet* s. 26–55.

- MIELIKÄINEN, AILA – PALANDER, MARJATTA 2002: Suomalaisten murreasenteista. – *Sananjalka* 44 s. 86–108.
- MIKKONEN, PIRJO 2007: Ravintoloiden nimikimara. – *Kielikello* 2/2007.
- MONTHAN, SUSANNA 2000: *Suolahden kadunnimet*. Suomen kielen pro gradu -työ. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.
- MUSIKKA, MATTI (toim.) 1976: *Joutsan kirja*. Jyy:n kotiseutusarja N:o 12. Joutsa: Joutsan kunta ja seurakunta.
- MÄENPÄÄ, MARKKU 1976: Joutsan kaupoista ja pankeista. – Matti Musikka (toim.), *Joutsan kirja* s. 249–282.
- NUPPONEN, ANNE-MARIA 2003: *Joensuulaisten asunto-osakeyhtiöiden nimet*. Suomen kielen pro gradu -työ. Joensuun yliopisto.
- NÄRHI, EEVA MARIA 1987: Uusien nimien antamisesta ja vanhojen suojelemisesta. – *Kielikello* 2/1987.
- 1999: Muistonimet. – Sirkka Paikkala ym. (toim.), *Yhteinen nimiympäristömme* s. 96–99.
- PAIKKALA, SIRKKA 1999a: Nimien suunnittelun lähtökohtia. – *Paikannimet – paikan muisti. Euroopan rakennusperintöpäivät 11.–12.9.1999* s. 25–28. Euroopan neuvosto, Ympäristöministeriö, Suomen kotiseutuliitto, Suomen kuntaliitto, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Museovirasto, Opetushallitus.
- 1999b: Nimistönsuunnittelun ja -huollon juridinen asema. – Sirkka Paikkala ym. (toim.), *Yhteinen nimiympäristömme* s. 200–208.
- 1999c: Nimistönsuunnittelu vaatii järkeä ja tunnetta. – Sirkka Paikkala ym. (toim.), *Yhteinen nimiympäristömme* s. 54–60.
- 2000: Nimistönsuunnittelu kunnissa 1999. – Sirkka Paikkala (toim.), *Kaavanimien hätäkaste. Nimistönsuunnittelu kunnissa 1999* s. 7–58. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 113. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- 2002: Helsingin kadunnimistö on rikasta jo nykyisellään. – *HS* 4.8.2002.
- 2012: Kuntaudistus uhkaa mullistaa nimistön. – *HS* 9.3.2012.
- PAIKKALA, SIRKKA – PITKÄNEN, RITVA LIISA – SLOTTE, PETER (toim.) 1999: *Yhteinen nimiympäristömme. Nimistönsuunnittelun opas*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 110. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- PALANDER, MARJATTA 2010: *Itä- ja eteläsuomalaisten murrekäsitykset*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PANTTILA, ELINA 2008: *Jyväskylän kadunnimet*. Suomen kielen pro gradu -työ. Jyväskylän yliopiston kielten laitos.
- PARANTAINEN, JARI 2007: *Tuotteistajan nimiopas*. Helsinki: Talentum.
- PARKKONEN, MARKKU 2012: Joutopäivien järjestelyt vielä täysin avoimina. – *Joutsan Seutu* 4.1.2012.
- PAUNONEN, HEIKKI 2000: *Tsennaaks stadii, bonjaaks slangii. Stadin slangin suursanakirja*. Laati- neet Heikki ja Marjatta Paunonen. Helsinki: WSOY.
- PERÄLÄ, RIIKKA 2002: *Pirkanmaan parturi-kampaamoiden toiminimien nimistötieteellinen analyysi*. Pro gradu -työ. Tampereen yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos.
- PESONEN, LEO A. 1970: Kadunnimistön tarkistus vuoden 1946 alueliitoksen johdosta ja nimistön laatiminen uusiin kaupunginosiin. – *Helsingin kadunnimet* s. 69–86. Helsingin kaupungin julkaisuja 24. Helsinki: Helsingin kaupunki.
- PITKÄLÄ, AULIS 1976: Vanhaa ja uutta teollista yritystoimintaa Joutsassa. – Matti Musikka (toim.), *Joutsan kirja* s. 283–316.

- PITKÄNEN, RITVA LIISA 1992: Kaavanimistön suunnittelu. – Valma Yli-Vakkuri ym. (toim.), *Yhteiskunta muuttuu – kieli muuttuu* s. 125–138. Nykysuomen Seuran 10-vuotisjuhlakirja. Porvoo: WSOY.
- 1999a: Paikannimet. – Sirkka Paikkala ym. (toim.), *Yhteinen nimiympäristömme* s. 15–22.
- 1999b: Perinnäinen paikannimistö. – *Paikannimet – paikan muisti. Euroopan rakennusperintöpäivät 11.–12.9.1999* s. 6–11.
- PS = *Suomen kielen perussanakirja*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 55. Helsinki: Edita 1990–1994.
- PÄRES-SCHULMAN, LEENA 2005: Kilpailu aluekeskuksen nimestä. Miksei Matinportti kelvannut uuden alueen etiketiksi Espoossa? – Terhi Ainiala (toim.), *Kaupungin nimet* s. 202–220.
- RAJAHONKA, TYTTI 2008: *Joutsan kadunnimet*. Suomen kielen kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos.
- RAHKONEN, JORMA 2003: Kesko laajentaa Joutsan Patarouvan K-supermarketiksi. – *KSML* 1.5.2003.
- RAPO, RIITTA 1976: Joutsan asutus, väestö ja elinkeinot 1700-luvun loppuun. – Matti Musikka (toim.), *Joutsan kirja* s. 47–92.
- REKIARO, ILKKA – ROBINSON, DOUGLAS 1998: *Suomi-englanti-suomi*. Helsinki: Gummerus.
- RÄSÄNEN, MATTI 1976: Joutsan sahti – perinnettä eilen ja tänään. – Matti Musikka (toim.), *Joutsan kirja* s. 751–770.
- RÄSÄNEN, RIITTA 1976: Maaseudun yhteisöllisistä rakennuksista Joutsassa – Pitäjän itsenäistymisestä 1920-luvulle. – Matti Musikka (toim.), *Joutsan kirja* s. 771–792.
- Sananjalka*. Suomen Kielen Seuran vuosikirja. Turku: Suomen Kielen Seura.
- SANKILAMPI, PEKKA 1992: *Huttulan Ikoset – 100 vuotta jousalaista yrityshistoriaa*. Joutsa: Huttula-yhtiöt.
- SJÖBLOM, PAULA 2000a: Soma, Kärsä-Pähkinä ja Junavahti. Turkulaisten asunto-osakeyhtiöiden nimet. – *Virittäjä* 3/2000 s. 373–392.
- 2000b: Yritysnimet – rajanvetoja. – *Sananjalka* 42 s. 141–156.
- 2003: Yritysten nimeäminen Suometarten aikaan. – Tommi Kurki ym. (toim.), *Suomettaren helmoista. Tutkielmia 1800-luvun suomen kielestä* s. 125–148. Turku: Kirja-Aurora.
- 2004: Kognitiivinen näkökulma proprien semantiikkaan. – *Virittäjä* 1/2004 s. 80–91.
- 2006a: *Toiminimen toimenkuva. Suomalaisen yritysnimistön rakenne ja funktiot*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1064. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2006b: Nimellä on merkitystä. Väitöksenalkajaisesityelmä Turun yliopistossa 25. maaliskuuta 2006. – *Virittäjä* 2/2006 verkkoliite.
http://www.kotikielenseura.fi/virittaja/hakemistot/jutut/sjoblom2_2006.pdf 14.2.2012.
- 2010: Yritysnimi luo ensivaikutelman ja ylläpitää mielikuvia. – *Kielikello* 3/2010.
- SMS = *Suomen murteiden sanakirja*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 36. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 1985–2008.
- SLOTTE, PETER 1999: Vallis Gratiaesta Westendiin. “Eurooppalaisia” aineksia paikannimistössämme. – Sirkka Paikkala ym. (toim.), *Yhteinen nimiympäristömme* s. 30–39.
- SOINE-RAJANUMMI, SEPPO – SAASTAMOINEN, MIKKO 2002: Uusi paikallisuus, uusi vastuullisuus, uusi kontrolli – episodeja yhteisöjen Suomesta. – Pekka Kuusela & Mikko Saastamoinen (toim.), *Polis ja Kosmos. Kulttuurisen globalisaation suuntia* s. 121–165. Jyväskylä: Kopijyvä.

- Suomalainen paikannimikirja 2007 = *Suomalainen paikannimikirja. Suomen paikannimet Aakenustunturista Östermyraan*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 146. Helsinki: Karttakeskus, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Suomen kielen lautakunta 2001: Yritysnimien oikeinkirjoitus. – *Kielikello* 2/2001.
- SUUTARI, TONI 1999: Hyvä tiennimi – Kulkijanonni. – *Kielikello* 4/1999.
- Toiminimilaki 2.2.1979/128.
- TÖYRYLÄ, VELI 1976: Kesätapahtumat Joutsassa. – Matti Musikka (toim.), *Joutsan kirja* s. 711–726.
- VAHVASELKÄ, LEILA 1991: *Jyväskylän kaupungin toiminimet. Toiminimien nimistötieteellistä tarkastelua*. Suomen kielen pro gradu -työ. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.
- VAN LANGEVELDE, AB – PELLENBERG, PIET 2001: What's in a Frisian business name? Regional identity in the Netherlands. – *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* 2001 vol. 92 no. 3 s. 309–323.
- VARPASUO, PÄIVI 1999: Yhteinen nimiympäristömme – "Hangosta Hettaan". – Sirkka Paikkala ym. (toim.), *Yhteinen nimiympäristömme* s. 3–4.
- VESANEN, PENTTI 1976: Liikenne ja tiedonvälitys. – Matti Musikka (toim.), *Joutsan kirja* s. 213–248.
- VILJAMAA-LAAKSO, MARJA 1992: *Nimistö Tapiolan kaupunkikuvassa*. Espoo: Espoon kaupunkisuunnitteluvirasto. Nimistöyksikkö.
- 1995: Kadunnimet ja identiteetti. – *Kielikello* 4/1995 s. 29–33.
- 1999a: Nimistönsuunnittelu 2000-luvulle. – Sirkka Paikkala ym. (toim.), *Yhteinen nimiympäristömme* s. 40–53.
- 1999b: Markkinavoimat, virtuaalitodellisuus ja paikannimet. – *Kielikello* 1/1999.
- VILKUNA, JANNE 2007: Yhteinen kulttuuriperintömme. – Pauliina Kinanen (toim.), *Museologia tänään* s. 12–41. Suomen museoliiton julkaisuja 49. Helsinki: Suomen museoliitto.
- Virittäjä*. Kotikielen Seuran aikakauslehti. Helsinki.
- WELIN, SAARA 2000: Opaskartat ja niiden nimet. – Sirkka Paikkala (toim.), *Kaavanimien hätäkaste. Nimistönsuunnittelu kunnissa* s. 59–67. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 113. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- YLI-KOJOLA, MARIA 2005: Kurvinpussi vai Torikatu? Kouvolalaisten mielipiteitä kadunnimistä. – Terhi Ainiala (toim.), *Kaupungin nimet* s. 178–201.

Henkilölähteet

- HENTINEN, TERTTU 2012: Joutsan kotiseutuyhdistyksen hallituksen jäsenen Terttu Hentisen kanssa käyty sähköpostiyhteydenpito toukokuussa 2012.
- LÄMSÄ, JARI 2008: Maanmittausinsinööri Jari Lämsän kanssa käyty sähköpostiyhteydenpito maaliskuussa 2008.
- SEPPÄLÄ, TIINA 2012: Joutsan kotiseutuyhdistyksen sihteerin Tiina Seppälän kanssa käyty sähköpostiyhteydenpito toukokuussa 2012.

Verkkolähteet

Aatto ja Elli 2011. <http://www.joutsa.fi/aattoelli/> 1.12.2011.

Joutsan kunta 2000: Kunnanhallituksen pöytäkirja 8.5.2000.

http://www.joutsa.fi/hallinto_khallitus_poytakirjat.php?poytakirja=kh0800 25.2.2012.

Joutsan kunta 2008b: Joutsa – Leivonmäki kuntaliitos / tiennimistö. Ehdotukset 16.1.2008.

http://www.joutsa.fi/img/file/Kaavoitus/osoite/nimet_web.pdf 16.3.2012 10.1.2012.

Kuntaliitto 2006: Kunnan osoitejärjestelmä. Ohjeet ja suositus.

http://www.statkart.no/filestore/Matrikkelavdelingen/Foredrag/Adresse/F_Osoitejrjestelm_22052006.pdf 1.4.2012.

Kuulutus osoitejärjestelmän muutoksista 2011. <http://www.joutsa.fi/index.php?tiedote=421> 20.2.2012.

Museovirasto 2009: Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt. Joutsan Jousitien keskusraitti. Julkaistu 22.12.2009. http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=244 20.1.2012.

Patentti- ja rekisterihallitus 2012: Yritysten nimet. Nimiohjeet.

<http://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/yritystennimet/nimiohjeet.html> 1.4.2012.

Postin postinumerohaku 2012. <http://www.posti.fi/postipalvelu/postinumerohaku/> 1.4.2012.

Tilastokeskus 2011: Kuntien avainluvut. Joutsa. <http://www.stat.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/172.html> 20.3.2012.

Urbaani sanakirja 2012. <http://urbanisanakirja.com/> 20.2.2012.

Väestörekisterikeskus 2012a: Kuntien asukasluvut aakkosjärjestyksessä. Rekisteritilanne 29.02.2012.

<http://vrk.fi/default.aspx?docid=5952&site=3&id=0> 20.3.2012.

Väestörekisterikeskus 2012b: Väestörekisterikeskuksen nimipalvelu.

<http://verkkopalvelu.vrk.fi/Nimipalvelu/> 7.4.2012.

YLE Keski-Suomi 2011: Hotelli Aatto ja Elli huokuu historiaa.

<http://areena.yle.fi/audio/1298971661903> 20.2.2012.

YTJ 2012 = Yritys- ja yhteisötietojärjestelmä. <http://www.ytj.fi/> 20.4.2012.

LIITE 1. Joutsan kadunnimet.

Ainonkuja	Mikontie	Tokeronkuja
Harjukuja	Museotie	Tonttikuja
Hintikantie	Myllytie	Tornitie
Honkaharjunkuja	Mäkitie	Torstinkuja
Hulikkalanpolku	Mäntytie	Tuurentie
Hulikkalantie	Niemistenkyläntie	Uimalantie
Huttulantie	Niittytie	Valimontie
Huttulankuja	Notkotie	Valkharjunkaari
Häntäläntie	Nuokuntie	Valkharjunkuja
Höylätie	Olvikuja	Valkharjuntie
Jousiperä	Pajatie	Valklammentie
Jousitie	Pannuvuoreнкуja	Vasaratie
Jäniskuja	Pannuvuorentie	Veertintie
Jääkärintie	Pekankuja	Veistotie
Kaivokuja	Pekkasentie	Venetie
Kangaskuja	Peltoperä	Voimantie
Kariharjunkuja	Peltoraitti	Välikuja
Kariharjuntie	Peltotie	Väisteenukuja
Karimäentie	Perttulanpolku	Yhdystie
Kauppakuja	Pistokuja	Yhdyskuja
Kermakuja	Pohvintie	Yrittäjätie
Keskustie	Puistotie	
Ketunpolku	Puutteenkuja	
Kirvestie	Pyykkärinpolku	
Kivitie	Rantatie	
Koirakuja	Rauhalantie	
Koiravuorentie	Rautamäentie	
Kontiontie	Rieskalantie	
Kopulinkuja	Rinnekuja	
Kopulintie	Riuttakuja	
Korppilanmäentie	Riuttatie	
Koulukuja	Ruokorannantie	
Koulupolku	Ruosteniementie	
Koulutie	Ruusantie	
Kumputie	Salmenranta	
Kuusitie	Sammalkiventie	
Köysitie	Savontie	
Lehtitie	Siikatie	
Lohitie	Soratie	
Lujukalliontie	Tapiontie	
Länsikuja	Telekuja	
Länsitie	Teollisuustie	
Marjatan tie	Teuvonkuja	
Metsäkuja	Toivikkotie	
Metsätie	Tokerontie	

LIITE 2. Joutsan osoitekartta (Joutsan kunta 2008a).

[Kuva on jätetty pois verkkoversiosta tekijänoikeussyistä.]